Sosyalist Feminist

KAKTÜS

10

K Yayınları

Sosyalist Feminist KAKTÜS

K. YAYINLARI

Sosyalist Feminist KAKTÜS
Sayı: 10, Şubat 1990
İki ayda bir çıkar

*

Yayın Kolektifi
Banu Paker, Canan Bayraktutan, Fadime Gök, Filiz Koçali, Gülnur Savran, Hacer Ansal, Nalan Akdeniz, Nesrin Tura, Nural Yasin, Özden Dilber, Sedef Öztürk, Şahika Yüksel, Tüten Ateş, Yelda

*

Sahibi
Canan Bayraktutan

*

Yazı İşleri Sorumlusu
Nesrin Tura

*

Kapak Düzeni
Kevser Çoruh

*

Dizgi-Baskı
Gözlem Yayıncılık ve Matbaacılık Lim. Şti.
Tel: 516 50 31

*

Adres
Barbaros Bulvarı, Hüsnü Savman Sok. Ömeroğlu Ap. No.12/3
Beşiktaş/İSTANBUL
Tel: 159 16 28

*

Açık olduğu günler

Çarşamba	Saat: 16.00 - 20.00
Cumartesi	Saat: 12.00 - 17.00

*

Abone Koşulları

Yıllık	Tek sayı için
15.000 TL.	3.000 TL.
20 $	3.5 $
35 DM	6 DM
12 £	2.5 £
115 FF	20 FF

Abone ücretinizi T. İş Bankası A.Ş. 1041 Pangaltı/İstanbul Şubesi
Sedef Öztürk 300 0523365 No'lu hesaba yatırabilirsiniz.

İÇİNDEKİLER

- Bu Sayı Çıkarken		5
- "438'e Hayır !"	**KAKTÜS**	6
- Basın Açıklaması		6
- Fahişeleri Cezalandırın!	**Yelda**	8
- "İffetli Kadın" Olmak İstemiyorum!	**Gülnur Savran**	11
- Açık Mektup		12
- Bilsak Toplantısı: "İşyerinde Cinsel Taciz"	**KAKTÜS**	14
BEDENİMİZ BİZİMDİR; CİNSEL TACİZE HAYIR!		
- Bilsak Toplantısından Bir Konuşma	**Şenay**	16
- İşyerinde Cinsel Taciz ve "Kadın Meslekleri"	**Gülnur Savran**	20
- Tanıklık	**Yelda**	24
- Kampanya Sırasında Erkeklerden Naklen	**KAKTÜS**	28
- Basında Taciz	**KAKTÜS**	33
- Cinsel Taciz Hakkında Bilimsel Olmayan Açıklamalar	**Şahika Yüksel**	34
TARTIŞMA		
- Bir Geçmiş Değerlendirmesi	**Vahide Yılmaz**	38
- DEMKAD Taciz Ediyor	**Asiye Müjgan / Filiz Karakuş**	43
- Doğu Almanya'nın Kadınlar Cephesinde Neler Oluyor?	**Hülya Eralp**	46
- 5. Sosyalist Feminist Kongrenin Ardından	**Ülkü Sarıca**	52
SÖYLEŞİ		
- Sari Nare ile Kadın Bedeni Üzerine Söyleşi	**Tülin Tınaz Tankut**	56
- Yaşar Seyman'la Söyleşi	**Aksu Bora**	60
- Bir Başka Kadın	**Nural Yasin**	63
- Taşlaşmış Cinsiyet Rolleri	**Latife Fegan**	65
KİTAP ELEŞTİRİSİ		
- Karılaşmak veya Çağdaşlaşmak	**Yelda**	67
TOPLANTI - HABER - DUYURU		
- Zorunlu Askerliğe Hayır!	**KAKTÜS**	71
- Mor Dayanışma		72
- Kürt Kadın Dergisi	**KAKTÜS**	73
- Kadınlar ve Siyaset	**Yelda**	74
- Adana'da Coşkulu Bir Toplantı	**KAKTÜS**	77
- Bayrampaşa Cezaevindeki Kadın Siyasi Tutuklular		78

Bu Sayı Çıkarken

Bu sayımıza, feministler olarak eskiden beri çok önemsediğimiz, ama yaygın olarak ancak son günlerde gündeme gelen T.C.K.'mn 438. maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından onaylanmasına karşı tepkimizi dile getirerek başlıyoruz. Bizce bu konudaki tepkimizin anlamı, sadece fahişelere destek olmak değil, kadınların "ıffetli-iffetsiz" diye bölünmesine de karşı çıkmak.

Geçmişteki kadın örgütleriyle ilgili eleştirel yazılara ilk sayılarımızda yer vermiştik. Vahide'nin İKD değerlendirmesi bu tartışmayı sürdürüyor.

"Bedenimiz Bizimdir! Cinsel Taciz'e Hayır!" kampanyası "İşyerinde Cinsel Taciz" üzerinde yoğunlaşarak devam ediyor. Bu sayımızdaki Kampanya Dosyası'nda haber, tanıklık ve basından derlemelerin yamsıra, cinsel tacize ilişkin yazılar da yer alıyor.

Bu sayımızdaki söyleşileri **KAKTÜS** için yapan Tülin Tınaz Tankut ve Aksu Bora'ya teşekkür ediyoruz.

Doğu Avrupa'daki son gelişmeler bağlamında basında kadınlardan pek söz edilmiyor. Hülya'nın Doğu Almanyalı kadınlarla ilgili yazısı Doğu Avrupa'da kadınlar açısından da önemli gelişmeler yaşandığını gösteriyor.

438'e ve Cinsel Taciz'e karşı kampanya etkinliklerinde karşılaşmak umuduyla .....

S.F.KAKTÜS

438'e Hayır!

"Bedenimiz Bizimdir-Cinsel Tacize Hayır" kampanyasını yürüten kadınlar olarak, 15 Ocak'ta Sultanahmet Adliye binasında, Anayasa Mahkemesi'nin T.C.K.'nun 438. maddesini kabul edişini protesto ettik.

Görüş ve duygularımızı kamuoyuna duyurduğumuz basın açıklamamızı aşağıda okuyabilirsiniz.

Aynı gün, bu kararı protesto eden bir fahişe de, "İstanbullu fahişeler" adına basına dağıttığı açıklamada, "Bütün üyelerinin erkek olduğu Anayasa Mahkemesi'nin aldığı bu kararı biz fahişeler protesto ediyoruz. Bizler bu devlete en yüksek vergileri ödeyen, direkt devletin sermayeleri olan fahişeler olarak zaten hayatın her alanında karşılaştığımız ayrımcılığın devlet eliyle pekiştirilmesini esefle karşılamaktayız" dedi.

KAKTÜS

"Bizler devletin sermayeleriyiz..."

Basın Açıklaması

Biz "Bedenimiz Bizimdir-Cinsel Tacize Hayır" kampanyasını yürüten kadınlar, Anayasa Mahkemesi'nin T.C.K.'nun 438. maddesi ile ilgili son kararını protesto ediyor, görüş ve duygularımızı kamuoyuna duyuruyoruz.

Kararın İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine, Anayasa'nın eşitlik ilkesine, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi İçin Uluslararası Sözleş-

meye ve daha pek çok hukuk belgesine aykırı olduğu, hukukçu olan olmayan herkesçe kabul görmüştür, görmektedir.

Üyelerinin hepsinin erkek olduğu bir yargı kurulundan çıkan bu karar, erkek egemenliğinin bütün bu yasalardan baskın olduğunu söyleyegelen biz kadınların ne kadar haklı olduğumuzun en açık, en somutgöstergesidir. Yargı organlarındaki kadın kontenjanlarının neden %10'la sınırlı tutulduğu ve neden bir çırpıda %5'e indirildiği şimdi daha iyi anlaşılıyor. Bu kurulda yer alan bir grup erkek yargıç, kadınları (yalnızca kadınları) iffetii-iffetsiz diye ayrıma tâbi tutarak, iffetli-iffetsiz kadın tanımı yaparak, kadınlar üstündeki baskıyı bir kez daha yasallaştırmışlardır. Erkeklerin ve devletin kadınları cinsiyetçi değerlere göre sınıflamaya hakkı olamaz. Bu ayrımı yasallaştıran ve sözde "iffetli" kadınları koruma amacını taşıyan bu kararın alındığı andan itibaren, bütün kadınlar, tecavüze uğramaları halinde şiddete maruz kaldıklarını değil, "iffetli" olup olmadıklarını ispat etmek durumunda kalmışlardır. Bu karar, kadın bedenine yönelik şiddetin ve kadın bedenine el koymanın en kaba biçimi olan tecavüzü teşvik etmekte, ırza geçmeyi suç olmaktan çıkarıp yasanın caydırıcılığını ortadan kaldırmakta, suçluyu değil, şiddete maruz kalanı cezalandırma biçiminde bir anlayışı meşru ve yasal kılmaktadır. Bu yasa var olduğu sürece, bir kadına tecavüz eden her erkek, "görünüşü fahişeye benziyordu, gece sokaktaydı" gibi gerekçelerle tecavüzünü haklı göstermeye çalışacaktır. Haklı tecavüz olamaz!

Öte yandan fahişelik de diğer bütün meslekler gibi bir meslektir. Bu, devletçe de kabul edilmiştir ve fahişelerden vergi alınmaktadır. Bu nedenle, diğer bütün meslek sahipleri gibi fahişeler de devletin güvencesi altında olmalıdır. Oysa bu kararla devlet, fahişeleri cezalandırmış olmaktadır. Kadınların bu mesleği ekonomik nedenlerle ve erkeklerin talebi üzerine seçtiği açıktır: Yani bu mesleği yaratan kadınlar değil, erkekler, erkeklerin talebi ve erkeklerin iktidarıdır. Bu karar, erkeklerin ikiyüzlülüğünün açık kanıtıdır. Bu kararı alan yargıçlar, hukukçu olmayı değil, "erkek" olmayı yeğlemişlerdir. Bu yargıçlara soruyoruz: Kendileri hayatlarının bir döneminde hiç geneleve gitmediler mi? "İffetsiz" diye mahkûm ettikleri kadınların hizmetinden kendileri hiç yararlanmadılar mı?

Biz bu karara karşı olan kadınlar soruyoruz: Kimimiz elinde fahişelik vesikası, kimimiz evlilik cüzdanıyla, sonuçta hepimiz aynı yazgıyı paylaşmıyor muyuz?

Bizler, erkeklerin bizi iffetli-iffetsiz biçiminde sınıflamasını reddediyor, bu kararı alan yargıçları bu utancı temizlemeye ve istifaya çağırıyoruz.

Mağdureleri Cezalandırın!...

Cezalandırın ki,
Saldırgan Erkek ve Erkeğin Egemenliğini Koruyan Aile Mağdur Olmasın.

Yelda

Ocak 1989'da Antalya'da üç çocuklu bir kadını kaçırıp tecavüz eden erkeğe, saldırdığı kadının fahişe olması gerekçe gösterilerek 2/3 indirimle ceza verilmesine karşı, Antalya 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin yaptığı itirazı, Anayasa Mahkemesi oy çokluğuyla reddetti. 10 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Anayasa Mahkemesi Kararı'na göre T.C.K.'nun 438. maddesi Anayasa'ya gayet uygundur. 438. madde, tecavüze uğrayan kadının fahişe olması durumunda suçlunun cezasının 2/3 indirimini öngörüyor. Anayasa'nın 10. maddesi ise, "Yasa önünde herkes eşittir" diyor. Diyor ama Anayasa Mahkemesi'nin 7 üyesi de, " Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Kimi yurttaşların haklı bir nedene dayanarak değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz" diyor. Dayandıkları "haklı bir neden" de şu: "Fuhuşu kendine meslek edinen bir kadının kaçırılması ve ırzına geçilmesi ile aynı eylemin bu durumda bulunmayan kadınlara karşı yapılmasının toplum yaşamında yaratacağı farklı etkiler!...", "Kaçırmak ya da ırza geçmek suçlarının iffetli kadınlara karşı işlenmesi durumunda daha ağır ceza verilmesini genel ahlak ve kamu yararının korunması açısından zorunlu" sayan Anayasa Mahkemesi, "Fahişe, fuhuşu kendisine meslek edinmiş, onu ticari bir iş kabul etmiş olduğundan bu tür kadınların kişi ve cinsel özgürlükleri iffetli kadınlarınki kadar bozulmuş sayılamaz" buyuruyor. Fahişenin, tecavüzden gördüğü zarar, aynı saldırıya maruz kalan "iffetli kadının" gördüğü zarardan daha az sayılmalıymış. "Bir kadının fuhuşu kendine meslek edinmiş olması, onun cinsel özgürlüğünden vazgeçtiği anlamına gelmeyeceği gibi ona karşı yapılan saldırıyı da hukuka uygun duruma getirmez" diyen Anayasa Mahkemesi, bu sözlerle çelişen Türk Ceza Yasası'nın 438. maddesini kabul etmekte de bir sakınca görmedi!

Anayasa, 17. maddesi ile eziyet, işkence ve insan onuruyla bağdaşmayan ceza konulmasını yasaklamış, hangi eylemlerin suç sayılacağı ve suç sayılan eylemlere ne tür ve ne miktar ceza verileceğinin belirlenmesini Yasakoyucunun takdirine bırakmıştır. Bu takdir yetkisini kullanan Anayasa Mahkemesi, fahişenin insan onuruna değer biçiyor ve düşük ayarda olduğuna hükmediyor: "Fahişenin haysiyeti maruz kaldığı zorla kaçırma veya cinsel ilişki dolayısıyla, namuslu bir kadının

bütün hayatı süresince karşı bulunacağı kadar ihlâl edilmiş olmaz" diyor ve saldırgan erkeği maruz göstermeye devam ediyor: "Fuhuşu meslek edinenin gösterdiği direnç, suç işleyen kişi tarafından **haklı olarak** (a.b.ç.) ciddi sanılmayabilir." Erkek her zaman haklıdır, kadın da müstahak!

Karşı Oylar ve Gerekçeleri

Anayasa Mahkemesi Başkanı Mahmut C. Çuhruk, 438. maddenin, "İnsan hakları, insanlık onuru ve yasa önünde eşitlik ilkelerini ağır biçimde zedeleyen bir içeriğe sahip olması nedeniyle" iptalinin gerektiğini belirterek karşı oy kullandı.

Başkanvekili Yekta Güngör Özden de fahişeye saldırana cezanın üçte birinin verilmesine karşı oy kullandı. Karşı oy gerekçesinden: "Cezada indirim yapılması kadının insanlık yönünden derecelendirilmesi, varlığının yadsınması, değerinin ve saygınlığının özel durumu nedeniyle küçümsenerek yasa önünde olumsuz bir ayrıcalığa bağlı tutulması....."

"Bu tür uygulama suçu artırıcıdır. Fuhuşu meslek edinmeyen bir kadına saldırı yerine, fuhuşu meslek edinen üç kadına saldırıyı yeğletir."

"Suça özendirici, kışkırtıcı neden niteliğindeki kuralı korumak, düşündürücü olmalıdır." "Eylemin yönelik olduğu kişinin yaşlı-genç, güzel-çirkin, kadın-erkek ayrımı nasıl doğru değilse, kadınlar arasında ayırım da doğru değildir." "Günümüzde eşlerin cinsel ilişkiye zorlaması bile uygun karşılanmazken kimi kadınlara (fuhuşu meslek edinenlere) karşı saldırıda indirim uygulaması ilkel kaçan bir görünüm vermektedir."

Karşı oy Yazısı'ndan:

"Fuhuşu kendine meslek edinen bir kadının salt bu sıfatı, onun kendi vücuduna tasarruf yetkisini de ortadan kaldırmayacak, azaltmayacaktır." "Fuhuşu kendilerine meslek edinenlerin toplumsal koruma alanı dışında bırakılmaları, tersine, onların bu durumlarından, çaresizliklerinden yararlanmaya kalkışanların önemli ölçüde korunmaları, ırza geçmek ve kaçırmak suçlarını işleyerek cinsel arzularını bu yoldan tatmin etmek isteyenlere cesaret ve cür'et kazandıracaktır." "Aynı doğrultudaki olumsuz sonuçların 'alakoyma', 'sarkıntılık', 'ırz ve namusa tasaddi'suçları yönünden de gerçekleşmesi mümkündür."

Genellikle Yasama Yürütme ve de Yargı

Yasaları TBMM yapar,. mecliste milletvekilleri vardır ve milletvekilleri genellikle erkektir. Yasaları hükümet uygular, hükümet başkanları ve üyeleri genellikle erkektir. Kadınların %10 olan yargıç kontenjanını %5'e düşürmek isteyenler erkeklerdir. Uzun sözün kısası, sistem erkek egemen sistem.

Bu sistemde cinsel taciz vardır. Erkeklerin sarkıntılık, ırza geçme ve kampanya boyunca saydığımız bir çok şekilde cinsel saldırıları sözkonusudur. Ortada bir (veya daha fazla) saldırgan erkek ve bir saldırıya uğrayan kadın varken, yasalar önce kadını suçlayacak, erkeğin suçunu hafifletecek unsurlar arar. Kadın olmak

tek başına yeterli bir suçtur zaten. Kadının geçmişi araştırılır, kadın aşağılanır, kendisine saldırıldığını kanıtlama yükümlülüğü altında yıpranır, yorulur. Erkeklerin kadınlara karşı (hatta bazen çocuklara ve erkeklere karşı da) işledikleri cinsel suçlar, yasalarda Adabı Umumiye ve Aile Nizamı Aleyhinde Cürümler olarak değerlendirilir ancak. Çünkü yasalarda cinsel suçlar diye bir bölüm yok. Bu şekilde, mevcut erkek egemen ahlak ve aile kurumunu korumayı amaçlayan yasalar, cinsel suçları "iffete yönelik suçlar" olarak değerlendiriyor ve dolayısıyla da iffetsiz olan kadınlara saldıranları hoşgörüyor, özendiriyor, kışkırtıyor.

Bu sistemde iffetsiz kadın kimdir? Sadece fahişeler değil.

Boşanmış kadınlar, hele ki birden fazla evlenip boşanmış kadınlar, gece Beyoğlu'ndan taksiyle bile olsa geçen kadınlar, cinselliğini devlet konrolüne sokmadan gayrı resmi yaşayanlar, evlenmediği halde bakire olmayanlar, yalnız yaşayan kadınlar, mini etek giyen kadınlar... Fahişe olmanın suç olmaması bir yana, kadının fahişe olmadığını kanıtlaması da bir hayli güç.

Masume İffet

Peki, iffetli kadın demek, ne demek? Babaların bakire kızları, kocaların kırdığı kolu yeninin içinde kalan karıları. Babasının, kocasının sözünden dışarı çıkmayan, hatta sokağa, pencereye de çıkmayan, erkeklerin dünyasına karışmak gibi bir bozgunculuk yapmayan zorunlu muniseler.

Bir iffetli kadın 3 fahişeye bedel oldu ya, iffetli kadını koruma kisvesi altında tüm kadınların köleleştirilmeleri sağlanıyor aslında. Tecavüzü hak etmemiş olmak için kadınların, baba, koca, abi gibi bir erkeğin vesayeti altına girmesi, dört duvar arasında eve hapsolması gerekir. Eh bu arada aile içi tecavüze uğradığında da bunu sineye çekmesi, ses çıkarmaması gerekir.

Fahişe Olmak Tecavüzü Haklı Çıkarmaz

Bu sistemde fuhuş bir sektördür. Genelevler devlet izni ve kontrolü altındadır. Dolayısıyla fahişelik bir meslektir. Kadın mesleğidir. Evli-bekar, yaşlı-genç, her sınıftan, her konumdan erkek, kadın bedenini satın alabilir. Yasalara göre suçlu değildir.

Ama bedenini satan kadın devlet tarafından etiketlenir, vesikalanır, kontrol edilir, suçlanır, cezalandırılır. Erkeklerin "cinsel ihtiyaçlarını" gidermek üzere oluşturulan bu sektöre yoksul kadınlar mahkûm edilir. Kadının bu duruma itilmesi yetmezmiş gibi, erkeklere, "tecavüz etme ihtiyacınız varsa bir fahişeyi tercih edin" der gibi yasalar konuyor.

Kaldı ki, bir kadını fahişe diye nitelemenin ölçüsü, sınırı yoktur. "Kadın kaçırmak", "ırza geçmek"i tümden suç olmaktan çıkarın, bitsin gitsin. Gerekçeler icat etmek için zahmet etmemiş olursunuz.

"İffetli Kadın" Olmak İstemiyorum!

Gülnur Savran

Çağlar boyunca bizi bölmeye çalıştılar: namus simgesi olmakla şehvet simgesi olmak arasında, iffetli olmakla iffetsiz olmak arasında, aile kadını olmakla fahişe olmak arasında...

Aslında bizi bir cins olarak bölmeleri güç olmadı, çünkü zaten tek tek her birimizin kimliğine el koyup onu parçalamışlardı: Bizden gündüz evkadını, anne, gece "afet" olmamız beklenmiyor mu? İkisini birden olamadığımız için gerekli değil mi onlara genelevler, randevu evleri, fahişeler? Mesleği fahişelik değil de evkadınlığı olanlarımız, bütün gün, cinselliğimizi körelten, içimizde en ufak bir arzu kırıntısı bırakmayan işlerle uğraştıktan sonra, gece birdenbire "afet" kesilemediğimiz için değil mi, evkadınlarıyla fahişeler arasındaki bu işbölümü?

Fuhuş, aile sürsün diye var. Sürsün ki beylerin kendileri ve çocukları yedirilsin, içirilsin, giydirilsin. Sürsün ki, bölünmenin "iffet-namus" tarafında kalanlarımız evlere kapatılıp bu görevleri yerine getirelim.

Bunun için kimimizin eline evlilik cüzdanını tutuşturuyorlar, kimimizin eline vesikayı. Bunlar, bizim bölünmüş kimliğimizi belgeleyen meslek belgeleri, hepsi o kadar. Birinin değeri öbüründen ne fazla, ne eksik.

Oyuna gelmeyelim. "İffetli kadın" yutturmacası altında evlere kapatılıp, kimliğimize ve emeğimize el konmasına karşı çıkalım. Biz kadınları bölüp, farklı ihtiyaçları için kullanırlarken, bir yandan da birbirimize düşürmelerine izin vermeyelim...

23.1.90'da genelevlerin bulunduğu Zürafa Sokağı'na giden, "Cinsel Tacize Hayır!" kampanyasından kadınlar bir basın açıklamasıyla Anayasa Mahkemesi'nin yargıçlarını istifaya çağırdılar.

AÇIK MEKTUP

Anayasa Mahkemesi'nin 7 "erkek" yargıcı!

Biz, mesleği fahişelik olmayan, yani "iffetli" ilan ettiğiniz bir grup kadın, "iffetsiz" ilan ettiğiniz kızkardeşlerimizin yanından, İstanbul'da Zürafa Sokağı'ndan sesleniyoruz size.....

Erkek saldırganlığını hoş göstermek için biz kadınların iffetini ölçmeye son verin. Irza tecavüz kadın bedenine zorla el koymaktır, biz kadınlara karşı işlenen en ağır suçtur ve cezalandırılmalıdır. Hiçbir kadın tecavüzü hak etmez, hiçbir tecavüz haklı olamaz.

Biz mesleği fahişelik olmayan kadınları sözde korumaktan, "iffetli" ilan etmekten vazgeçin, biz "erkeklerin iffetli kadınları" olmayı reddediyoruz, fahişeleri cezalandırarak korunmayı reddediyoruz. Bizler kadınlar arasında iffetii-iffetsiz ayrımı yapmıyoruz, tam tersine, siz erkeklerin ve devletin bizi böyle bölmenize itiraz ediyor ve kim olursa olsun bütün kadınlara yönelik erkek saldırganlığının eşit cezalandırılmasını istiyoruz.

Anayasa Mahkemesi'nin 7 "erkek" yargıcı!

Burası Zürafa Sokağı. Anımsayın, belki bir tarihte sizler de bu sokakta bulundunuz, bu sokakta verilen hizmetten siz de yararlandınız. Unutmayın, bugün maaşlarınızın bir kısmı bu sokaktan, bu sokakta toplanan vergilerden geliyor.

Yaptığınız "erkekliği" temizleyin ve istifa edin!

"İffetli kadın" yakıştırmasını
kabul etmeyen bir grup kadın.

"BEDENİMİZ BİZİMDİR
CİNSEL TACİZE HAYIR KAMPANYASI"

BEDENİMİZ BİZİMDİR! CİNSEL TACİZE HAYIR!

20-23 ve 24 Kasım tarihlerinde Bilsak'ta cinsel taciz üzerine söyleşiler yaptık. Özellikle kadınların yoğun ilgi gösterdiği bu ilk toplantılar esas olarak "sokakta cinsel taciz" konusunda odaklaştı. (Fotoğraf: Mehtap Yücel)

Bilsak çıkışında, bizi eve kapatmanın, toplumun pek çok alanının dışında bırakmanın da bir aracı olan cinsel tacizi protesto etmek üzere ve cinsel tacizin bizi istediğimiz yere gitmekten, istediğimiz gibi davranmaktan alıkoyamayacağını göstermek için, kadınların giremediği yerler olan birahane, meyhane ve kahvehane gibi yerleri kalabalık gruplar halinde ziyaret ettik. (Fotoğraf: Mehtap Yücel)

BİLSAK TOPLANTISI:

"İşyerinde Cinsel Taciz"

2 Kasım'da başlayan "Bedenimiz Bizimdir; Cinsel Tacize Hayır" kampanyamız çerçevesinde düzenlenen paneller dizisinin ikincisi Bilsak'ta 5 Ocak'da yapıldı. Konu: "İşyerinde Cinsel Taciz"di. Konuşmacı olarak Ülkü, Şenay ve Şenel katıldılar.

Bir hastahanede hemşire olarak çalışan Ülkü, gazeteciler resmini çektiği sırada kartondan yaptığı maskeyle yüzünü kapattı. 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'na bağlı olarak çalışıyordu. Basında resminin çıkması Ülkü'nün iş hayatı açısından tehlikeli olabilirdi. Ülkü konuşmasının başında, bu maskeyi aynı zamanda 657'yi protesto etmek için taktığını belirtti. Ülkü, bir kadın mesleği olan hemşireliğin, kadınların çoğunluğunu oluşturduğu diğer mesleklerde olduğu gibi, özel olarak kadınların aşağı görüldüğü, cinsel tacizin "en fazla hak edildiği" bir meslek konumunda olduğunu belirtti. Hemşireliğin, geleneksel kadın rollerinin (hizmet) bir devamı olduğunu, daha baştan "hafif kadınların" bu mesleği seçtiğinin düşünüldüğünü, hatta hemşireliğin orospulukla eş anlamlı kullanıldığını söyledi. Hastahanelerde, doktorlar, hastabakıcı, hasta ve refakatçiler tarafından cinsel tacize maruz kaldıklarını; doktorların "yılın en güzel hemşiresi"ni seçip, kimin daha önce yatacağına ilişkin iddiaya girdiklerini; hastaların, hemşireleri "seninki, benimki" diye adlandırdıklarını; taburcu olan hastalar tarafından daha sonra da sık sık rahatsız edildiklerini belirtti. Örneğin 89 yılında, Süreyya Paşa hastahanesinde beş hemşirenin tecavüze uğradığını ve bu olayların hiç bir şekilde duyurulmadığını, çünkü gerek hastahane yetkililerinin olaya karşı duyarlı davranmadığını, gerekse tecavüze uğrayan kadınların olaydan korktuklarını, utandıklannı ve sonunda işlerini değiştirmek zorunda kaldıklarını belirtti.

Diğer konuşmacı Şenel'di. Şenel uzun bir süre bankada çalışmış. Personel yönetmeliğinde "vitrin elemanı" diye bir tanım olduğunu ve tanımın kapsamına kadınların girdiğini, bu "vitrin eleman"ların müşterilere esnek, güleryüzlü davranmaları gerektiğine dair ifadelerin bulunduğunu belirtti. Bankada çalıştığı süre içinde güzel giyinmesi için tahsisat çıktığını ve bu uygulamanın şube müdürlerinin yetkisinde olduğunu söyledi. Ayrıca bazı şubelerde kadınlar için "koku tahsisatı"nın da olduğunu belirtti. Bankada çalışan kadınların müdüründen, şefine kadar bütün erkek çalışanlar tarafından taciz edildiğini, sesinizi çıkardığınızda terfinizin engellendiğini, yılbaşı gibi zamanlarda önemli müşterilere hediyeleri kadın elemanların gö-

türdüğünü, adeta kadın çalışanların banka tarafından "pazarlandığını" söyledi.

Şenay'ın konuşmasından uzun bir bölümü aşağıda aktarıyoruz. Üç konuşmacının da ortak olarak vurguladıkları nokta, hangi işyerinde olursa olsun taciz edildiğimizde sessiz kalmamamız, yakın arkadaşımıza açılmamız, kadın komisyonları, kadın büroları aracılığıyla olayı gündeme getirmemiz ve sendikalarda kadın grupları oluşturarak cinsel tacize karşı önlemler alınması için uğraşmamız gerektiğiydi.

KAKTÜS

5 Ocak'ta Bilsak'taki söyleşiyle, kampanyamızın ikinci aşamasını, "işyerinde cinsel taciz" konusuyla başlattık. (Fotoğraf: Mehtap Yücel)

İşyerinde Cinsel Taciz

(BİLSAK'ta Şenay'ın yaptığı konuşma)

Soldan sağa: Ülkü, Şenay ve Şenol

Sokakta olsun, işyerinde olsun, evde olsun tanım değişmiyor. Cinsel taciz, bizlerin isteği dışında bedenimize, cinselliğimize yönelik, elle, gözle, sözle yapılan saldırıdır. Parmak atmak, göz süzmek, laf atmak; küfür malzemesi olmak, şaka konusu olmak gibi. Bizi rahatsız eden bu tip saldırılara her yaşta, her konumda ve durumda, her yerde uğruyoruz. Fakat şöyle bir ayrım yapmak mümkün: Sokaktaki cinsel tacizle işyerindeki cinsel tacizin özü aynı olmasına rağmen biçimde farklılıklar var. En önemlisi, sokaktaki cinsel taciz hiç tanımadığımız, kimliğini bilmediğimiz erkekler tarafından yapılıyor ve buna karşı çıkışlarımızda zaman zaman daha sert, daha tepkisel olabiliyoruz. En azından bağırıp çağırmak, kavga

etmek, vurmak, hatta çaresizlikten polise gitmeye kadar varabilen tepkiler bunlar. Gerçi polise gitmenin de ne kadar doğru olduğu tartışılabilir. Çünkü polisteki tecavüzlerin ve sarkıntılıkların sayısı bir hayli fazla. Sarkıntılıkla ilgili bir şikayetle polise gittiğimizde, polisin bakışı, "iyi bir mal olsan sana sarkıntılık yapılmazdı" şeklinde. Hele "siyasi" olarak gitmişsek, iyi bir meslek sahibi değilsek, avukatımız ve arkamız yoksa, sarkıntılık, taciz, hatta tecavüz daha fazla söz konusu.

Ayrıca, sokakta uğradığımız tacizde sessiz kalmak, adamı bir daha görmeyeceğimiz için unutup gitmek, boş vermek de mümkün. Ama işyerinde yaşadığımız tacizi unutmak, boş vermek mümkün mü? Pek değil. Çünkü bu sefer bizi taciz edenler bütün gün bir arada olduğumuz, büroda, yemekte, tezgâh başında, masa başındaki iş arkadaşlarımız, şefimiz, ustabaşımız, müdürümüz, patronumuz; iş ilişkisinde bulunduğumuz erkekler.

Peki ne zaman yaşıyoruz bu tacizleri? İşe başvurudan başlayarak, işe alınırken, çalışırken, terfi aşamasında, yükselirken... Yani her aşamada.

Örneğin gazetelerdeki iş ilânlarında genellikle halkla ilişkiler müdürü, sekreter, satış temsilciliği gibi meslekler için "prezantabl" olma özelliği aranır. Bunun Türkiye'deki karşılığı da göze hoş görünen, alımlı, iyi giyinendir. Bu işlere başvurduğumuzda kendimizi bu şekilde sunmamız ve pazarlamamız beklenir. Bu durumda da, cinsel tacizi "hak ettiğimiz" gözüyle bakılır.

Bir takım meslekler, cinsel tacize uğrama potansiyelinin daha baştan yüksek olduğu mesleklerdir: sekreterlik, hemşirelik, hosteslik, mankenlik gibi. Bu meslekllerden kadınlar, iletişim araçları yoluyla "kamuya açık" bir cinsel tacize uğrarlar. Kitle iletişim araçları, erkekleri, kadınlara cinsel tacizde bulunmaya hazırlar. Gazeteler, bir takım kitaplar ve bugün ilerici olarak tanımlanabilen **Gırgır, Fırt, Limon** gibi güldürü dergileri de bu mesleklerden kadına yapılan cinsel tacizi hoş bir şekilde, güldüre güldüre yeniden üretir. "En güzel hemşire-doktor fıkraları", "En güzel sekreter-patron fıkraları" gibi kitaplar da vardır.

Biraz önce işyerinde yaşadığımız tacize tepkilerimizin sokaktakinden farklı olduğunu söylemiştik. İşyerlerinde kaba bir şekilde elle sarkıntılık, tecavüzün dışında, bir de tam ifade etmeden, hissettirmeden ince bir taciz söz konusu.

Bir arkadaş yaşlı bir avukatın yanında çalışıyor. Kendisi 23-24 yaşlarında. Adam sürekli işle ilgili bir şeyler anlatma bahanesiyle, her fırsatını bulduğunda kadının omuzlarını okşuyor. Bunu yaparken 'babacan'tavırlarda. Burada bir taciz söz konusu, fakat adam çok yaşlı ve doğrudan söylenmiş bir şey de yok. Sert bir tepki gösterip, "ne yapıyorsun?" dendiğinde, "ne demek istiyorsun, ben senin ba-

ban yaşındayım" diyecek. Kadın aynı zamanda adamın niyetinden emin de olamıyor. Zaten kısa bir süre sonra işten çıkıyor. Sonradan öğrendiğine göre adam bu konuda tescilliymiş.

Aynı şekilde, mesai arkadaşın akşam izlediği filmdeki sarışını, "filmdeki de ne fıstık sarışındı, ne yavruydu ama" diye anlatır. Bir yandan sana bakar, bozulduğunu anlayınca "sakın yanlış anlama, sen benim dünyada ve ahrette bacımsın" gibi saçma sapan şeyler söyler. Şimdi burada nasıl bir tepki gösterecek kadın? Ya "Allah kahretsin" deyip adama ağzına geleni söyleyecek, ki genellikle bu yapılmaz. Ya da üstüne alınmayacak. Sen onun dünyada ve ahrette bacısısın. Seni taciz etmedi çünkü, akşamki sarışını taciz etti.

4-5 yıl önce bir konfeksiyon atölyesinde ütücü ve ortalıkçı olarak çalışıyorum. İşyerinde vasıflı makinacı olarak çalışan bir adam var. Bir gün çay paydosundayız. Çay ocağı da dar bir yerde. Ben oraya girmemek için, adam kendine çay doldururken, "bana da koyar mısın?" dedim. Gözleri ışıldayarak ve gayet pis bir şekilde sırıtarak "tabii canım, sen istersin de ben koymam mı, memnuniyetle" dedi. Yanındaki birkaç erkek de onunla birlikte pis bir sırıtış halindeler. Bir süre bir şey anlamadım. Bir yarım saat kadar sonra adamın niyetini anladığımda önce kendime kızdım ve müthiş bozuldum. Sanki "koyar mısın?" dediğim için suçluymuşum gibi. Orada ne yapacaksın? Adama gidip kavga ettiğinde (o gün edemedim, bugün olsa yaparım) adamın tavrı şu olacak: "Sen kendi konuşmana bak", ya da "nasıl öyle bir sonuç çıkarıyorsun, aranıyorsun galiba." Şikayet etseydim ve olay çıksaydı işten atılacak olan bendim. Çünkü vasıfsız, sıradan bir işçiydim orada, adam ise kaç yıllık makinacı.

Bu şekilde karşı karşıya kaldığımız tacizlerde kadının erkeğe sert tepkide bulunması daha büyük sorunlara yol açabiliyor. Genellikle, emin olmadan tepki göstermemek, üstümüze alınmamak ya da utanıp sessiz kalmak durumunda kalıyoruz. Sertlik katmadan ilişkiyi sürdürmek zorunda kalıyoruz.

Şimdi, kadın "hayır!" dediği noktada ne olur? İlk olarak işe alınmayabilir, çalışıyorsa işinde yükselemez, tayin edilebilir, istifaya zorlanabilir, psikolojik olarak başarısı etkilenebilir. Peki "evet" demek çözüm mü? Belki işinde biraz yükselebilir, biraz daha fazla para kazanabilir, ama normal sürdürdüğü ilişkileri zedelenir, saygınlığı sarsılır, "hafif kadın" muamelesi görür, en önemlisi, istemiyorsa, kendine de saygısını kaybeder.

Zaten şöyle bir tespit yapmak mümkün: Taciz gören kadın çoğunlukla işten çıkıyor, işini değiştirmeyi düşünüyor, kariyer yapmak için artık bir neden göremez

oluyor, enerjisini kaybediyor, sık sık işe gitmemeye başlıyor. Bu da tabii işgücü piyasasında kadınlara uygulanan ayrımcılığı güçlendiriyor.

İşyerlerinde cinsel taciz konusunda, özellikle vasıfsız, deneyimsiz, genç ya da tam tersi yaşlı, işini kaybetmekten korkan, ikinci bir iş bulma şansı zayıf olan kadınlar tehdit altındalar. Ayrıca, yalnız yaşayan, çocuklu, geçimi çalışmasına bağlı olan dul kadınlar da tacize daha sık uğruyorlar. Bir de, evli olup da çevresindekilerle kolay arkadaşlık kuran, rahat bir kadın söz konusu olduğunda, (özellikle fabrikalarda ve küçük atölyelerde) "aranıyor" mantığıyla daha rahat taciz ediliyor.

Peki ne yapmak gerekir?

Herşeyden önce, tek tek kadınlar olarak yaşadıklarımızı konuşabilmek, anlatabilmek, kamuya duyurabilmek gerekir, ki birçok kadın bunu yapamıyor, "işimi kaybederim, damgalanırım" korkusuyla.

Cinsel tacizin utancının bize ait olmadığını bilmek, yalnız olmadığımızı, birlikte olduğumuzu hatırlamak ve herşeyden önemlisi, kendimize güvenmek ve karşı çıkmayı öğrenmek.

İsviçre'de Kamu Hizmetleri Sendikası bu konuda kadınlara şöyle sesleniyor: "Yakın bir arkadaşına konuyu aç ve ona şu soruyu sor: 'Sen de cinsel tacize maruz kaldın mı?' Seni rahatsız eden erkeğe açıkça, mümkünse bir kadın arkadaşının yanında, rahatsızlığını söyle. Eğer taciz devam ederse, kadın komisyonlarına, kadın gruplarına, işyerinde varsa kadın temsilcilerine durumu ilet. Şunu kesinlikle yapma: Sakın SUSMA!"

Biz de susmamalıyız. Cinsel tacize karşı mücadelede kurumlaşmalıyız. Kadın komisyonları, kadın büroları oluşturmalıyız. Sendikalarda kadın grupları yoluyla cinsel tacizi ortaya çıkarmalıyız. Bunun en etkili yolu da şimdi yaptığımız gibi kampanyalardır.

Toplu iş sözleşmelerine işyerlerindeki cinsel tacize karşı bazı maddeler konmasını sağlamaya çalışmalıyız. Bunun gerçekleşmesi de, sendikalar içinde kadın gruplarının oluşturulmasına ve güçlendirilmesine bağlıdır.

Yasalarda ve günlük yaşantımızda değişiklikler yaratmaya çalışmalıyız. Ancak bu şekilde, sokakta, işyerinde ve evde cinsel tacizden kurtulabiliriz.

İşyerinde Cinsel Taciz ve "Kadın Meslekleri"

Gülnur Savran

"Bedenimiz Bizimdir! Cinsel Tacize Hayır!" kampanyasını başlatırken, ilk elde ne mesaj vermek istediğimizi uzun uzun tartışmış ve şunda karar kılmıştık: Herşeyden önce, bize rağmen, biz istemeden, erkekler tarafından bedenimize ve cinselliğimize yöneltilen her tür davranış bir **saldırıdır**. Bunun her zaman fiziksel bir teması içermesi gerekmez. İstenmeyen, karşılıksız bırakılan sözler ve bakışlar da, çıplak bir kabalık ve aşağılama biçiminde olmadıklarında bile, bizi sıkabilir, tedirgin edebilirler; biz karşılık vermediğimizde bu tür davranışlarda ısrar edilirse, bu bir küstahlık ve saldırı anlamını taşır.

Ortak bilincimizin parçası haline getirmeye çalıştığımız bir ikinci nokta da, **hangi koşul altında olursa olsun**, bu saldırının utancının bize ait olmadığıydı: Günün hangi saatinde, kentin hangi mekânında olursa olsun, nasıl giyinmiş olursak olalım, bu tür bir saldırıyı "hak etmediğimizi" kanıtlamak bizim sorunumuz olmamalıydı. Erkeklerin bugün tekelleri altında tuttukları mekânların, gece sokakların, kahvelerin, birahanelerin sahipliğini onlara bırakmayacağımızı, buraları kendimize de ait kılacağımızı gösteren eylemleri bu anlayışla gerçekleştirdik. Evlerimize kapatılmaya razı olmadığımızı, erkekler istediğinde soyunup, onlar istediğinde örtünmeyeceğimizi ve bunları yapmadığımızda da cinsel taciz **tehdidine** boyun eğmeyeceğimizi dile getirdik: Mor iğnelerimiz tam da bu tehdide karşı geliştirdiğimiz sembolik(?) silâhlar.

Şimdi, özel olarak işyerinde cinsel tacizi gündeme getirdiğimiz aşamada, bu ortak bilincimize başka şeyler de eklemek zorundayız. Sokakta, sinemada, otobüste, vapurda tanımadığımız erkeklerin saldırganlıklarına karşı çıkmak, çevredekiler tarafından aşağılanma ve hatta düpedüz şiddete maruz kalma tehlikesini barındırsa da, herşeye rağmen daha kolay. Yüzyüze ilişkilerin, arkadaşlıkların, tanışıklıkların söz konusu olduğu işyerlerinde ise, cinsel tacize "cinsel taciz" diyebilmek, bunun adını koyabilmek bile bu ortak bilinci geliştirmemizi gerektiriyor. "Hayır!" demenin, karşı çıkmanın bu ilk adımını atabilmemiz için, işyerlerinde karşılaş-

tığımız erkek küstahlıklarının temelinde nelerin yattığını biraz daha ayrıntılı konuşmamızın yararlı olacağı kanısındayım. Bunun için de, cinsel tacizin en yaygın olduğu mesleklerin en anlamlı başlangıç noktası olacağını düşünüyorum.

Doğal olarak akla hemen "kadın meslekleri" geliyor. Ama "kadın meslekleri" dediğimizde, nitelikli emek gerektirmedikleri, emek-yoğun oldukları için kadınların ağırlıklı olarak istihdam edildikleri alanlarla (tekstil-dokuma sanayii, tekel işçiliği gibi), kadının aile içinde belirlenen kimliğinin uzantısı olan meslekleri (sekreterlik, hemşirelik, hosteslik gibi) birbirinden ayırmak gerekir. Kuşkusuz, cinsel tacizin derindeki kaynağı her iki durumda da aynıdır: Kadınlar üzerinde toplumsal bir egemenliğe sahip olan erkeklerin, cinselliklerini saldırganca, taciz edici bir biçimde kullanabilme "yetenek"leridir. Ne var ki, cinsel tacizin daha **dolaysız** temelleri, yani erkeklere bu "yetenek"lerini kullanabilme fırsatını veren, onlar açısından bunu kolaylaştıran nedenler, farklı mesleklerde birbirinden farklı. Buna bağlı olarak da, kadınların kendilerine yöneltilen saldırganlığa karşı çıkmaları kolaylaşıyor ya da güçleşiyor.

Bunu biraz açmaya çalışayım. Sözünü ettiğim alanlardan ilk gruba girenlerde, yani niteliksiz emek gerektiren, emek-yoğun işlerde, kadının kimliği ile yaptığı iş arasında doğrudan bir bağlantı yok (dokuma sanayiinde tarihsel olarak olsa da); kadının kimliği ya da bedeni yaptığı işin bir parçası haline getirilmemiş. Dolayısıyla da, cinsel tacizin adını koymak, bir iş arkadaşının ya da ustabaşı veya patronun belli davranışlarının cinsel taciz olduğunu **teşhis etmek** nispeten kolay. Burada, sarkıntılığı teşhir etme güçlüğü genellikle işten atılma ya da düşük ücrete mahkûm edilme kaygılarından kaynaklanıyor.

Hosteslik, hemşirelik, sekreterlik (bunlara yer yer banka memureliği ve pazarlamacılık gibi alanlar da eklenebilir) gibi alanlarda da, hiç kuşkusuz, yukarıda sözünü ettiğim teşhir güçlüklerinin hepsi geçerli. Ama bu mesleklerde bir ek boyut var: İşe alınma aşamasında da, iş sırasında da kadının kimliği ve bedeni işin bir parçası olarak gündeme geliyor: Şefkatlilik, yumuşakbaşlılık, çekicilik, güzellik, şıklık vb. "kadınsı" özelliklerden biri ya da birkaçı, o işe uygun olup olmamanın ve daha sonra da "işinin ehli" olup olmamanın ölçütleri. İş ilânlarında "bekâr, güzel, şık bayan eleman"a ihtiyaç olduğu yüzsüzce dile getirilebiliyorsa, bunlar ileride mesleğin gereği olarak "kullanılacağı" içindir. Bir kez böyle bir sözleşmeyle işe girince de, artık neyin "taciz", neyin "mesleğin parçası" olduğunu ayrıştırmak güçleşir.

Örnek olarak seçtiğim üç meslekte (sekreterlik, hemşirelik, hosteslik) aile içinde belirlenen kimliğimizin farklı yönleri ön plana çıkarılır. Ev içindeki cinsiyetçi iş-

bölümü bizim kimliğimizi üç ana eksen üzerinde tanımlar: evkadınlığı, annelik ve karılık. Evlenmenin, "aile kurmanın" kadınlara vurduğu damga öylesine mutlak ve kalıcıdır ki, bu üç kimlik toplumun her alanında bizi belirler, üzerimize yapışır kalır. Bu yüzden belirli alanlara hiç giremeyiz; belirli alanlar ise, bizim bu kimliklerimize göre şekillenir, oralara da erkeklere girmez. Ev içine kapatılmadığımızda, bu alanlara kapatılır, bu kez toplum içinde bir anlamda yalıtılırız. Bu alanlarda bizden, ev içinde yüklenmiş olduğumuz rolleri oynamamız beklenir: annelik edip şefkat göstermemiz, evkadınlığı edip işyerini "sıcak bir yuva" haline getirmemiz, karılık edip birlikte ya da emrinde çalıştığımız erkeklerin gönlünü hoş etmemiz. Bu mesleklerin kendileri eviçi işbölümünün bize yüklediği rollere göre tanımlanmıştır.

Örneğin sekreterlik, bir anlamda evkadınlığı/karılık rollerinin karışımının bir uzantısıdır: Hangi düzeyde sekreter olduğumuza bağlı olarak, ortalığı derli-toplu tutmak, çay-kahve servisi yapmaktan, patronun/müdürün sosyal hayatını düzenlemeye, gerektiği zaman önemli tarihleri hatırlatıp hediye almak gibi incelikler yapmasında yardımcı olmaya, iş görüşmelerinde cezibemizle ona prestij sağlamaya kadar uzanır bu evkadınlığı/karılık görevleri. Bu arada, onun iltifatlarından hoşnut olduğumuzu belli etmek, hatta yabanilik etmeden zaman zaman küçük oynaşlara istekli olmak da bu mesleğin gereklerinden sayılır.

Hemşirelik söz konusu olduğunda, görünürde vurgulanan kimliğimiz anneliktir. Hastaların bakımı sürekli bir fiziksel teması zorunlu olarak gerektirdiği için de, hemşirelerden, çocukları sayılan hastalara göstermeleri beklenen şefkat çoğu kez gereksiz bir "sıcaklığı" beraberinde getirir. Bu noktada doktorun da bu "sıcaklık" ortamında doğal olarak bir yeri olacaktır: Çocuğunu seven anneyi hangi baba sevmez ki? Her anne oluş birisinin karısı olmayı gerektirmiyor mu zaten?

Hostesliğe gelince. Anneliği falan unutup, ilkin evkadınlığı görevlerini yerine getirdikten sonra, önlüklerini çıkarıp, yolcuların arasında güleryüzle dolaşan hostesler, "iyi servis veren havayolları"nın birbirlerini yenmek için yarıştıkları alanlardan biridir. Yolcuya "kabalık etme" suçuna gireceği için, canınız sıkılıyorsa surat asma, binlerce zevzek soruya cevap vermeme, cıvık şakaları tersleme hakkına sahip değilsinizdir.

Özellikle sözünü ettiğim alanlarda, işyerinde cinsel tacize karşı çıkmak, bu mesleklerin **tanımlarını değiştirmek** anlamına gelir. Bunu toplu iş sözleşmelerinde çeşitli biçimlerde gündeme getirmek hiç kuşkusuz bu aşamada akla gelen ilk yol. Bir başka yol da, bu alanlarda giderek daha fazla erkeğin istihdam edilmesini istemek olabilir. Ancak, kadınlar için ücretli iş olanaklarının bu kadar kısıtlı olduğu bir durumda bu talebin ne kadar anlamlı olduğu tartışma götürür.

Sorunun asıl kaynağına inen çözüm yolu, bu meslekleri tanımlayan kimliklerin, rollerin sorgulanmasından geçiyor. Bu da, doğrudan doğruya aile içindeki işbölümünü hedef almak, özel alanın politikasını gündeme getirmek demek. Ev içindeki işbölümü değişmedikçe, taleplerimiz ya bizim açımızdan çelişkili sonuçlar verecek, ya da sınırlı düzelmelerin ötesine geçemeyeceğiz. Örneğin, bu meslekların erkeklere daha çok açılmasını talep etmek, hem biraz önce sözünü ettiğim sakıncayı taşıyor, hem de "kadın mesleği" tanımı sürdükçe erkeklerin bu alanlara girmek istemesi, özellikle Türkiye gibi toplumlarda, çok güç. Öte yandan, kadınların başka alanlara daha çok girmelerinin önünde ise, yine, meslekların cinsiyete göre ayrışmış olması engeli var. Kısacası, kamu alanına kendimizi sınırladığımız sürece, kısmi düzelmeler olsa da, sonuçta bir kısır döngüyle karşı karşıyayız.

Kuşkusuz bu, cinsel tacize karşı her meslek alanında kadınlar olarak dayanışma içine girip bu tür saldırıları teşhir etmemizi, cinsel taciz sorununu sendikalarda gündeme getirmemizi, tacize karşı yaptırım uygulanmasını talep etmemizi engellemez. Ama bunların yanısıra, sorunun kaynağına inip, cinsel tacizi teşhis edebilmek ve kadın bedeninin/cinselliğinin kullanımı **tanımında içkin** olan meslekleri kökten dönüştürmek için özel alandaki işbölümünü her an gündemde tutmamız gerekiyor.

Tanıklık

Yelda

16 Aralık cumartesi günu Beşiktaş pazarında tezgâh açarak mor iğnelerimizi ve kartpostallarımızı sattık, kampanyamızı tanıttık. Bu değişik ürün hem pazarcılar hem de alışveriş yapan kadınlar tarafından büyük ilgi gördü.

İşyerlerinde cinsel taciz daha çalışmaya başlamadan, iş ararken başlıyor. Kadınlar hangi işi yapacak olurlarsa olsunlar cinsel kimlikleri öne çıkıyor; sekreter, tezgâhtar, pazarlamacı, halkla ilişkiler gibi bir meslek seçeceklerse "vitrin" gözüyle görülüp "prezantabl" olma özelliği aranır: iyi bir vitrin satışı arttırır. Yok eğer vitrin değil de, dışa kapalı bir işse yaptığı kadının, cinselliğini gizleyen, hatta erkeksi bir görünümde olması tercih edilir. Çünkü kadın alımlı, dikkat çekici olursa erkek meslektaşlarının verimi düşebilir. Bazen de özellikle patron, müdür, şef gibi, hiye-

rarşik yapının üstünde olan erkekler çalışan kadını, satış arttırmak için değil de kendisi için de tercih edebiliyor. Örneğin kadını kolay görebileceği bir yere oturtup onu seyretmek için. Cinsiyetçiliğin en somut göstergelerinden biri olan işyerlerinde cinsel tacize örnek olabilecek birkaç deneyimimi aktarmak istiyorum.

12 Eylül ertesiydi, işsizdim. PTT'ye girmek için başvurdum. O zaman lise mezunuydum, yazılı sınavı rahatlıkla kazandım. Sıra "mülakat"a geldiğinde vatan-millet-Sakarya ve İslam'ın şartlarını sular seller gibi bir güzel ezberledim. Rolümün gereği makyaj da yaptım. Hanım hanımcık bir etek bulunca kostüm de tamam. Artık hazırdım. İlk soru: "Evlisiniz. Evinizde reis kim?".... Afalladım. Böyle bir soru beklemiyordum. Hazırlıksız yakalandım. Epeyi bir süre sessiz kalıp, "evde niye reis olsun ki?" dedim, boş bulunarak. Ve o ilk soru, son soru oldu, işe alınmadım. İlerde hak-hukuk kavgasına girmeyecek, mevcut sisteme aykırılıkları olmayan, munis biri olup olmadığımı ölçmek için bu sorunun cevabı yeterliydi.

Gecelik pazarlaması yapan bir işyerine başvurdum. Babacan görünüşlü patron, "görüyorum ki çok sadesiniz. Eğer kocanız kıskançsa, izin vermiyorsa sabahları buraya erken gelip makyaj yapmanız gerekir" dedi.

Bir turizm şirketi beni tur operatörü olarak işe almayı kabul etti. Tam anlaşmıştık ki son anda benim evli olduğumu öğrenince, vazgeçti. "Dul olsaydınız işe alırdım sizi" dedi.

İşyerlerinde kadını, iş yapan biri olarak değil, dişi yaratık olarak görüyorlar, kullanıyorlar. Erkek meslektaşlar ve özellikle de patronlar, müdürler dokunmak için fırsat kolluyorlar. Bir fabrikanın bürosunda çalışıyordum. Patronun, diğer kadına sık sık dokunduğunu görüyor, kendimi kolluyordum. Gizli bir köşekapmaca oynuyorduk. O kadın, bu şekilde işyerinde onaylandığını, sevildiğini düşünüyordu sanırım. Bir gün patron, ben masada çalışırken arkamdaki camlı bölmeden uzanıp kolumu tuttu. Korktum, bağırdım. Adam daha çok korktu. Açıkça "bana sarkıntılık ediyorsun" diyemedim, işten atılmamak için. "Fobim var" dedim. Bu demekti ki, bir daha bana dokunmayı denerse yine bağıracağım, sözde fobim var ya... Beni fahişe konumuna sokamayınca hizmetçi gibi kullandı. Kül tablasına bir kez kül silkip, burnuma uzatıp, "dök" diyordu. Bunları sineye çektim, ta ki hamile olup da işten atılıncaya kadar...

Bir çok işyeri de çocuklu kadın olduğum için işe almadı. "Babası bakar" dedim, inanmadılar. Çalışmanın kadınları çocuklarına bakma sorumluluğundan kurtarmadığını en az benim kadar onlar da biliyorlardı. Hasta çocuğu için işten izin alan, yuva-iş-yuva-ev arasında mekik dokuyup yorgun düşen, işine yoğunlaşamayan, çalışan babalar (böyle bir kavram yok bile) değil, çalışan annelerdir. Bunu işverenler çok iyi biliyorlar.

Bir defasında da, sözde "halkla ilişkiler sorumlusu" olarak işe alınıyordum. Bana anlatılan yapacağım işler şunlardı: Firmanın müşterilerini, tapu dairesi ve belediye yetkililerini memnun edecektim. Müşteri kadınsa erkek, erkekse kadın istermiş (müşteriler genellikle erkektir). Bunlar, rüşvet olarak akşam yemekleri ve özellikle de kadın isterlermiş. Bu tür konuşmalar üzerine tepki gösterdim. Yok eğer ben bu işi yapmak istemiyorsam, bu işi yapan ajanslar varmış, o ajanslardan kadın temin edebilirmişim. Bu, adı "iş yemekleri" olan gecelerde ben peşkeş çekilmek istemiyorsam, başka kadınları peşkeş çekeceğim ha? Türkiye dışından yabancılara da hizmet verecek olan bu şirketin müşterilerini ben havaalanından arabayla alacakmışım. "Bu iş bana göre değil, zaten benim ehliyetim de yok, araba kullanmasını bilmem" dedim. Adamın gözleri parladı, sinsi gülüşünü gizleyemedi, "ben öğretirim sana" dedi, hevesle. Nasıl öğreteceğini tahmin etmek zor değil tabii...

Çalıştığım bir işyerinde patron sözle taciz ediyordu. Soba yanmıyordu, soğuktan parmaklarım uyuşmuş, daktiloyu kullanamıyordum. "Öğleden sonra güneş girecek, burası çok sıcak olacak, kazağını bile çıkarırsın" dedi, haince sırıtarak. Bir gün de çocuğumun yuvasına telefon ediyordum. "Sevgiline mi telefon ediyorsun, bana mı?" diye sözde espri yaptı.

Şimdilerde, ödenmeyen senetlerin tahsilatında 3. yol olarak kadınları kullanıyorlar. Bilinen 2 yol vardı: avukata vermek veya mafya. "Prezantabl bir bayan" çalıştırıp, müşteriye yollamanın daha ucuz olduğu kesin. Çalışan kadınlar güzel görünmeli diye bunun için mi diyorlar?...

İşyerlerinde, sarkıntılıklara itiraz eden kadın, özel sektördeyse işten atılır, kamu sektöründeyse ya istifaya zorlanır ya başka yere atanır veya bölümü değiştirilir. Cinsel tacize uğramamak için kadının, tıpkı sokakta olduğu gibi işyerlerinde de her an tetikte olup soğuk savaş vermesi gerekiyor. "Ölçüsüz" bir davranışımı davetiye olarak algılamasınlar, cinsi lâtif olduğumu hissetmesinler, kadın olduğumu hatırlamasınlar (kadın olmak suçmuş gibi) diye işyerimde asker gibi uygun adım yürürdüm.

KİM KİME DUM DUMA *BEHİÇ AK*

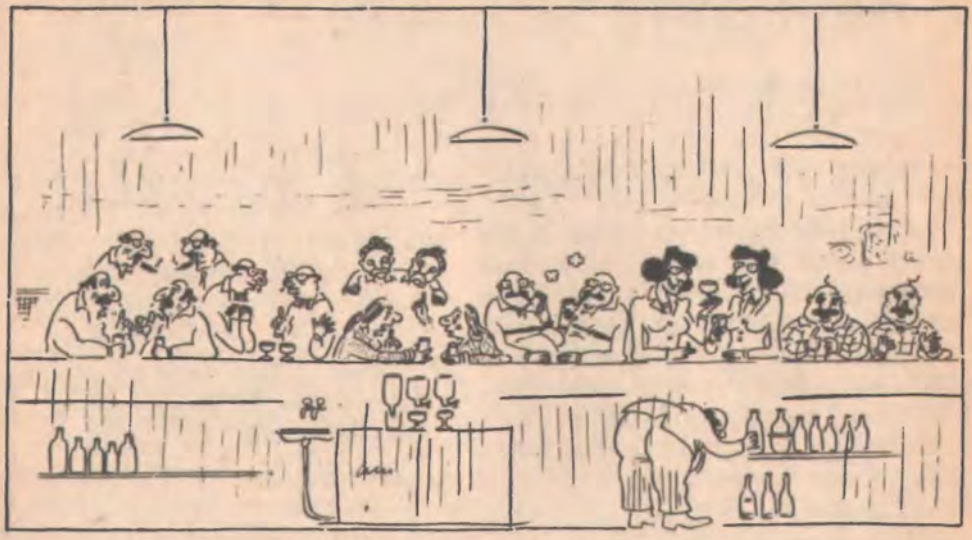

Cumhuriyet 10.12.89

■ **Feministler kahve ve meyhane basarak erkeklerle tartışıyorlar**

LİMON

Kampanya Sırasında Erkeklerden Naklen

Erkek Adam Sormaz, Açıklar

"Bedenimiz Bizimdir, Cinsel Tacize Hayır" kampanyası olarak 20 Kasım'da Bilsak'ta düzenlediğimiz 'Sokakta Cinsel Taciz' konulu ilk panelimizde, daha konuşmacılar söze başlamadan erkek egemen tavırlar sergilenmeye başladı. İlk örneğimiz, Bilsak görevlisi erkek: "Bence siz başlayın. Siz şöyle oturun. Ben yabancı değilim."

Konuşmacılar sözlerini tamamlayıp da sıra soruları yanıtlama, tartışma bölümüne geldiğinde, o zamana kadar ancak sabredebilen erkekler nihayet sazı ellerine alma fırsatına kavuştular. İşte bir erkek. Niyazi Yoleri: "Soru değil ama ben bir açıklama getireceğim." Bu sözleri salondaki kadınlar tarafından protesto edilince, Niyazi Bey sert bir şekilde devam ediyor: "Anlamıyor musunuz?"

"Anlıyoruz, siz sorun."

"Soru sormayacağım. Dedim ya açıklama getireceğim. Burada önce sorular mı yanıtlanacak yoksa bizim de bir savunma hakkımız olacak mı, onu öğrenmek istiyoruz."

"Estağfurullah beyefendi, siz sarkıntılık yapıyor musunuz? Biz sarkıntılık yapan erkeklerden bahsettik, siz niye savunma yapıyorsunuz?"

"Savunma gereği değil. Asıl şunu diyorum: yani söylenen, ayrı ayrı konulara teker teker değinerek açıklık getirseydiniz. Ben bir takım yanıtlar bekliyordum ama beklemeden konuşmaya başlayacağım." Burada itiraz sesleri yükselince, yine sert bir şekilde devam ediyor: "Tek tek konuşalım... Kardeşim siz üç kişi konuştunuz, bizi bir kişi konuşturmuyorsunuz. Burada asıl saldırı var. Saldıran kadın yok mu. Bana bir kadın laf attı. Hasta mısınız?"

"Bize 'hasta mısınız' deniyor. Biz kendi toplantımıza hakaret işitmeye gelmedik."

Bu söz üerine aynı erkek, öğretmenine şikayette bulunan çocuk gibi: "Bana laf atılıyor."

"Aman beyefendi bu kadar kadına yıllardır laf atılıyor, bir size laf atılmış..."

"Biz Bilsak'ta bunu ilk kez yaşamıyoruz. Biz çeşitli konularda kadın sorunu üzerine konuşuruz, konuşuruz, erkek arkadaşlar kalkıp toparlarlar. Ben bir şeye değinmek istiyorum. Arkadaş da sordu, siz ne demek istediniz 'hoşlanan var hoşlanmayan var'? İşte erkekler bizi her zaman böyle görmek istiyorlar. Hoşlanan, yani hafif kadınlar, hoşlanmayan aile kadınları."

"Ama bir dakika"

"Niçin sözümü kesiyorsunuz? Biz de etten kemikten birer insanız. Biz cinsellikten tabii ki hoşlanırız. Hoşlandığımız insanlar da olur. Onlarla bakışmak, eleie tutuşmak, okşanmak, okşamak, sevişmek bizim de hoşumuza gider. Bu ayrı bir şey. Ama istemeden, bize yapılan cinsel saldırılardı sözü edilen.

Cinsel tacizde bunun altını çizdik. Sözle olsun, gözle olsun. Ama arkadaş bizim açığımızı bulmuş gibi, siz zaten itiraf ettiniz, 'isteyenler var' dediniz diyor. Tabii ki istiyoruz ama ona biz karar veririz; kiminle bakışacağımıza, kiminle elele tutuşacağımıza, kiminle sevişeceğimize biz karar verelim."

Çıplak Roberta Var, Robert Yok

Başka bir erkek: "Evlenene kadar hiç bir kadınla ilişkide bulunmadım. Flört dönemleri hariç... Normal bir dönemi geçirdim. Her erkekte laf atma vardır, onu kabul ediyorum. Kadınlara karşı cinsel dürtüsü vardır bunu kabul ediyorum. Hatta bu, çocukluktan itibaren başladığını da çocukta gördüm. 4 yaşındaki oğluma bir bilgisayar aldım. Paket program içinde bir çıplak kadın resmi var. Oğlum bilgisayarı çok çabuk öğrendi ama çıplak kadını da çok çabuk öğrendi. Her seferinde açıyor, Roberta'ydı adı, okuma yazma bilmediği halde, alçak herif onu buluyor (burada gayet gururlu ve memnun gülüyor), çıkartıyor: 'baba bak çıplak kadın'. Tamam oğlum deyip ben başka tarafa çeviriyorum. Ayıp, çirkin falan demiyorum. Normal süreçte kapıyorum. Şüphelenmesin. Ama gene bulup o tarafı açıyor. Ama bu normal.

"Programda Roberta var, Robert yok. Sorun da burada."

(Şahika Yüksel'e hitaben) "Her insanda potansiyel olarak böyle bir şey vardır (burada insan derken erkek demek istiyor). Bir doktor olduğunuz için soruyorum: bana, bir erkek olarak ne yapacağımı söyleyin. (Bir kadından akıl öğrenecek değil ya. Laf atmayı cinsel dürtü olarak tanımlayan, bu şekilde onları mazur gösteren bu erkek bedava doktor bulmuş, kaçırmak istemiyor.)

Yine bir başka erkek bize akıl veriyor: "Feodaliteye ve dinin kadını ezen öğelerine karşı çıkmak gerekiyor. Bu bir. İkincisi: feminist harekete karşı değilim ama uç feministlere karşıyım. Özellikle Türkiye'deki feminist harekete karşıyım. (Türkiye'deki, onu daha çok ilgilendirdiği için herhalde). Çünkü Türkiye'deki feminist hareket, feminizmi erkek düşmanlığı olarak gösteriyor. Ve ben bunu yaşadım. Soruna duyarlı erkeklere, "biz kadınız, sorunumuza biz sahip çıkmalıyız. Sizin, bizim yanımızda yeriniz yok. Siz erkeksiniz, bizi nasıl anlayabilirsiniz ki" diyerek, bizi zorunlu olarak duyarsızlığa sürüklemek istiyorlar." (Duyarsız olduklarında, bunun da suçlusu bizmişiz!)

Yine, bir başka erkek: "Kadın sorunu yok. Nasıl yok: Sistem sorunu var. Sistem sorunu çeşitli alanlarda yansımasını buluyor. Bunlardan biri kadın sorunu değil. Eğer kadın sorunu diye ayırırsak, erkek sorunu da çıkacak ortaya, çocuk sorunu da çıkacak. (Oysa gül gibi yaşayıp gidiyoruz, sorun çıkarmanın ne alemi var değil mi?) Ben, bütünlüklü bakış açısını kaçırmadan, bir defa sistem sorunundan daha önce kadın sorununun gelme olasılığı yok. Ortam içinde görüyorum ki, bireyler sisteme de bazı yansımalarda bulunabiliyorlar. (Ne demekse?). Mesela korku olayı ortaya çıkıyor. Mesela eğitim olayı ortaya çıkabiliyor. Olay bir yandan da spesifikleştiriliyor. (Fan-fin-fon'lu konuşunca onu akıllı zannedeceğimizi zannediyor. Şunları doğru kullansa içimiz gam yemeyecek.) Üniversite eğitimi,

orta okullardaki eğitime kadar götürülüyor. Bir yanda da üretim süreci içinde kadının bakış açısı nedir? Ben... Biraz da pragmatik olabilir bu."

Aile Demek Kadın Demek, Çoluk Demek Kadın Demek

Panel çıkışı, birahanelere gidiyoruz. Buralarda konuştuğumuz erkeklerin hiç biri cinsel tacizde bulunmuyorlardı, söylediklerine göre. Onlara inanmamış bile olsak, sıkı birer aile reisi oldukları kesindi.

Bacanak Birahanesi'nde:

"Buyrun aile salonumuz var." "Nereden geldiniz?", "Neden geldiniz?"

Neyse ki çabuk toparlanıp, soruları sormaya biz başladık:

"Burada herkes birbirine sorar mı böyle?"

"Yok yani..."

"Eşiniz yalnız gelir mi böyle bir yere?"

"Eşim yalnız gelemiyor. Benimle. Öyle münasip gördüğü için" (Mehmet İlhan Ergün.)

"Neden yalnız gelmeyi tercih ettiniz?"

"Hanımım içki kullanmadığı için."

"Daha ortak gidebileceğiniz yer yok mu?"

"Ben o dediğiniz olayı çok yaşıyorum ama arkadaşlarımla. Mesela işyerimden çıktığım zaman olabiliyor. Ben çoluğumu çocuğumu da alıyorum, bir yere gidiyorum. Hanımım içki içmese de kolasını içiyor, çocuklarım kola içiyor mesela. Ben o olayı yaşıyorum onlarla."

"Peki karınız arkadaşlarıyla gezebiliyor mu?"

"Kendisi gelmek isterse gelebilir, ben bir şey demem ama o hoşlanmaz."

"Bekar bir bayan gelebilir ama evli bir hanım gelecekse eşiyle beraber gelmeli."

"Ama siz yalnız geliyorsunuz?"

"Ben yalnız geliyorum ama kesinlikle evimin nafakasını buraya yatırmıyorum." "Öyle bir şeye dahilim ki ben, yani öyle bir izdivaça dahilim ki, ben öylesine bir aile almadım yani. Zengin bir aileden almadım. Öylesine bir insanla evlenmedim. Nasırlı ellerle ekmek yediğimden dolayı. Benim ailem ancak benim getirdiğimi yer. Eğer ben ona diyorsam ki evde bekle, evde beklemektir yani. O orda yiyecek, o orda içecek. Ancak hafta sonlarında, pozisyonunda onu ben takıcam koluma, çıkartacam bir yere, gezdirecem onu."

"Çok anlayışlı, çok lütufkârsınız."

"Niye?"

"Haftasonları gezdiriyorsunuz ya."

"Yeterli, yeterli değil mi?"

"Ama sizin için yetmiyor herhalde. Bugün haftasonu değil ve siz buradasınız?"

"Şimdi şöyle bir olay var: Bak, biz bir erkek olarak, biz bir birey olarak yani, evimizin ihtiyacını karşılamış olduğumuz sırası içersinde, eğer ki biz var ya, biz, biz bir birey olarak evimizin var ya ihtiyacını gidermiş olduğumuz sürece içersinde kadınımız, hanımımız, hatunumuz, ne olursa olsun, bizim nasırlı ellerimizin kazanmış olduğu ekmeği yiyorsa var ya..." "Bağdan geldin bağdakini kovuyorsun."

"Benim karım eşleriyle dostlarıyla konuşmaktan anlar. Ama sizin gibi gelip de burda röportaj hesabınla insanları esir almaz, insanların duygularıyla oynamak istemez." "Kadın erkek eşitlik pozisyonu yoktur yani. Hepsi aynı haklara sahiptir."

"O zaman kadınlar da buraya gelebilir?"

"Ya yavrusu varsa, kadının bakacağı, ona ne diyeceğiz?"

"Sizin yavrunuz yok mu? Yalnız kadınlar mı bakar çocuklara?"

"Olur mu öyle, sen ne diyorsun ya... Ablama bak yaa..." "Ama ya kırkı çıkmadıysa, ya hamileyse?"

"Kadınlar sürekli hamile veya lohusa değil."

Kadınlar İçin Başka, Erkekler İçin Başka

Güven Meyhanesi'nde:

"Kadınların başka bir yere gitmelerini öneririz."

"Peki burası kötü bir yer mi?"

"Kötü bir yer olduğundan değil. En azından içkili bir yer." "Bu bölge kötü bir bölge. Kadınlar açısından yani. Ahlaki yönden. Kadınlar için başka, erkekler için başka. Erkek her yere gidebilir. Çünkü eşitlik yok. Hiç eşitlik yok. Kadın istediği gibi hür değildir."

"Ahlâksızlığı kim yapıyor?"

"Toplum yapıyor."

"Kadınlar size sarkıntılık ediyorlar mı?"

"Kadınlar kime sarkıntılık etmiş ki bugüne kadar?"

"O zaman ahlaksızlığı erkekler yapıyor?"

"Evet, erkekler yapıyor."

İlk Kez Görüyor Ama Evveliyatını da Biliyor (!)

Mutlu Birahanesi:

"Karım gelecek buraya, bira içecek? Çocuklar n'olacak? Siz tek başınıza oturabilir misiniz burada? Tabuları yıkamazsınız." "Biz Doğulu olduğumuz için kadınımız yalnız dışarı çıkamaz. Akşam altı, yedide bir parka gidemez. Oraya gidebilir belki ama böyle yere giremez." "Bizim halkımız daha yetişememiş. Bir iki bayan gelip şurda oturmuşsa erkek haliyle laf atıyorlar yani. Böyle oluyor. Kültürlü kadın otursa o anlıyor, laf atılsa bile bir şey yapmıyor. Ama bir başörtülü veya doğulu bir kadın gelirse korkuyor. Erkeklerden tabii. İçki içiyor, laf atıyor. İçmese ya da sokakta sokakta gezse bile atıyor. Halkımız yetişmemiş."

"Siz ilerdeki masadaki kadına öpücük veriyormuşsunuz galiba?!

"Evet, orda güzel bir bayan vardı, ona verdim."

"Her güzel gördüğünüz bayana verir misiniz?"

"Ama hayır, benim ayarım olan."

"Peki karınızı güzel bulan birisi öpücük verse?"

"KESERİM."

"Peki siz neden yapıyorsunuz?"

"Bekar."

"Nereden biliyorsunuz?"

"Evveliyatına biliyorum."

"Tanıyor musunuz?"

"İlk defa görüyorum, ilk defa."

KAKTÜS

GÜL-GEÇ

SHP'deki son olaylardan
Genel Başkan soyutlanıyor.

Cumhuriyet gibi "ilerici" bir gazetenin iki ayrı sayısında çıkan (biri 438 olayından önce, diğeri sonra) ve ünlü, "ilerici" bir karikatüristin imzasını taşıyan bu karikatürlere

GÜLÜP GEÇEMEDİK..

GÜL GEC

Basında Taciz

- ERKEKLER dikkat! Kadınlara laf atıp sarkıntılık etmek gibi bir huyunuz varsa, iğnelenmeye de hazır olun! Çünkü bundan böyle kadınlar, el ve dil çapkınlıkları için yakalarında çuvaldıza benzer yorgan iğneleri taşıyacak. (Ahmet Tezcan, **Güneş**, 22 Kasım 89)

- "Cinsel Tacize Hayır" konulu panelleri izleyen, ancak feminist olmayan kadınlar ne yaptılar? Toplantı sonrası o kadar ürktüler ki, vapura gitmek ve gece saat 9'da bile evlerine yalnız dönmekten çekinir oldular. (Serpil Gündüz, **Cumhuriyet**, 2 Aralık 89)

- Tartışmalardan sonra kahvelere dağılan kadınlar erkeklere sordular: **- Neden karılarınızı getirmiyorsunuz? Niye erkek erkeğe oturuyorsunuz?** Erkeklerin kahvede erkek erkeğe oturması da kadınları tahrik etmişti anlaşılan. Bu kez "**taciz eden**" kadınlardı...(Füsun Özbilgen, **Cumhuriyet**, 28 Aralık 89)

- Son zamanlarda değişik tatmin arayışlarıyla motive olmuş, aşağılık kompleksiyle ve galiba biraz da boşluktan ne yapacağını bilemeyen bazı hanımların bazı eylemlere girişmesi, bize "**zontalığın dişiliğini**" çağrıştırdı. İşin garibi bizim hanımlar "**Batılı gibi**" olmaya çalışırken "**komik gibi**" olduklarının da farkında değil. Çünkü demode olarak kabul edilen feminizmi, batıda 3-5 sivri akıllının dışında savunan Allahın kulu yok (...) bu feminist mukalliti hanımlar ise kahveleri meyhaneleri basıp, orada erkek erkeğe takılan insanlara "**karılarınızı da buraya getirmelisiniz**" diyerek "**Toplumun Yapısını**" değiştirmeye çalışıyor (...) Size bir şey söyleyeyim mi. Kahvede "Ayıbettin yenge.. Tabii.. olur.." diye sizi dinleyen erkekler size kıs kıs gülüyor. Haklılar da... (Füsun Çelik, Sabah (**Melodi**).

- Ben bu tür eylemleri uygun görmem. Elbette düşünce safhasında güzel şeyler olabilir. Ama yanında iğne taşıyıp da gelen kişiye batırmak pek hoşgörülemez. Rahatsız edenlere karşı dili var, söylesin. Rahatsız ettirmesin kendisini, doğrudur. Tabii şunu kabul etmek lazım, kadın hakları deyip de erkeklerin aleyhine bir düzen kurmak, o da yanlıştır. (Devlet Bakanı Mehmet Keçeciler, **Cumhuriyet**, 9 Aralık 89)

- Biliyorsunuz, Türkiye'de son zamanlarda iğneli, çuvaldızlı kadın çıktı. Kendini müdafaya çalışıyor. Bu gösteriyor ki Türk toplumu henüz kadına vermiş olduğu değeri yerli yerine oturtamamıştır. (RP'li Belediye Başkanı İbrahim Halil Çelik, **Cumhuriyet**, 2 Ocak 90)

KAKTÜS

Cinsel Taciz Hakkında Bilimsel Olmayan Açıklamalar

Şahika Yüksel

Bu yazı cinsel taciz kampanyasının başından beri Tüyap, BİLSAK ve diğer toplantılarda "o erkeklerden" olmadıklarını dile getirerek söze başlayan erkeklere genel bir yanıttır.

Cinsel tacizi her tartıştığımızda aynı uyarıları alıyoruz:
"Siz olayı bilimsel anlatmıyorsunuz."
"Olayın köklerine inmeniz gerekirdi."

"Olayı kapsamlı olarak değerlendiremediniz. Birbirinden kopuk" diye başlayan öneriler ve ardından nasıl incelememiz gerektiğine ilişkin bilgilendirme. Öneriler oldukça benzer: "Bazı erkekler cinsel tacizde bulunur. Bu erkekler için özel koşullar (açıkça özürler) vardır. Özürleri eğitim azlığı, cinsel bir partner yoksunluğu, ruhsağlığının bozuk olması. Sizin asıl uğraşmanız gerekenler cinsel tacizi hangi özellikleri olan erkeklerin hangi özellikleri olan kadınlara yaptıkları." Birinci ilke ayrılıyor. Mazereti olan bir grup ayrı erkek ve "kurban" olmak için aday bir grup ayrı kadın. Bizler ve onlar ayrıyız. Sınıf farkı gibi bir şey olmalı bu ayrım.

İkinci ilke bizim olaya yanlış bir bilinçle "taraflı" olarak girmemiz. Üçüncü ilke çözüme ait eğitim ve cinselliğin doymuş olması.

Gerek "Kadınlar Dayağa Karşı Dayanışma" Kampanyasında gerek "Bedenimiz Bizim, Cinsel Tacize Hayır" Kampanyasında taraflı olduğumuz doğru bir saptama.

İsterseniz bize sorulan soruları ciddiyetle yanıtlamaya girişelim. Ciddiyetle yani bilimsel olarak inceleyelim. Çünkü bilim hiç bir şeyi örtmek için kullanılmaz ve daima yansızdır(!) Bilimsel bir tartışma nasıl olur: Olayın tarihi tanımı, nedenleri, sonuçları ve bunlara dayanarak çözümü. (Aslında kampanya boyunca biz hep bunları yapıyoruz ama ne de olsa kadınız, derme çatma oluyor).

Cinsel Tacizin Tarihi:

Hem var hem yok. Niye mi? Kadın hakları ve feminizmin gelişme sürecinde kadınların toplumsal ve özel alanlardaki somut durumlarının tartışması bir sıra içinde olmuştur. Aile, hukuk, sağlık sistemleri, bu arada sosyoloji ve psikoloji belirli bir kadın tipinin erdemlerini tartışmasız öne sürer. Bu kadın gibi davranan kadınların üzerinde cinsiyetçiliğin, aile ve toplumsal düzenin kaçınılmaz ve zorunlu etkisi, tartışmasız savunulur. Dolayısıyla, sosyal bilimlerde cinsiyetçi bakış açısını tartışan, cinsiyete (gender) kör kalmayan akademik çalışmaların tarihi çok yenidir. Zaman içinde cinsiyete dayalı iş bölümünün kökeninin beden yapılarının farklılığına bağlı olmadığını zorunlu ve sessizce kabul etmek zorunda kalanların oranı art-

mıştır. Ancak kadın aleyhine olan bu farklılığın gerekçeleri ve sonuçlarını incelemeye yönelik sorular soran "akademik çalışmalar" çok yenidir. Cinsiyete kör kalmadan (cinsiyet farklılığının sosyolojik, psikolojik incelemelerdeki önemini yok saymadan) var olan erkek egemen cinsiyetçi anlayışı irdelemeye yönelik çalışmaları üç soruda örgütleyebiliriz:

1. Zorlama ve şiddetin erkek egemenliğini sürdürücü bir etken olması,

2. Erkeklerden kadınlara yönelik farklı zorlama ve şiddet tek bir fenomenin parçaları mıdır?

3. Tek tip belirli aile yapısının mutlaklaştırılmasının bu baskılardaki yerinin tartışılması.

Evet, kadınların "bilimsel" çalışmalara giriş tarihi yenidir. Bu çabalar önce en kaba, reddi daha zor, benimsenmesi güç baskı türlerini gündeme getirmiştir. Irza geçme, yakınları tarafından şiddetli (yaralayıcı) dövülme gibi...

Cinsel tacizin tanımlanmasına ise, çok yeni, daha on yıl önce, 1979 da sıra gelebilmiştir. Ev, okul, iş yeri kısaca sokak dışında olan hele 'ince' olan, cinsel tacizlerin algılanması, ifadesi, tanımı zordur. Zorlukların neler olduğunu tanımakta kadınlar kararsız kalır, 'iyi niyet', 'beğeni', 'koruma' adlarını vererek olayı örter.

Olay:

Bilimsel bir çalışmada bir konunun incelenebilmesi için o konunun temsil edici örnekleri aranır ve toplanır. Biz yoldan geçen 100 kadını çağırsak ve bizim konumuza uygunluğunu anlamak için sorsak: "hiç cinsel tacize uğradın mı?". Bu tür bir deneyimi olmadığını söyleyecek kaç kadın bulabiliriz? Hiç, bir iki. Dahası bu kadınların her birinin yaşamı cinsel taciz açısından farklı ve zengin örneklerle doludur. Kolly (1987), İngiltere'de yaptığı çalışmada 60 kadına aynı soruyu sormuş. Kadınların %93'ü cinsel taciz (şiddet) deneyimine sahipti. Bu kadınların %83'ü kendi arkadaşları veya eşleri tarafından cinsel ilişkiye zorlanmıştı, %75'i açık saçık telefon konuşmalarıyla karşılaşmıştı, yarısı bir erkeğin cinsel organının teşhirine tanık olmuştu. Çalışmanın ilginç tarafı, kadınlara deneyimlerini yönlendirmeden anlıyabilmek için doğrudan tek tek taciz durumları sorulmamış ve kendilerinin anımsadıklarını belirtmesi istenmişti. Bir süre sonra kadınlara kendi görüşmeleri okutulduğunda zaman içinde bir dizi olayın anımsanarak eklendiği görülmüştür. Sözün kısası, cinsel taciz konusunda tüm kadınların (ufak bir grup erkekte yine erkekler tarafından olmak üzere) temsil edici örnek olabileceği rahatlıkla bir sosyolog tarafından ileri sürülebilir.

Cinsel Tacizin etkileri nelerdir?

Cinsel tacizin kadın bedeninde, ruhsal yapısında, iş yaşamında yaptığı "görünmeyen", "üstükapalı" etkileri mikroskop altında incelemeğe devam edebiliriz. Mikroskoba sıra gelene dek, gözden kaçırmak için iyice gözlerin yumulması gereken örnekler daha bol. Ama kadın olarak açıklamalar yapmaya, özürler bulmaya çok alışmışız.

Niye erkeklerin "zararsız" bazı alışkanlıklarını istemeyiz diye tutturduk? **Kaktüs**'ün geçen sayısı ve bu dergi bunun örnekleri ile dolu. Ben bir iki tane daha eklemek istiyorum. Çocukluk çağında veya erişkin devrede cinsel travma yaşamış olan kadınların deneyimleri, taciz olayının bitmesi ile psikolojik zorlukların sonlanmadığı şeklinde. İlk olay ardı panik ve dehşet bir süre sonra azalabiliyor. Ama sosyal ve cinsel endişe ve kaçınma yıllarca sürebiliyor. Hele çocukluğunda ve kendi "yuvasında" cinsel travma yaşayanlar ve bir kereden çok cinsel saldırı yaşamak durumunda kalanların zorlukları çok daha derin ve yoğun. Bazı araştırmalar tedaviye direnen ağır (psikotik) ruhsal aksamalarda çocukluk çağı, aile içi cinsel saldırı yaşama olasılığının yüksekliğine işaret eder.

Aile içi cinsel tacizin (insest), daha sınırlı bir grup kadını ilgilendiren bir deneyim olduğunu düşünüp, 'basit' bir taciz olayına bakalım. Erkeğin elinin bile değmediği, ansızın cinsel organını göstermesi (teşhircilik) durumunu yaşayan kadınlarda bıraktığı etkiler; gösteriden keyif alıp, tatmin olduğunu bildiren kadın yok. Asıında erkek bu işlem sırasında kadının keyif almasını da amaçlamıyor. Kadınlar yıllarca teşhirin yinelenebileceği endişesi ile sosyal yaşantılarını sınırlayabiliyor ve utanma, aşağılanmış hissetme, korku ve iğrenme gibi duygular eşliğinde sahne zihinlerinde zaman zaman canlanabiliyor. Evet, tüm erkeklerin cinsel organlarını teşhir etmediği doğru. Ama kadınların bu gösteri nedeni ile zorluk yaşadığı da doğru.

Hangi erkekler cinsel taciz yapar?

Erkeğin sosyalleşme sürecinde onu cinsel tacize teşvik eden bir ortam var olmakla birlikte, bazı erkekler cinsel taciz yapmamak için özen gösterirler. Dahası cinsel tacizi cinsellik olarak yaşamaz ve itici bulurlar. Fakat bu tür erkeklere küçük bir test verelim:

. Korumak/bekçilik gibi bir görevi olmadan kaç erkek kendi kardeşi, sevgilisi, karısı, kızı dışındaki kadınların yanında yapılan ve onları hedef alan taciz edici bakışların, şaka ve fıkraların farkına varır?

. Bir taşıtın koltuğunda bacaklarını doksan derece açmadan oturur veya bu tür rahatlığı kullanan hemcinsinin dikkatini çeker?

. İndirmeli/sokmalı/doldurmalı şakalarda hemcinslerini uyarır?

. İş yerindeki çıplak kadınlı takvimlerle ilgili lafların taciz edici olduğunu düşünür?

İstemiyorlarsa Kadınlar Niye Cinsel Tacizi Durduramıyor?

Cinsel tacizin değerlendirilmesinde sosyoloji ve psikoloji yalnız değil. Karakol, mahkeme, yasalar karşısında kadın cinsel tacize uğradığını ispat edene kadar çeşitli elemelerden geçiyor. Kanada'da yapılan bir çalışmaya göre ırzına geçilen veya geçme girişiminde bulunulan kadınların ancak %30'u karakola başvurmakta. Bu olayların sorumlularının ancak %10'u aslında almaları gereken cezayı görüyorlar.

Bir yaptırımı olmayınca kadın yasal yollara başvurmayı çekici bulmuyor. Daha-

sı, cinsel tacize uğradığını ispat etmekle yükümlü olan kadın, durumu resmen kabul edilene dek kuşku ile karşılanır. Bu anlayışın TCK 438'inci maddedeki uzantısı, mesleği fahişelik olan bir kadına tecavüz eden erkeğe 'iffetsiz' kadın sayıldığı için 'iffetli kadın'dan farklı bir ceza uygulanıyor. İffetli kadınların da alt grupları var. Örneğin iki kere boşanmış bir kadına tecavüz edilirse, (hakiki iffetli) halen evli aile kadınından ayrı değerlendiriliyor. Aynı tür davranışlara farklı cezaların uygulanması, kadınlara karşı ayrımcılığın yaygın olduğu bir toplumda, kendi içinde tutarlıdır. Diğer yandan yasalardaki ayrımcılık da toplumsal eşitsizliği pekiştirmektedir.

Cinsel Tacizden Kurtuluş Nasıl Olacak?

Ceza, sağlık sistemleri, aile ve insanların diğer sosyalleşme süreçlerini etkileyen bütün kurumların cinsel tacizi önemsememesine karşın kadınların cinsel tacizden kurtulabileceğine inanıyorum. Erkek arkadaşlarımızla aynı fikirdeyim, bu kurtuluşta eğitim çok önemli. Bu özel ve yaygın bir eğitim. Beşikten başlayan bir eğitim. Erkek egemen cinsiyetçi yaşam düzenini sorgulayan ve sorguladıkça ters yüz eden bir eğitim.

'O erkeklerden' olmayan ve bize öneriler getiren arkadaşlara benim de bir önerim var. Kadınlar için cinsel tacize susmamak başlangıçsa, erkekler için cinsel tacizi tanımak ilk adım. Bize akıl öğretmeyin, sadece durumu izleyin. Hiç zor değil. Ayrı bir emeğe ve zamana gerek yok. Kitap okumayın. Başınızı kaldırıp bakın. Yolda yürürken, trende, vapurda hele hele otobüste yolculuk yaparken, iş yerinde sekreterlere, öğretmenlere, tezgâhtarlara, pazarlamacı vb. kadınlara nasıl davranılıyor bir bakın. O zaman (Ayşegül Devecioğlu'nun dediği gibi) kadınların nasıl bir gözaltı yaşadığına tanık olacaksınız.

Sonuç:

Cinsel tacizin irili ufaklı örnekleri kendi içinde bir bütünlüğe sahiptir. Ortak özellikleri, kadınları aşağılayıcı olan bu saldırıların zaman zaman cinsel yakınlık gibi de sunulmalarıdır.

Adi bir bakıştan ırza geçmeğe, cinsel taciz, kadının yaşam alanını, biçimini ve bedenini yaşama hakkını sınırlaması ve denetlemesidir. Cinsel tacizi yok etmek için, cinsel tacizin bir şiddet eylemi olarak tanımlanması, cinsel saldırganlığın 'normal' ve olağan olarak görülmemesi, cinsel hazzın hükmetme/fethetme ile aynı düşünülmemesi önkoşuldur.

Cinsel taciz yok olmadan kadınların bedenlerine sahip çıkması olanaksızdır. Cinsiyetçi bir düzende kadınlara yönelik bütün şiddetler ve cinsel taciz kadını kamu alanından uzaklaştırıp, özel alana hapseder. Aile dışı kalan kadının, yaşamını zorlaştırıp, kadınları tek tip yaşama zorunlu kılar.

Evet, cinsel tacizi ortadan kaldıran bir eğitim çok zor. Siz de biz de çok yorulacağız. Üzgünüm ama bu eğitim sürecinde biz kadınlar size göz kulak olmak zorundayız. Unutmayın, artık mor iğnemiz var.

Bir Geçmiş Değerlendirmesi

Vahide Yılmaz

Size biraz İKD'den bahsetmek istiyorum. Daha doğrusu yüksek sesle düşünmek. Gerek kişilerin, gerekse örgütlerin, ister "muhasebe", ister "geçmişe eleştirel bir bakış", ister "özeleştiri", ne gibi bir başlık altında olursa olsun geçmişle hesaplaşmasının gerekli olduğunu düşünüyorum. Hatta bu iş için oldukça geç kaldığımız kanısındayım. Ben bu hesaplaşmayı elden geldiğince "ne ki" "ne var ki" "ama" "yine de" bağlaçlarını kullanmadan yapmaya çalışacağım. Çünkü bu bağlaçlar, geçmişte detaylarda biraz hataları da olsa, en doğrunun kendileri olduğunu ispatlamaya çalışan, geçmişin kafalarıyla yapılan eleştirilerin dayanak taşlarıdır. Bu tür eleştiri-özeleştirilerin kimseye bir şey kazandırmadığı kanısındayım. 28 Nisan'da İKD kapatılalı tam 10 yıl oluyor. Biliyorsunuz 1975 kadınlar yılının Haziran'ında kuruldu. "Anneler Günü"ne içeriğinin ve biçiminin yanısıra, "kadın sadece annem midir?" diye karşı çıkan biz kadınlar, 1975'i hiç sorgulamadan kabul edivermiştik. Kadınların sorunları vardı. Ücret eşitsizliği "kör parmağım gözüne" denecek kadar açıktı. Çocuklarımızın yuvası yoktu, iyi beslenemiyorlardı; kadınlar çekingen yaratılıştaydılar, bu nedenle sendikalarda, demokratik kitle örgütlerinde yer almıyor, alamıyorlardı, okuma-yazmaları yoktu, kocaları onları erkeklerin olduğu hiç bir yere yollamıyordu vb. 1975 kadınlar yılıydı, 12 Mart'tan sonra yükselen genel demokrasi hareketi de göz önünde tutulursa neden bir kadın örgütlenmesi, kadın hareketi yaratılmasındı? Kuruluş önerisi bir grup politik geçmişleri olan aydın kadından, biz fabrikada çalışan, hiç bir politik kimlikleri geçmişleri olmayan, sendikal bilince sahip işçi kadınlara geldi. Birlikte hazırlık çalışmalarına başladık.

Başlangıçta, örgütlenmesi gereken kesim işçi sınıfı ve emekçi kadınlar olarak saptansa bile, kadının kadın olmaktan doğan sorunları yani kadınlık durumu az da olsa gündemdeydi. Fakat sorun daha çok sınıfsaldı. Yani işçi ve emekçi kadınları nasıl ederiz de demokrasi hareketine kazandırırızda düğümleniyordu. O sıralarda TİP ikinci kez kuruluyordu. Bir grup sendikacı, avukat, öğretim üyesi vb. TİP'li kadın da bu kuruluş çalışmalarının içindeydi. Kuruluş çalışmaları bir ara neredeyse "emek her toplumda mı en yüce değerdir, sosyalist toplumda mı?" tartışması yüzünden yarıda kalıyordu. Bütün bu detayları, derneğin yapısının, ta kuru-

luşundan yanlış olduğunu göstermek için yazıyorum. Sonuçta TİP'li kadınlarla bir anlaşma sağlanamadı ve kuruluş çalışmalarından çekildiler ve kalanlar İKD'yi kurdular. İlk Yönetim Kurulunda işçilerin ağırlıklı olmasına çalışıldı. 9 kişilik M.Y.K.'nun 5'i işçiydi. Derhal bir emekçi semti olan Çeliktepe'de bir göz oda tuttuk ve okuma-yazma çalışmaları açarak ilk çalışmalarımıza başladık.

Sanıyorum sorun şuradan başlıyordu: Kadınlar olarak ezildiğimizi, baskı altında olduğumuzu farketmiştik. Ama yaşamın BÜTÜN alanlarında BÜTÜN erkeklerin bizlerden daha ayrıcalıklı olduğunu tam kavrayamamıştık. İşçi, köylü ve emekçi erkekler bu tanımlamanın dışındaydı. Çünkü onlar da bizim gibi patronun, ağanın, kapitalizmin baskısı altında eziliyordu. Toplumun sadece kapitalist yanını değerlendirdiğimiz, onun cinsiyetçi, erkek egemen yanını gözden kaçırdığımız için, kapitalist üretim tarzıyla bu erkek-egemen sistemin içiçeliğini göremediğimiz için, sonuç olarak İKD, sadece toplumsal alanda mücadeleyi hedefleyen, eğitimde, iş bulmada fırsat eşitliği, eşit değerdeki iş için eşit ücret vb. öneren, kadınların üye olduğu bir örgüt oldu. Bunun doğal sonucu olarak sloganımız "Barış, bağımsızlık, demokrasi ve toplumsal ilerleme" idi.

Kadın sorununa "kadınlık durumu, kadın olmaktan kaynaklanan sorunlar" penceresinden bakamadığımız için, kapatıldığında 35 Şube, 38 temsilciliği olan İKD'ye "Kadın Örgütü" demek ne kadar doğru olacaktır bir kez daha düşünmek gerekir. Bence İKD herhangi bir sınıf partisinin iyi görev yapan kadınlar kolu tanımına daha iyi uymaktadır. Hele kadın hareketi demek kesinlikle olanaklı değildi. Kürtaj kampanyamız bile "kadınların kendi vücutları üzerinde kendilerinin söz sahibi olmaları" gibi bir temel üzerinde yükselmiyordu. Sadece bakamayacağımız kadar çok çocuk sahibi olmak istemiyorduk.

Günlük çalışmalardan bazı örnekler verirsem, sanırım olay biraz daha açığa çıkar. Örneğin kocalarından dayak yiyen ya da kavga eden kadınlar bize dertlerini açtıklarında biz onlara açıkçası tevekkül öneriyorduk. "Kocanla konuş, anlatmaya çalış" vb. yuvarlak lafları ağzımızda geveleyip, kadının içinde yaşadığı aile kurumunun kutsallığını! bozmamaya çalışıyorduk. Koca eğer bizim ulaşabileceğimiz sendika, gençlik örgütü, parti ya da herhangi bir örgüt üyesi ise, o örgütteki sorumlusuna haber salıp durumu anlatıyor, örgütsel olarak, "ayıptır, yanlıştır, kadın-erkek eşittir" gibi sözcüklerle kulağının çekilmesine çalışıyorduk. Aynı tarzdan şikayet kocanın örgütü tarafından bize iletildiğinde, "kocan iyi bir insan, devrimci, elbetteki devrimci çalışmasına senden ve çocuklarından çok zaman ayıracak. Kadın-erkek eşitliği ille de ev işlerinin paylaşılması demek değildir, sen de elden geldiğince oku, kendini yetiştirmeye çalış" cinsinden sözlerle durumu idare etmeye çalışıyorduk. Farkındaysanız sürekli koca sözcüğü geçiyor. Çünkü yazılmamış bazı kurallar vardı. İKD üyesi kadınların pek çoğu, aynı zamanda sendika, meslek

örgütleri, kendi görüşlerine uygun partilerin de üyeleriydiler. Gerek toplumu değiştirmeye soyunmuş bu örgütlerde, gerekse İKD'de, değiştirecekleri, beğenmedikleri bu toplumun ahlak kuralları aynen benimsenmişti. Bu acılı bir paradoks tabii. Hem kadın örgütü olup, hem de cinsiyetçi toplumun kadınları değerlendirmesini aynen benimsemek! Hem İKD, hem de diğer örgütler kadın-erkek ilişkilerinde tutucu idiler. Sonu evlilikle bitmeyecek hiç bir ilişkiye hoş gözle bakılmıyordu. Bakılmıyordu ne demek. Engizisyon mahkemeleri gibi mahkemeler kurup, insanları ilişkilerinden dolayı sorguluyorduk. Bugün bu satırları yazarken bile yüzüm kızarıyor ama gerçek buydu. Salt evli bir erkekle ilişkisi var diye bir kadın arkadaşımızı sorguya çekip, getirilmesini düşündüğümüz göreve getirmekten vazgeçmiştik. Yine bir arkadaşımızı ayrı görüşten politik bir örgütün üyesi ile ilişkisi var diye sorgulayıp, bu ilişkiyi derhal kesmesini istemiştik. Yine bir arkadaşımızı başka bir örgütten (radikal) sevgilisinin içine düştüğü zor durumdan kurtulmasına yardım ettiği için şiddetle eleştirmiştik. Bunlar belki her gün yapılan şeyler değildi ama bu örnekler bile durumumuzu betimlemeye yeter sanıyorum. Ve o zamanlar herkes KADIN ÖRGÜTÜNDE bu adı konmamış (aslında erkek egemen toplum tarafından adı çok açık konmuş) kurallara göre davranıyordu.

Deyim yerindeyse epey de çöpçatanlık yaptık. Genç insanlar vardı. Aile baskısı nedeniyle dernek çalışmalarına çok kısıtlı katılabiliyorlardı. Onların dışarıda daha uzun süre kalmalarına izin verecek bir kocalarının olması herkes için daha kolay bir çözümdü. Çocuk doğurmak doğrusu İKD militanlarınca biraz yürek isteyen bir işti. Kadın hamileliğini açıkladığı ilk günden itibaren kendini suçluluk kompleksi içinde hissediyordu. Çünkü çocuk onu eve bağlayacak ve aktif çalışmalardan alıkoyacaktı. Kadının kendi bedeni üzerinde söz hakkı filan yoktu açıkçası. Sadece doğurmama hakkı vardı. Yarı açık, yarı imayla bir kaç kadına çocuk aldırttığımızı biliyorum. Eğer kadın her şeye rağmen çocuk doğurursa gerek İKD içinde, gerekse üyesi olduğu parti, sendika vb. içinde derhal gözden düşüyor ve "senin çocuğun var, yetişemezsin" diyerek ya bulunduğu konumdan yükselemiyor ya da ilk toplantı, kongre, her neyse, yerine bir başkası getiriliyordu.

Açıkça söylemek gerekirse, aynı politik görüşlerde olan erkek arkadaşlarımız İKD çalışmalarına zaten burnu havada bakıyordu. Bir yanıyla bizden çok hoşnuttular, çünkü belli bir politik görüş kadın kitlesi içinde hızla yayılıyor, genç civa gibi çalışkan militan unsurlar ortaya çıkıyor, yetişiyor, kitle ve sınıf örgütlerinde kendilerini destekleyen kadınlar çoğalıyordu. Diğer yandan ise biz sonuçta "kadınlar"dık işte. Bu erkek egemen bakış açısını çoğumuz içselleştirmiştik. Bir yandan (yaklaşım yanlış da olsa) kadın çalışmasının gerekliliğini kavramıştık, diğer yandan kendimize erkeklerin gözüyle bakıp kendimizi küçümsüyorduk, tabii yaptığımız işi de. Şöyle söylemek mümkün: İKD'de MYK üyesi, bölge sekreteri ya da

Şube YK üyesi olmaktansa, bir parti örgütünün semt komitesinde olmak bir kadın için en yüksek bir rütbe idi.

Sanırım biraz da örgütsel yapımızdan bahsetmenin zamanıdır. İKD demokratik bir kitle örgütü idi. Bugün, bu tanımın geçerliliğine bir kez daha bakmak gerekir diye düşünüyorum. Bu sadece İKD için söz konusu değil tabii. Bütün diğer meslek, kadın örgütleri için de geçerli bu. Aynı talepleri benimsemiş yığınlardık ama ayrı bir siyasal doğruya aramızda asla yer yoktu. Örneğin GSB kendini dağıttıktan sonra, kendi istekleriyle bir kadın örgütünde çalışmaya gelen bu örgütün kadın üyelerine çok uzun süre kuşkuyla bakıp her türlü hareketlerini kontrol altına almıştık. Gerçekten çok çalışkan olan bu kadın arkadaşlarımızın, başka bir art niyetleri! olmadığını bize ispat etmeleri epey zamanlarını aldı. TSİP'li kadınlar ise gelip "derneğinize üye olacağız ama 'Kadınların Sesi'nde ayrı sayfa isteriz" dediklerinde onları üye bile almadık. Gülten Kaçmaz samimiyetle derneğe üye olup bir kaç kez gidip geldiğinde, salt TSİP başkanı Ahmet Kaçmaz'ın karısı olduğu için kendisini kollayıp, iş vermeyip, sonuçta istifaya zorlayarak derneğimizi bu korkunç! tehlikeden kurtardık. Merkeziyetçilik bütün çalışmalarımıza damgasını vurmuştu. Bütün kararlar MYK'da alınıyordu. Şubelerin görüşleri de soruluyordu kuşkusuz ama tek yetkili organ MYK idi. Şubelere, alınan kararları yaratıcı bir biçimde uygulamak düşüyordu. Aldığımız kararlara ya da siyasi görüşlerimize uygun olmayan Şube YK'larını Bursa'da olduğu gibi feshedebiliyor, ya da İzmir'de olduğu gibi bölge temsilcilerini görevlerinden alabiliyorduk. Yalnız bu sistem karşılıklı işliyordu tabii. Bu gün geçmiş kongre kararlarımızı düşünüyorum da, ne kadar çok konuda, ne kadar çok karar almışız. UDC, 141-142, DİSK, dayanışma vb. Ama ne kadar az cinsiyetçiliğe karşı, kadının özgül mücadelesine ilişkin karar var.

Bu konuda konuşacak bir sürü kadın var ve onlar da konuşacaklardır herhalde. Ben sadece kendiminkileri biraz açmaya çalıştım. Uzunca bir süredir kendimi sosyalist-feminist olarak tanımlıyorum ve olaylara, süreçlere, kişisel yaşamıma bu gözle bakmaya başlayınca pek çok şeyi daha kolay yerli yerine oturtuyor, anlıyorum. Anlamak ise değiştirmeye başlamanın ilk koşulu. Yıllarca feminist sözcüğünü neredeyse küfür gibi kullanmış bizim gibi insanların "ben feministim" diyebilmeleri büyük bir başarıdır bence ve bunu diyen tek kadın ben değilim. Kendimi feminist olarak tanımladığımdan itibaren "sol" çevre için sosyalist yanım neredeyse ortadan kalktı. Bu Türkiye'dekiler için de böyle mi bilmiyorum. Bu noktaya nasıl geldim? Önce politik ve özel yaşamımda yaşadıklarım, daha sonra sosyalist ülkelerdeki kadınların durumlarını burada daha iyi görebilme olanağına sahip oluşumla. Kuşkusuz yaşadığım İsveç toplumundaki kadınların durumu pek çok konuda bana karşılaştırma yapabilme olanağını da tanıdı. Özel yaşamımda ekono-

mik, cinsel, siyasal olarak bağımlılığımı anlayıp ilk itirazlara başladığımda, yıkılmaz sandığım kalelerin karton kaleler olduğu ortaya çıktı. Bir yandan toplumu ve ilişki biçimlerini değiştirmeye soyunmak, diğer yandan bunun rahatlığını yaşamayı sonsuza kadar sürdürmek pek çok solcu erkeğin ortak paydası sanıyorum. Türkiye'de ise, kadın hareketi denilmese bile, beni heyecanlandıran ve etkileyen renkli bir tablo oluşmaya başlamıştı. Ayrıca yıllardır, kadının kurtuluşunun tam olarak gerçekleştiğini düşündüğümüz sosyalist ülkelerde durumun en hafif tabirle acıklı olduğunu istesem de istemesem de yaşamın kendisi gösteriyordu. 10 günde dünyayı sarsan devrim, 70 yılda kadınları kurtaramamıştı. 1927'ye kadar kadın-erkek arasındaki eşitliği bir dizi yasayla sağlamaya çalışan S.B.'deki gelişmeler herhalde o zamanlar tüm kadınları heyecanlandırmıştır. Evlilik basit bir formalite, kürtaj her kadının yasal hakkı olmuştu. Boşanma kolaylaşmış, kreşler, ortak yemekhane ve çamaşırhaneler açılmıştı. Nedenleri bu mektubun sınırlarını aşar diye düşündüğüm, Stalin'le başlayan bir süreçle tüm bu haklar geriye giderek, aile yeniden eski güçlü yapısına kavuştu. Kadınlar toplumsal ve ekonomik eşitsizlikten kurtulamadılar. Çocukların yetiştirilmesi, yemek, temizlik, bulaşık, çamaşır, ailenin diğer üyelerinin bakımı S.B.'de bugün de kadınların görevi. Kadınlar her alanda üretime katılmalarına karşın, siyasi platformda azlar. Hele hele yukarılara doğru, politbüroya doğru çıktıkça iyice yok oluyorlar. 1977 Anayasası "küçük yaşta çocuğu olan KADINLARA daha kısa iş günü" tanıyarak, kendilerinin de açıkça belirttiği gibi "kadının işçi, anne, çocuklarının, evinin kadını olarak" konumunu ortaya koyuyorlar. Gorbaçov'la birlikte, S.B.'de Marksizme-Leninizme veda töreninin başlamasıyla, kadınlar da asıl yerlerine! evlerine, çocuklarının yanına gönderilmeye başlandılar. Bakın ne diyor Gorbaçov Moskova'da toplanan dünya kadınlar kongresinde: "Kadının toplumsal üretime, politik, bilimsel ve kültürel faaliyete eşit hakla katılımı, onun otoritesini ve onurunu, erkekten bağımsızlığını artırdı. Fakat bu, her zaman, onun ana, eş ve eğitici olarak ASLİ görevini yerine getirmesi için kolaylıklara bağlanamadı. Hizmet sektöründeki ve ticaretteki kimi eksiklikler nedeniyle bazı sorunlar keskinleşiyor. KADININ üzerindeki sosyal yük bu şekilde arttı. BANA ÖYLE GELİYOR Kİ AİLENİN SAĞLAMLAŞTIRILMASI VE ONUN MORAL POTANSİYELİNİN YÜKSELTİLMESİ ALABİLDİĞİNE GÜNCEL BİR GÖREVDİR."

Mektubumu bir küçük eleştiriyle bitirmek istiyorum. Çıktığından beri **Kaktüs**'ü izliyorum. Görüyorum ki 5. sayı olmasına rağmen halâ kendini sola kabul ettirme çabasında. Bütün enerjisini ve gücünü buna harcıyor. Bence yeter diyorum. Biraz da kuru buluyorum. Kadınların öz yaşam deneylerine yer vermek, ya da küçük hikayeler biraz renklendirebilir sanıyorum.

DEMKAD
Taciz Ediyor

"Eşi parti başkanlığı yapan bir kadının, politikada yerini alması kadar doğal bir şey yoktur." (DEMKAD)

Asiye Müjgan - Filiz Karakuş

Adında "kadın" sözcüğünün geçmesi dışında kadın cinsiyle ilgisi olmayan DEMKAD'ın bu açıklaması son günlerin en önemli incilerinden biri galiba. Gerçekte DEMKAD'ın "kadın" ile çok ciddi bir ilgisi var. Ama tersinden bir ilgi. DEMKAD, "kadın"ı tam da erkek egemen anlayışla tanımlıyor... Kadın belirlenendir; özne değil, nesnedir. Kadını belirleyen erkektir; Elena'yı belirleyen Nikolay'dır. Parti başkanı Nikolay'ın karısının politikada yer almaması olanaksızdır. Elena, halkın "ana"sıdır.

DEMKAD'a göre, kadınların toplumdaki yeri tarihsel, dini, kültürel nedenlerle geridir ve kadının devrimci mücadeledeki yerinin sağlamlaşması, kadınların mücadeleye katılımının hızlanmasıyla sorunların nesnel temelleri hafifleyecek ve yok olacaktır.

Kadınların cinsiyetlerinden ötürü ezildiklerini ve sömürüldüklerini söyleyen biz "narin ruhlu çuvaldızlı feministler"e göre ise, kadın kurtuluşunun önündeki, DEMKAD ve benzerleri gibi çok ciddi engeller temizlenmedikçe kadınların özgürleşmesi asla mümkün olmayacaktır.

Türkiye'deki işsizlik oranını biliyoruz. Ama kadın kurtuluş mücadelesinde yer alırken, bu işsizler ordusunun çoğunluğunun kadın "nefer"lerden oluştuğunu, hatta çalışabilir yaşta bulunan kadın nüfusunun, aile içindeki belirlenme ile ev kadını olarak tanımlanması nedeniyle, işsizler hanesine yazılmadığını da biliyoruz.

TARTIŞMA

Kadıköy vapuruyla seyahat etmeyen milyonlarca kadın olduğunu da biliyoruz. Ama kadınların Kadıköy vapurunun dışında otobüste, trende, sokakta, fabrikada, büroda, hastanede, hapisanede, elle, gözle, sözle cinsel tacize uğratıldığını, evde koca ya da yakın akraba erkekleri tarafından ırza geçmeye varan cinsel tacizler yaşadıklarını da biliyoruz.

Biz 15'inde fabrikaya giren, ama evlenince kocası tarafından işten çıkartılan, hamilelik nedeniyle işten atılan, cinsel tacize uğradığında ya susan ya da sesini yükselttiği için iş akdi feshedilen işçi kadınlarla aynı "soy"dan değiliz. Ama aynı cinsteniz. Kadın olduğu için sigortasız çalıştırılan, kadın olduğu için nitelik gerektirmeyen ya da az nitelik gerektiren işlerde çalışıp daha az ücret alan, üretime katılmanın yanı sıra esas olarak ev kadını statüsünde bulunması nedeniyle karşılığı ödenmeyen işgücü harcayan, kocanın, çocukların ve yaşlıların bakımını da üstlenmek zorunda olduğundan sendikaya uğramaya bile zaman ayıramayan kadınlarla aynı cinsteniz.

Biz ezilen cins, sınıf, ulus ya da çeşitli gruplar üzerinde uygulanan şiddetin--baskının türü ve derecesi arasında ayrım gözetmiyoruz. Ancak baskı ve şiddetin türü ve yöneldiği kesime bağlı olarak, karşı mücadelenin de buna uygun yürüyeceğini biliyoruz. Biz kadın kurtuluş mücadelesinde yer aldığımızda kocası kaçak olan kadına yapılan sperm muayenesini, karakoldaki ırza geçmeyi, bekaret kontrolünü gündemimizin esas maddeleri olarak, diğer ezilme ve baskı görme biçimlerini de dayanışma bağlamındaki gündem maddeleri olarak belirleriz.

İşçi sınıfının mücadelesinin asıl özneleri kadın kurtuluşçuları olmadığı gibi, kadın kurtuluş mücadelesinin asıl öznesi de işçi sınıfı değildir.

Ama işkencede sakat bırakılma ile kadının aile içinde ırzına geçilmesinin, koca dayağından ötürü yüzünün morarmasının arasında özde fark yoktur. İşkencenin dahi kanıksanır hale geldiği bu ülkede, "ananı..." diye başlayan küfürlerle yaşanan cinsel tacizin olağan bulunması anlaşılmaz bir durum değil. Ne var ki, çok tehlikeli bir durum.

Biz, ne kadınların namusunun bedenleriyle eş anlama geldiğini düşünüyoruz, ne de mor iğnelerle namus korumak gibi bir niyetimiz var. Biz, elle, sözle, gözle tacize uğradığımızda bu durumu utanç olarak yaşaması öğretilen kadınlar olarak, haykırmayı savunuyoruz. Utancı bize ait olmayan cinsel tacizi teşhir etmeyi, susmamayı, tepki göstermeyi, mor iğneleri mütecavize batırmayı savunuyoruz.

"Bedenimiz Bizimdir-Cinsel Tacize Son" Kampanyası çerçevesinde kadınların, gece tümüyle erkeklere ait olan sokaklara çıkmalarının, meyhane-birahane-kahvehanelere gitmelerinin burjuva basınınca çarpıtılmasında, bizce tuhaf bir yan

yok. Bu basın neleri çarpıtmadı ki? Hele de işin içinde kadın olursa, haber hemen magazinleşmez mi? Her operasyonun ardından, kadınların fotoğrafları "azgın dişi militanlar", burjuva meşruiyetine uygun bir biçimde nikahlı olsalar dahi karı-kocalar "devrim nikahlı" olarak lanse edilmedi mi? Açlık grevlerinin ölüm sınırına geldiği günlerde bu olaydan iki satırla söz eden gazeteler, çocuklarını desteklemek amacıyla grev yapan kadınları "acıklı" pozlarla öne çıkarmadı mı?

Biz burjuva basınının bu cinsiyetçi çarpıtmalarını garip karşılamadığımız gibi, **Yeni Çözüm** Dergisi'ndeki "emeğin ve kavganın kadınları" DEMKAD'ın açıklamasını da garipsemedik. Kadın kurtuluşunun önündeki cinsiyetçi kapitalist engelin kaldırılmasından sonra da sürdüreceğimiz anti-cinsiyetçi mücadelenin ne denli çetin geçeceğini bir kez daha anımsadık sadece.

ÇUVALDIZI KENDİNİZE İĞNEYİ BAŞKASINA...

Sayın çuvaldızlı feminist hanımlar!

Siz yüzde otuzu işsiz, insanlarının bir Avrupalıdan on kat daha geri bir yoksulluk içinde yaşadığı, konut bulamadığı, doktora gidemediği, eğitim göremediği, beslenemediği, binlerce insanın işkenceden geçirilip hapsedildiği veya özgürlük istediği için katledildiği bir ülkede Kadıköy vapuruyla seyahat etmeyen başka kadınlar olduğunu biliyor musunuz?

Siz 15 yaşında girdiği fabrikadan emekli olmadan kapı dışarı edilen, üç kuruşa sefil gibi çalıştırılan kadın işçilerle aynı soydan mısınız?

Karakollarda işkence ile ırzına geçilen kızların, 70'inde işkence gören ihtiyarların öfkeli onurları sizi hiç ilgilendirliyor mu?

Sokak başlarında, dağlarda katledilen, ana-babaları işkenceden geçirilen kız-erkek devrimcilerin parçalanmış cesetleri sizin bir bakıştan rahatsız olan narin ruhlarınızı daha mı az etkiliyor?

Siz hiç evlatları kayıp analar gördünüz mü?

Yüz binlerce fahişe yaratan bu düzenin sizin o çok 'etkili' namus koruma iğnelerinizden pek hoşlandığını renk renk burjuva basınının fotoğraflarından anlamıyor musunuz?

Yoksa siz bu ülkenin halkıyla dalga geçen meyhane muhabbetçileri misiniz? ●

DEMKAD
Demokrasi İçin Kadın Derneği

Yeni Çözüm, Aralık 89

Doğu Almanya'nın Kadınlar Cephesinde Neler Oluyor?

Hülya Eralp

Kadınlar Cephesine geçmeden önce Doğu Almanya'da olup bitenlere informatif nitelikte de olsa kısaca değinmek istiyorum.

Bürokratik hegemonya sarsılıyor!

4-5 aydır önemli olaylar yaşanıyor Doğu Almanya'da. Ağustos'ta binlerce Doğu Alman vatandaşının kitleler halinde Batı Almanya'ya kaçışı bir başlangıç oldu. "Burada kalıyoruz" diyenler, kaçmak yerine değiştirmeye kararlı olduklarını sokaklara dökülerek ortaya koydular. Yerden mantar biter gibi muhalif gruplar, partiler kuruldu. Leipzig'de pazartesiler yürüyüş günü ilan edildi. Doğu Berlin, Leipzig, Dresden gibi büyük şehirlerde yüzbinlerce insan alanlarda; "Biz halkız, gidecek olan sizlersiniz", "Bütün İktidar Halka", "SED (Sosyalist Birlik Partisi) Monopolü'Yerine Demokrasi", "Demokrasi Şimdi, Hemen, "SED Merkez Komitesi İstifa", "STASİ (Devlet Emniyet örgütü) Üretime! Sadece Üretene Ücret!", "Kullanılmış polisler, stalinistlere karşı kendinizi savunun!", "Yaşasın 1989 Kasım Devrimi" gibi yüzlerce

4 Kasım 1989 da Doğu Berlin'de yürüyüşün
Kadınlar cephesinden (17.12.1989-taz)

Doğu Berlin Halk Tiyatrosunda 1000'i aşan kadının yaptığı toplantıdan bir görüntü
(9 Aralık 1989 taz)

sloganla bürokratik hegemonyaya karşı isyanlarını yükselttiler. "Sokaklar halkın kürsüsü" diyerek alanlara kürsüler kurdular, muhalif gruplar konuşmalar yaptılar. Devlet Başkanı ve SED Sekreteri Honecker istifa etmek zorunda kaldı, yerine geçen Krenz de yine protestolarla düşürüldü. Gizli polisin evraklarına el kondu. Devlet imtiyazını kişisel çıkarları için kullanan parti ileri gelenleri teşhir edildi. SED Politbüro'su çekildi, yerine reformcu, yenilikçi olanlar seçildi. SED'nin adına bir de Demokratik Sosyalist ilave edildi.

9 Kasım'da tarihi bir olay yaşandı. Berlin duvarının bir bölümü açılarak seyahat serbestisi kondu. Milyonlarca Doğu Alman açılan duvardan büyük heyecan ve sevinç içinde Batı Berlin'e geçti. Basklar, yasaklar, yoklar Doğu Almanya insanında onu yaşamayan insanların anlamakta güçlük çekeceği, en basit ihtiyaçlara büyük özlem yaratmıştı. Örneğin kötü planlama neticesi Doğu'da bulunmayan muz, portakal gibi meyvalar Batı Berlin'de kapışıldı.

Batı Almanya ve diğer emperyalist ülkelerde, kapitalizmin sözcüleri elbetteki olayları anti-sosyalist, anti-komünist propagandalarının malzemesi yaptılar; "sosyalizm iflas etti" çığlıkları attılar. Batı Alman Tekelleri ve Bankaları yeni açılan bir pazar olarak gördükleri Doğu Almanya'da şubelerini açmak için sıraya girdiler. Doğu Almanya muhalefeti içindeki kapitalizm yanlısı milliyetçi gruplar Batı'lı yandaşlarından büyük destek buldular. Sıradan kitlenin mitinglerde şu ya da bu etkilenmelere girdiği gözleniyor. Kimi zaman Alman bayrakları, birleşme taraftarı ve

milliyetçi sloganlar yükseliyor. Ancak çoğunluk "yeniden birleşme"ye ve milliyetçi eğilime karşı tavır alıyor.

Uzun bir dönem susturulmuş halk kitleleri, her yerde, sürekli olarak Doğu Almanya'nın ekonomik, sosyal, politik yapısını tartışıyor, geleceklerini belirlemede söz sahibi olmaya çalışıyorlar. 6 Mayıs'ta yeni parlamento seçimi yapılacak. Yeşiller, Sosyal Demokrat, Hristiyan Demokrat Partiler gibi Batı'da da benzerleri olan politik eğilimlerin yanısıra, Doğu Almanya'nın bugünkü özgül koşullarından çıkmış Yeni Forum, Demokrasi Şimdi, Demokratik Patlama gibi heterojen yapılı muhalif hareketlerin hepi seçim hazırlıkları yapıyorlar. Marksist temelde olan Birleşik Sol muhalif grubu da Halk Kongresi çağrısında bulunuyor.

Doğu Almanya'da başlamış olan politik devrim süreci hızlı ilerliyor. Her gün radyo ve televizyon aracılığıyla yeni haberler geliyor. Bakalım gelişmeler ne gösterecek?

Kadınlar cephesinde de patlamalar var!
Feminist sesler yükseliyor!

Kasım başından itibaren gerek Leipzig'deki gerekse Doğu Berlin'deki mitinglerde kadınlar önce küçük gruplar olarak ama giderek sayıları artarak kendi pankartlarıyla görünmeye, kendi özgül taleplerini yükseltmeye başladılar. "Kadınların da söyleyecek çok sözü var, yeter ki ağzımızı açalalım", "Sosyalist yeniden yapılanmada biz de belirleyici olmak istiyoruz", "Kadınlar, kendimizi savunmazsak ocak başında olmak yine bize düşer", "Ekonomide, politikada, tüm alanlarda kotalama", "İtaatkâr, hizmetkâr, sıkıcı DFA (Alman Demokratik Kadınlar Birliği)'yi artık istemiyoruz", "Yaşasın Bağımsız Kadın Hareketi" kadınların öne çıkarttıkları sloganlardı. Yine Doğu Berlin'de dağıttıkları bir bildiride şöyle sorguluyorlardı cinsiyetçi iş bölümünü: "Doğu Alman Anayasası'nda 'Kadınların özellikle mesleki alanlarda ilerlemeleri için teşvik ve desteklenmeleri devletin görevidir'yazar. Devlet bu görevini yerine getirmek için ücretli mesleki eğitim kursları açmıştır. Ancak öte yandan haftada 45 saat tutan, işgücünün yeniden-üretiminin (ev işleri, çocuk bakımı vb.) 34 saatinde kadınlar çalışmıştır. Eğer kendimizi savunmazsak ocağın başında olmak yine bize düşer."

Kasım ortalarında Doğu Berlin'de ilk Bağımsız Kadın Grubu **Lila Offensive** (kısa adı LİLO) -türkçesi "Mor Taarruz"- kuruldu. İlk resmi toplantılarını Batı Berlin'de **Kadın Fraksiyonu** ile birlikte yapan LİLO'lu kadınlar, kendilerinin abartılmalarını istemediklerini, henüz 15 kadından oluştuklarını, feminizmin Doğu'da bir geleneğe sahip olmadığını söylediler. Batı Kadın Hareketinden aktarılacak her kavramın kendi toplumlarının gerçekliğine uyup uymadığını önce araştırmak istediklerini, Marksizm-Feminizm ilişki ve çelişkilerini şüphesiz ki irdeleyeceklerini açıkladılar. Batılı Kadınların "Kadınlık durumu Doğu'da şimdiye kadar neden sorgulanmadı?" sorusuna Doğulu Kadınlar "Devlet hegemonyası ve ideolojisi kadınları adeta cinsiyetsiz, çalışkan arılar haline getirdi. Kadınlık annelikle özdeşleşti, kadın politikası annelik politikasına indirgenerek kadınlar lehine yapılan tüm sosyal reformlar

aslında annelik için yapıldı" cevabını vererek o güne kadarki kadın politikasını (biraz ilerde değineceğim) eleştirdiler. LİLO'lu kadınlar için bir nokta çok açıktı. Batı Almanya ile birleşmeye kesin karşı idiler. "Bu, kadın mücadelesinde üç adım geriye gitmek olur" diyorlardı. Kazanımlarının bilincindeydiler, sosyalist temelde kalacaklardı, ancak kadınların ikincil kalmasında önemli rol oynayan cinsiyetçi iş bölümünü değiştireceklerdi.

LİLO'dan sonra Doğu Almanya'da ardı ardına birçok kadın grubu kuruldu. Aralık başında "İlk Feminist Patlama", "Hırçın Kızlar Klübü", "Yeni Forum Kadın Grubu", "Demokratik Sosyalist Birlik Kadın İnisyatifi", "Hristiyan Kadınlar Birliği" gibi isimlerle sayıları 20'yi bulan bu gruplar bir araya gelerek, reforme edilmesinin mümkün olmadığını iddia ettikleri DFD (SED'ye bağlı Alman Demokratik Kadınlar Birliği)'nin karşısında Bağımsız Kadınlar Birliği'ni oluşturdular.

Bağımsız Kadınlar Birliği ilk toplantısını, 1000'in üzerinde kadının katılımıyla, Doğu Berlin Halk Tiyatrosu'da yaptı ve Bağımsız Kadın Hareketi Manifestosu'nu yayınladı. Manifesto'da özetle şunlar yazılı: "Bizler artık yılda bir kere 8 Mart'ta kuru bir teşekkür armağan edilen alçak gönüllü, çalışkan, düşük ücretle çalıştırılan ve aptal yerine konan fedakâr yardımcılar olmak istemiyoruz. Cinsiyetçi işbölümünü ortadan kaldırmayı hedefleyen köklü ve yapısal değişimler istiyoruz. Cazip ve geliştirici işler, yönetici ve üst kademelere kadınlar için kotalama, kadın meslekleri sayılan hizmet, sağlık ve eğitim sektörüne de erkekler için kotalama konmalıdır. Radikal bir kotalama demokratikleşme ve yeniden yapılanmanın vazgeçilmez koşuludur. Demokratik sosyalizm için yasama, yürütme ve yargının yanısıra demokratik kamuoyu da aynı derecede güce sahip olmalıdır. Bu anlamda aktif ve davranma yeteneği olan bağımsız bir demokratik kadın hareketinin yaptırımcı gücü olacaktır. Günlük kadın gazetesi, radyo ve televizyonu, Kadın Kültür Merkezleri, Kadın Kahveleri, Kadın Evleri, Bağımsız Kadın Araştırma Enstitüleri, her işte, her mahallede, her politik organda kadın temsilcilikleri, Kadın Bakanlığı hedeflerimizi gerçekleştirmenin araçları olacaktır."

"Çok çeşitli kesimleri bir araya toplayan Kadın Hareketimiz yapılanmasında alternatiflere açık olmalı, yeni ve değişik yollar denemelidir ki alışılagelmiş patriyarkal politik modele yenik düşmesin."

"Kadın Hareketimiz kadının kurtuluşu ve gerçek eşitliğini hedefleyerek vereceği mücadele yanında, genel olarak insanlığın kurtuluşu mücadelesine de başarabildiği oranda katkıda bulunacaktır."

Manifestosunda Doğu Alman toplum yapısını çevre kirliliği ve ekoloji açısından da sorgulayan Bağımsız Kadınlar Birliği, demokratik, ekolojist, feminist ve çok kültürlü bir sosyalizmden yana olduğunu belirtiyor.

Bağımsız Kadınlar Birliği'nin toplantısında kadınlar bir de geçici Meclis oluşturdular. Hükümet ve tüm muhalif grupların temsilcilerinin katıldığı Yuvarlak Masa'da yer alması için iki temsilci seçtiler. Yuvarlar Masa Toplantısı olduğu gün binanın önünü dolduran binin üzerinde kadın, temsilcilerinin Yuvarlak Masa'da yer almalarını sağladı.

Sonuç olarak; Doğu Almanya'nın Kadınlar Cephesinde olan gelişmeler de heyecan ve umut verici.

Biraz da Doğu Almanya'da kadınların genel olarak konumu ve bugüne kadarki kadın politikası üzerine

Son gelişmeleri daha iyi değerlendirebilmek için Doğu Alman kadınlarının genel olarak konumları ve bugüne kadarki kadın politikasına da kısaca bir göz atmanın yararlı olabileceğini düşündüm.

Doğu Alman Anayasası'nda "Erkek ve kadın kamu yaşamının ve özel yaşamın her alanında eşit haklara sahiptir" yazıyor. Doğu Alman Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren bu eşit hakka sahip olmak, kadınlar için özellikle çalışma alanında uygulanmış. Bugün Doğu Almanya'da çalışabilecek durumda olan kadınların %90'ı çalışmakta. Bu kadınların %80'inden fazlası mesleki eğitim görmüş. Fakat çalışan kadınların %75'i kadın meslekleri sayılan hizmet, eğitim ve sağlık sektöründe, yani diğer alanlara göre daha düşük ücretli çalışıyorlar.

Doğu Almanya'da bugüne kadar tek kadın dergisi olan SED çizgisindeki "Senin İçin" de yayınlanan bir araştırmaya göre: Politika, ekonomi ve bilim alanlarında üst mercilerde, yönetim kademelerinde kadınlar yok denecek kadar az. Örneğin bugüne kadarki Politüroda hiç kadın yok, sadece adaylar arasında iki kadın var. 200 üyeli Bilim Akademi'sinin ise sadece 6 üyesi kadın. Üniversite ve yüksek okul personelinin %27'sini kadınlar oluşturuyor. Ancak profesörlerin sadece %5'i, doçent ve bölüm başkanlarının da sadece %2,7'si kadınlardan. "Senin İçin" dergisinde bu durumun en önemli nedeni olarak "kadınların ailevi görevlerinin kariyer yapmalarını engellediği" gösteriliyor.

Doğu Almanya'nın 40 yıllık tarihine bakıldığında kadınlara yönelik politikada belirleyici motif kadınların çıkarları değil, ekonominin çıkarları olmuş. Savaş sonrası işgücüne duyulan büyük ihtiyaçla kadınlar ekonomiye çekilmiş, Örneğin 1947'de kadınların kitle örgütü olarak kurulan DFD (Alman Demokratik Kadın Birliği) başlangıçta çalışmasını tamamen kadınların üretime katılması gerekliliği propagandası ile sınırlamış. Üretime katılmanın yanında cinsiyetçi işbölümünü değiştirme yolunda hiçbir çaba, hiçbir sorgulama yok. Tam tersi eğitim kurumlarında, basın-yayın aracılığıyla cinsiyetçi işbölümü pekiştiriliyor. Örneğin 1950'li 60'lı yıllarda kadınlar haftada 48 saat, yani cumartesiler de çalışıyorlar. Cumartesi sabahları yuvalarda kız çocuklarına söyletilen şarkı şöyle: "Eğer annem sabah erken işe gidiyorsa, önlüğü önüme bağlar, evi ben süpürürüm." Çocuk bakım evleri, yuvalar hep kadınların üretimde verimli olmalarını sağlama motiviyle açılmış. İşgücünün yeniden-üretiminin toplumsallaştırılmasının bilinçli bir hedeflenişi ve organizasyonu yok. Burjuva toplumunun kurumu olan aile giderek ortadan kalkma yerine tam tersine devletin güvencesi altına alınmış. Doğu Alman Anayasası'nda "Evlilik, aile ve annelik devletin özel koruması altındadır" yazıyor.

Kadınların toplumsal üretime çok sayıda katılımı ile 1970'li yıllarda doğum oranının endişe verici şekilde düştüğü görülmüş. Bunun üzerine "evliliği ve anneliği

teşvik" tedbirlerine başvurulmuş. Örneğin, hamileliğin 12. haftasından sonrası için kürtaj yasağı konmuş. Çok çocuklu kadınlar için aynı ücretle daha kısa çalışma haftası, daha uzun ücretli yıllık izin, 1 yıl ücretli doğum izni, birinci çocuktan sonraki çocuklar için daha yüksek doğum yardımı parası, faizsiz evlilik kredisi, evli kadınlara ayda bir gün ücretli izin (ev işi yapma günü) "teşvik" tedbirlerinin en önemlileri. 1974-80 arası doğum oranı yükselmiş. 80 sonrasındaki hafif düşme eğilimine karşı da üç çocuklu aile propagandası geliştirilmiş.

Tek kadın örgütü DFD ve tek kadın dergisi "Sizin İçin" son döneme kadar cinsiyetçi işbölümünü pekiştirme yolunda resmi politikayı yaygınlaştırma görevlerini yerine getirmişler. 960.000 tirajlı "Sizin İçin"in ele aldığı konular, kadınların iş yerlerinden haberler, röportajlar, biraz moda, biraz ev işleri, örgü örme, pasta yapma ve sağlık üzerine tavsiyeler şeklinde.

Doğu Alman toplumunda da ev işleri ve çocuk bakımından (özellikle de ilk çocukluk yıllarında mutlaka) kadınların sorumlu olduğu anlayışı kadınların büyük çoğunluğu arasında da çok yaygın. Humbolt Üniversitesi sosyoloji profesörü Maria Nickel'e göre son on yıldır genç kadınlar arasında mesleki olarak yükselmeyi seçmekten ziyade anne olmayı seçme eğilimi ağır basıyor. Kadınların %70'i ilk çocuklarını 25 yaşından önce doğuruyorlar. Ama öte yandan annelerin %60'ı ilk çocuklarını doğurduklarında evli değiller. Her on çocuktan biri yalnız yaşıyan annesinin yanında. Doğu Almanya boşanma oranının en yüksek olduğu ülkelerden biri. Her üç aileden biri boşanıyor. Her on boşanma müracaatından yedisini kadınlar yapıyor.

Hamburg, 12 Ocak 1990

5. Sosyalist Feminist Kongre'nin Ardından

Ülkü Sarıca

24-26 Kasım tarihleri arasında İsveç'in Göteburg şehrinde 5. Sosyalist Feminist Kongre toplandı.

Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden 120'ye yakın kadının katıldığı kongreye, bizler İngiltere, İsveç ve Almanya'dan 6 Türkiyeli kadın katıldık.

Bu kongreyi diğerlerinden ayıran en önemli yan Doğu Avrupa ülkelerinden kadınların da katılmış olmasıydı. Sovyetler Birliği'nden, Macaristan'dan, Polonya'dan ve Yugoslavya'dan katılan kadınlar kendi ülkelerindeki kadınların durumu konusunda detaylı bilgiler verdiler.

Toplantı biçim olarak önce bir yıl önceki Manchester toplantısında saptanan 'ekonomide kadın' konusunda çeşitli tebliğlerin verilmesi, daha sonra da küçük çalışma grupları içinde daha detaylıca tartışmaların sürdürülmesi ve bu çalışma gruplarının tartıştıklarının, sonra yeniden geniş toplantıya aktarılması şeklinde oldu. Böylece hem küçük gruplarda daha rahat ve uzun boylu tartışma olanağı sağlanmış oldu, hem de daha sonra geniş toplantıya aktarılarak her kadının içinde bulunmadığı çalışma grubunun neler tartıştığından bilgilenmesi sağlanmış oldu.

Yalnız bizler, Avrupa'daki Türkiyeli kadınların toplantılarındaki alışkanlığımızdan olacak, bu kongrede farklı görüşlerin döğüştürüldüğü ateşli tartışmalar beklerken, daha önce saptanmış olan gündemde hazırlanmış tebliğlerin sunulduğu daha çok "akademik" bir toplantıyla karşılaştık.

Toplantıya sunulan raporda özetle teknik gelişimin kadın işgücünün istihdamı üzerine etkileri anlatıldı. Ucuz işgücü nedeniyle daha önceleri batılı emperyalist ülkelerden üçüncü dünya ülkelerine yoğun bir teknik ve kapital transfer edilirken, son on yılda bunun tersi bir gelişim sözkonusu.

Mikroelektronik tekniğin gelişimi sonucu üretimde daha az ama daha nitelikli işgücüne olan ihtiyaç yatırımların yeniden üçüncü dünya ülkelerinden batılı ülkelere kaymasına neden oluyor. Bu gelişme kadınlar açısından pek de olumlu sonuçlar getirmemiş. Çünkü nitelikli işgücüne ihtiyaç duyulan işler için daha çok erkekler tercih edilirken kadınlara gene büro işleri, sekreterlik gibi daha düşük ücretlerle yaptırılan işler kalmış. Ama en önemli olumsuzluk da kompüter tekniğinin gelişimi sonucu, kadınların evde kompüter başında çalışmalarının teşvik edilmesi. Böy-
[illegible]n açısından "işyeri" masrafları azaltılmış olurken, ayrıca kadınlar evlerin-

Kongreden bir görüntü.

de birbirlerinden izole olarak çalıştıklarından işverene karşı örgütlenmeleri daha da güçleştirilmiş oluyor.

Gerek bu raporun ortaya koyduğu, gerekse daha sonra sosyalist ülkelerden gelen kadınların anlattıklarından ortaya çıkan önemli bir sonuç vardı: cinslere özgü işbölümü varlığını koruduğu sürece, eşit işe eşit ücret kanunlarla güvence altına alınmış bile olsa kadınlara iş hayatında uygulanan ayrımcılık önlenmiş olmuyor. Çünkü zaten kadına erkekle eşit işte çalışma fırsatı tanınmıyor.

Kadının iş hayatındaki ikincil konumuna başka ilginç bir örnek de Norveç'ten verildi. Norveç'te işgününün 6 saate indirilmesi mücadelesi bizzat sendikaların da buna karşı çıkması sonucu yalnızca kadınların 6 saat ama erkeklerin hâlâ 7.5-8 saat çalışması ile sonuçlanmış. Tabii kadınlar bu 6 saatlik çalışma sonucu erkeklerin 8 saatlik çalışması sonucundaki ücreti kadar alamıyorlar. Dolayısıyla normal işgünü hâlâ 8 saat olarak görülüp, kadınların çalışması **part-time** iş olarak görülüyor. Bu işin mantığı da herhalde kadınların evişleri ve çocuk bakımı için erkeklerden 2 saat daha fazla vakitleri olsun idi.(!)

Toplantının ilk gününün akşamı kısa bir tiyatro oyunuyla, insanların birbirlerine ve çocuklara sadece uzaktan baktıkları ama vakitleri olmadığı için bir yabancılaş-

mayı yaşadıkları temsil edilerek, "6 saatlik işgünü" sloganı yeniden gündeme getirildi. Ama bu defa tüm çalışanlar için.

Sosyalist Ülkeler

Daha sonra Sovyetler Birliği, Macaristan, Polonya ve Yugoslavya'dan gelen kadınlar kendi ülkelerindeki kadının iş, ev, okul ve politik hayattaki yeri üzerine bilgiler verdiler. Toplantının en ilgi toplayan bölümü de bu oldu.

Bu dört ülkeden gelen kadınların anlattıklarında ortak olan yön, bu ülkelerde bir kadın hareketinin olmadığı, komünist partilerinin ise bugüne kadar bir kadın politikasının olmadığı, bunun yerine "aile politikası" izlendiği idi.

Sovyetler Birliği

Sovyetler Birliği'nde çalışma yaşındaki kadınların %90'ı çalışıyor ve bunların %84'ü de işçi statüsünde. Ağır işlerde bile çalışmalarına rağmen genellikle düşük ücret alınan işlerde kadınlar çalışıyorlar. İş hayatında kadınların bu kadar yoğun olarak yer almalarına rağmen yönetimde temsilleri oldukça düşük. Örneğin Sovyet'de daha önce kotalama sonucu %30 oranında kadın yer alırken, son seçimlerde kotalama yapılmadığı için bu oran %15'e düşmüş durumda.

Komünist partisi içinde feminist lafının bile geçmediği, kadınların gündeme ancak aile politikası çerçevesinde geldiği belirtildi.

Kongreye Sovyetler Birliği'nden katılan kadınlar daha çok üniversite öğretim görevlileri oldukları için özellikle eğitim sistemindeki cinsiyetçilik üzerinde durulduğu. Ders kitaplarının, cinslere özgü rol dağılımını güçlendiren bir eğitim politikasının ürünü oldukları belirtildi.

Polonya

Polonya'dan katılan kadınlar Avrupa'lı kadınlardan öğrenecekleri çok şey olduğunu söyleyerek söze başladılar ve özellikle eğitim sistemindeki cinsiyetçiliği vurguladılar. Tıpkı Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi Polonya'da da ders kitaplarının cinsiyetçi politikanın ürünü olduğu belirtildi. Ayrıca üniversitelerde bilimsel çalışmalarda kadınların çok az oranda yer alabildikleri vurgulandı. Ama umut verici gelişmeler de yok değil. Geçtiğimiz ekim ayında Varşova'da 15-20 kadının katıldığı bir feminist grup oluşmuş, ayrıca Kuzey bölgesindeki iki şehirde daha kadın grupları kurulmuş ve ilk kez feminist bir kadın dergisi çıkmaya başlamış.

Ekim ayı sonunda Varşova'da kadınlar, Waşhington'da kürtaj yasasında kadınlar aleyhine yapılmak istenen değişikliği protesto için bir dayanışma yürüyüşü yapmışlar.

Bütün bunlar henüz oldukça az kadının katılımıyla gerçekleşen eylemler, bir başlangıç olması anlamında önemli. Ayrıca farklı şehirlerdeki kadın grupları birbirleriyle herhangi bir bağlantı içinde değiller. Henüz çok cılız olan bu hareketliliğin

bile genellikle "siz de çok feministsiniz ama" türünden tepkilerle karşılandığı belirtildi...

Yugoslavya

Yugoslavya'da ise yüksek enflasyon nedeni ile insanların genellikle iki işte birden çalışmak zorunda kaldıkları ve daha yüksek ücret alanlar erkekler olduğu için evli çiftlerden genellikle erkeklerin ikinci işte de çalıştıkları ve kadınların ise doğal olarak(!) ev işlerini ve çocuk bakımını üstlendikleri belirtildi.

Sovyetler Birliği ve Polonya'dan gelen kadınlar, çeşitli üniversitelerde kadınlarla ilgili konularda birbirleriyle eş güdümlü olarak bilimsel çalışmalar yaparak bir başlangıç yapmayı istediklerini belirttiler.

Kongrenin sonunda bir dahaki toplantının sosyalist ülkelerden birinde yapılması gibi bir eğilim belirdi. Fakat böyle bir olanağın ve iznin verilip verilmeyeceği bilinmediğinden bir karara varılamadı.

Gelecek kongrenin gündem önerileri arasında, Avrupa'da çok yoğun bir şekilde göçmenlik olayının yaşanması ve ırkçılığın çeşitli ülkelerde giderek yoğunlaşması nedeniyle "ırkçılık ve kadınların ırkçılıktan nasıl etkilendikleri" konusu kabul edildi.

Kadın Akademisi

Toplantının yapıldığı "Kadın Akademisi" üzerine de birkaç söz söylemek istiyorum. Çünkü kadınların nasıl daha insanca ve farklı yapılar oluşturabildiklerinin somut ve çok güzel bir örneğiydi.

Akademiyi diğer okullardan ayıran özellik, bir kısım kadınların öğretmen, diğer bir kısmının ise öğrenciler diye ayrılmamış olmalarıydı. Örneğin bir grup kadın önce öğrenci olarak bir araştırma yapıyorlar daha sonra da bu yaptıkları araştırmayı verdikleri derslerle diğer kadınlara anlatıyorlar. Yani rotasyon yoluyla herkes bir dönem öğrenci, bir dönem de öğretmen oluyor. Böylece belli bir hiyerarşik yapının oluşumunu engellemeye çalışıyorlar.

Ayrıca Akademide dinlenme odasından, çocuk odalarına, kütüphaneden mutfağa kadar herşey düşünülerek organize edilmiş. Bütün toplantı sırasında çocukları bir kez bile toplantı salonunda görmedik. Sadece toplantıyı rahatsız etmesinler diye değil ama, toplantıların çocuklar için bir ızdırap değil, iki gün boyunca hoşça vakit geçirdikleri bir yer olabilmesi için her türlü çaba gösterilmişti.

Hiçbir lükse kaçmadan ama tüm ihtiyaçlara cevap verecek bir şekilde düşünülmüş bu alternatif akademinin, kadınlar tarafından organize edilmiş olması tesadüf değilmiş gibi geldi bana.

15.1.1990
Hamburg

Sari Nare ile Kadın Bedeni Üzerine Konuştuk

Tülin Tınaz Tankut

SARİ NARE feminist. Helsinki üniversitesinde sosyolog. "Çocukların Kahraman İdolleri" isimli bir tezi var. Master tezi, "Erkek Pornografisinde Erkekler Tarafından Çekilmiş Kadın Resimleri" üzerine. Doktora tezinde bu ikisini birleştirmeye çalışacağını söylüyor. "Çünkü" diyor, "pornografideki unsurların insanlığın ortak bilincini temsil ettiğini düşünüyorum. Ve erkekte 'erkeklik', kahraman idolüyle temsil ediliyor."

Sari Nare

Sari Aralık ayında, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin çağrılısı olarak İstanbul'a geldi; "Kadınların Siyasal Yaşama ve Karar Mekanizmalarına Katılımı" konulu seminerde, "Bir Düşlem Olarak Kadın Bedeni" (The Female Body as a Phantasma) başlıklı bir tebliğ sundu. Biz de Cinsel Taciz Kampanyası vesilesiyle kendisiyle bir söyleşi yaptık.

SORU: Cinsel tacizde erkeğin fantezi (düşlem)lerinin rolü nedir?

YANIT: Erkekte cinsel fanteziler hayali bir düzeni -ki bunlar içgüdüsel, duygusaldır ve bireysel deneyim-

le ilgilidir, kahramanlık fantezileriyse simgesel bir düzeni yansıtır; bunlar da okul, din dil vb. ile ilgili olduğundan toplumsaldır. Fanteziler, bilinç ve bilinçaltının birlikte oluşturduğu psikolojik süreçler olduğuna göre, bence, bilinçaltının toplumsal üretimi cins **(sex)** ve cinsiyet **(gender)** ayrımı üzerinde temellenmiş olmalıdır. Erkek egemen sistem "kadın doğayı temsil eder" der. "Kadın duyguludur, düzensizdir, denetim altına alınması güç olan herşeyin temsilcisidir. Erkekse bilinci, kültürü, sağduyuyu, hiyerarşik ve kutsal olan herşeyi temsil eder. Kadın **eros**'u (cinsel sevgi) temsil eder, erkekse **logos**'u(aklı)." Bu yaklaşımdan, akılcı düzenin eros'u, dolayısıyla kadın bedenini denetim altına almaya çalışacağı sonucu çıkar.

Kadın bedeni erkek egemen sistemde önemli bir toplumsal fantezidir. Kadın bedeni ve ona özgü fantezilerin üretimiyle erkek egemen sistem konumunu, değer ve normlarını korur.

SORU: Erkek egemen sistem kadın bedeni üzerinde nasıl denetim kurar? Bunu biraz açarmısın?

YANIT: Araştırmalara göre, cinse **(sex)** dayalı toplumlarda, örneğin bugünkü çağdaş toplumda, kadın ve erkek cinselliği simetriktir; birbirlerinin rollerini üstlenebilirler. Cinsiyete **(gender)** dayalı toplumlardaysa, örneğin Arap dünyasında, kadın ve erkek birbirini tamamlar, rolleri farklıdır. Fatma Mernissi'nin 1987'de İslam toplumunda yapmış olduğu bir analiz var. İslamiyette cinsellik mekana dayalıdır. Değişik mekanlar farklı cinselliklere hitap eder. Erkekler "Umma" denen kamusal alana aittir. **Umma,** erkeklerarası eşitlik, kardeşlik. birlik, güven duygularıyla karakterize edilir. Buna karşılık özel alanda(evde) cinslerarası ilişkiler farklıdır.

Bugün Arap kadınları **Umma**'ya girme mücadelesi veriyor. Bu çok tehlikeli bir girişimdir. Kadının, ırzına geçilmesi olasılığını bile göze alması gerekir.

SORU: Erkekler kadını neden bu kadar **Umma**'dan uzak tutmak istiyorlar? Bunda dinin doğrudan etkisi de söz konusu olabilir mi?

YANIT: İslam cinselliğin anarşik gücünden söz eder. Kadın "fitne"dir. Fitne düzen bozucu olarak nitelendirilir. Yani kadın cinselliği tüm toplumsal düzeni alt üst edebilir. Topluma tehdit yalnızca müslüman olmayan dış güçlerden gelmez, içten, kadından da gelebilir. İşte bu, fantezi kavramıyla birleşince, kadın burada yansıtıcı bir ayna rolü oynar. (Kadının cinselliğinden ötürü suçluluk duyması da bundandır.)

Cinse dayalı toplumdan söz ediyorduk. Örneğin hristiyan Batı toplumunda tam tersine kadının cinselliği gizlenmez. Kadın toplum içine bedeniyle girer; reklamı, pornografisi vb. araçlarla tıpkı bir mal gibi topluma su-

nulur. Kadının cinselliği ilk bakışta etkinmiş (fitne) gibi görünse de, gerçekte, etkin bir edilgenlik (erkeği hoşnut etme) kazanması amaçlanmıştır.

SORU: Demek ki her iki toplum içinde de kadın bedeni denetim altında tutuluyor. Doktora tezinle ilgili olduğu için, biraz da pornografiden söz eder misin?

YANIT: Pornografide kadın, cinselliği yokmuş gibi temsil edilir. Erkek, pornografideki kadınla daha "yakın" ilişki kurar. Bu, çok mekanik, duygusallıktan, yaratıcı cinsellikten uzak bir ilişkidir. Herkes herkesle sevişebilirmiş gibi hisseder erkek.

SORU: Acaba erkek gerçek yaşamda kadınla ilişki kurmaktan çekiniyor mu? Özellikle de feminist kadınlarla? Buradan yola çıkarak, feminist hareket güçlendikçe pornografi de tırmanışa geçecektir, diyebilir miyiz? Gerçi biz Cinsel Taciz Kampanyası sırasında kimi erkeklerin kendilerini sorgulamaya başladıklarına tanık olduk, bu da sevindiriciydi. Soru genel durum için.

YANIT: Bu konuda bir araştırma biliyorum. Senin hipotezini doğrular nitelikte. Evet, feminist kadınların sayısı arttıkça pornografi daha da güçlenebilir. Gerçekte cinsel tacizin de pornografik bir yapısı var; cinsellik, duygusallık, ruhsallık cinsel tacizde de sözkonusu değil. Bu arada şunu söylemek istiyorum: Müslüman bir ülke olduğu için Türkiye'de cinselliğe saygılı olunduğunu düşünürdüm. Ama çıplak kadın resimlerinin bu kadar çok sergilendiğini görünce çok şaşırdım.

SORU: Okurlarımız merak eder diye biraz da kadın cinselliği üzerine konuşalım. Örneğin, kadın kendi bedeniyle nasıl bir ilişki kuruyor?

YANIT: Kadının cinselliği toplumsal olarak kısıtlanmış. Sözümona kendi bedenimizi kendimiz denetliyoruz. Bedenini nasıl ifade edersin? Böl ve yönet! Toplum kadınları ikiye ayırmış: Fahişeler ve "iyi" kadınlar. Bu kategoriler bizim kendimizi ortaya koymamızı engelliyor. Cinsel yönden etkin görünen kadınlara hem erkekler hem de erkeklerin etkisi altında kalan kadınlar 'orospu' damgasını vuruyor. John Berger'in deyişiyle "Erkekler davrandıkları, kadınlar göründükleri gibidir." Erkekler kadınları seyrederler, kadınlarsa seyredildiklerini seyrederler. Başka bir deyişle, kadının içindeki gözlemci erkek, gözlenense kadındır. Böylelikle kadın kendini seyirlik bir şeye dönüştürmüş olur.

SORU: Bununla ilgili neler söyleyeceksin? (Sari'ye kampanyanın "Giysim Davetiye Değildir" kartını verdik.) Senin kendi bedeninle ilişkin?

YANIT: Feminist olduktan sonra bedenimle olan ilişkim değişti, eskisinden daha bencil oldum galiba. Herşeyi kendim için yapıyorum, erkekleri hoşnut etmek için değil. Giyinişim ve dış görünüşümle beni "pin up" sanabilirler. (Sizin bir gazetenizle

röportaj yaptım, belki beni pornografize edebilirler.) Bana sık sık niçin feminist olduğumu soruyorlar. Feminist olmana gerek yok, diyorlar. Feminist oluşumu tuhaf buluyorlar ve bu yüzden sözlerimi daha dikkatli dinliyorlar. Doğaldır bu, kadın kamusal alana bedeniyle giriyor. İşte ben de sanırım kendime böyle bir bilinçaltı strateji çizdim. Örneğin Finlandiya'da resimlerimi gazetelere vermezdim. Benim fiziğimi bilmeyenler çirkin olduğumu düşünüyorlardı. Tanıdıktan sonra da hakkımda farklı düşünürlerdi. Bu da fantezilerle ilgili bir şey.

SORU: Kimi kadınlar çıplak kadın resimlerinden cinsel olarak uyarıldıklarını söylüyorlar. Erkeklerse çıplak erkek resimlerinden rahatsız oluyorlar. Neden acaba? Bir de, sence kadınlar cinsel olarak nelerden uyarılırlar?

YANIT: Erkeklerde eşcinsellik korkusu var. Kadınların uyarılmalarına gelince: Ben kişisel olarak duygulardan uyarıldıklarını sanıyorum. Kadınlar daha çok hayal kurar. Erkekler pornografiye düşkün olduklarından yaratıcılıkları azdır, hayal kuramazlar. Erkekler cinsel ilişkiyi, amacı boşalma olan mastürbasyon gibi, hızlı hızlı yapıyorlar. Giderek hızlanan bir biçim bu. Kadınlardaysa dönemsel. Hem erkekler kadınları aşağı gördükleri için sevmezler; egemen olanları severler. Yani gerçekte birbirlerini severler. Kadınlar da erkekleri, egemen oldukları için seviyorlar.

Yaşar Seyman'la Söyleşi

Aksu Bora

Yaşar Seyman, BASİSEN (Banka-Sigorta İşçileri Sendikası) Ankara-İç Anadolu Şubesi Başkanı.

Yaşar Seyman, bu yılki Türk-İş Genel Kurulu'nda tek kadın delegeydi. Kadınlar için kota uygulaması tartışılırken, Türk-İş gibi gayet "erkek-yoğun" bir örgütte şube başkanı ve genel kurul delegesi olmayı başarmış bir kadınla konuşmanın ilginç olacağını düşündüm. Konuşmaya da bu noktadan başladık: Böyle "erkek" bir yapıda -hem yapıyı oluşturan insanların cinsiyeti, hem de yapının kendisi açısından- bir kadın nasıl var oluyor, nelerle karşılaşıyor... Tabii bu arada, belirtmekte fayda var, Yaşar Seyman, Ankara'nın Altındağ'ından; anlayabildiğim kadarıyla, insanlarla kendine has ilişki kanalları kurabilmesinde, Altındağ'ın, muhtar babanın da payı var. (Hüznün Çoşkusu Altındağ" diye bir de kitabı var.) Öne çıkardığı kimliği bu ve bir çeşit korunma mekanizması da sağlıyor sanırım.

"Ben erkeklerin çoğunlukta oldukları bir bankada sekreterdim. Sendika temsilcisi olmam için ilk öneri erkek işçilerden geldi. Yetiştiğim aile, toplumsal olaylarla ilgili bir aile idi zaten. 300 kişinin çalıştığı yerde 220 oy alarak temsilci oldum. 12 Eylül'den sonra sendikamız işkolunda örgütlendi. Geçici kuruculardan biri oldum. Sendika Genel Merkezi'nin

oluşturduğu bir danışma kurulu vardı, 67 kişiden oluşuyordu, tek kadın bendim. İlk gittiğimde yadırgadılar belki ama, ben otelde kalarak, geceleri onlarla yemek yiyerek, sırasında içerek, bana alışmalarını sağladım. Çok kırıcı şeyler yansımadı bana. Hatta Güneydoğu'da bir erkek, 'kızımın senin gibi olmasını isterim' dedi bana -tabii eşinin değil de kızının benim gibi olmasını istemesi ilginç..." Bunları söyleyen birinin "erkek alanlarında onlara benzeyerek varolma" politikası güttüğü düşünülebilir ama ben öyle hissetmedim. Karşımdaki kadın kırmızı ağırlıklı giysisi, makyajı ve gülümsemesiyle, hiç de erkeğe benzemiyordu (Bahsettiğim kitabını okuyunca da "bunu bir kadın yazmış" demiştim.)... Kadın olmanın da örgütleyicilikte bazı avantajları olduğunu düşünüyor: "Kadınlar daha duyarlı, daha sıcaktır, insanı dikkatle dinler, ona yardımcı olmaya çalışır; örneğin bana aile sorunlarına kadar pek çok şeyi çok rahat anlatırlar" diyor. Peki ya erkek sendikacılarla, onlarla da benzeri sıcak bir ilişki kurmak mümkün oluyor mu diye sordum; biraz burukça "erkekler onlarla birlikte yaşadığınızda size sıcak ve saygılılar, fakat onlara rakip olduğunuzda korkunç acımasız oluyorlar ve daha önce size, kadın olarak, böyle korur gibi bir yaklaşımları var ya, o yaklaşım yok oluyor. Yaşam pratiğinde edindiğim kesin bir doğru var: onlara rakip olduğunuzda tüm sıcaklıkları ve saygıları yok oluyor ama bu da şu nedenle sizi fazlaca yıkmıyor: Eğer bir şeyi amaçlamışsanız, bir kavganız varsa, bunu o kavganın doğal bir parçası kabul ediyorsunuz ve öylece devam ediyor" diyor. Fakat cinsiyetinden dolayı sendikal mücadelede ek bir zorlukla karşılaşmamış. Üretici ve yaratıcı insanların destekleneceklerine inanıyor. Sendikal örgütlerde yönetici, temsilci kadın sayısının azlığını ise, kadınların kuruluş aşamalarında yer almamalarına bağlıyor. "Parti, sendika, demokratik kitle örgütü kurulurken kadınlar olsa, kuruluş harcını kararken, kişisel kimliğini de oluşturur. Kadının politik kimliğide erkeğinki gibi buralarda oluşur. Fakat ülkemiz de örgüt kuruluyor, kadınlar DA olmalı deniyor sonradan. O 'da' ekinin kaldırılması lazım. Ancak örgütün kuruluş aşamasında olursanız gerçekten etkili olabilirsiniz. Fakat kadınlar dört vardiye çalışırken bir yandan da toplumsal etkinliklerle uğraşamadıkları için kuruluş aşamasında devreye giremiyorlar." Feminist hareketin yükselmesinin kadınların seslerini duyurmaya başlamalarında çok etkisi olduğunu düşünüyor. Ama, "12 Eylül Yangını"nın önemini de vurguluyor. "Kimse buna değinmek istemiyor. Oysa yürürlükteki yasaların da temeli bu, ülkede çağdaş bir demokrasi olmamasının da temeli bu, örgütlenme üzerindeki baskıların da temeli bu. 12 Eylül yangınının içinde kadınlar bilmedikleri pek çok kavramı öğrenmeye çalıştılar. Analar nizamiye kapılarında kitaplar yazdı, tülbentleri, eşarplarıyla panelist oldular. O karanlık içinde bir aydınlığı yakalamaya çalıştılar ve o aydınlığın da ancak demokrasiyle olabileceğini kavradılar. İşte şimdi siyasi partiler bu

gelişen hareketleri, bu potansiyeli çok iyi değerlendirmek durumundalar. Durup dururken SHP'de %25 kota olayı konuşulmuyor, sendikalar durup dururken kadınlara bu kadar eğilmiyorlar."

Kadın işçilerin sendikal mücadelede daha çok yer almaları için, çalışma saatlerinin kısaltılması ve ücretlerinin arttırılmasını öneriyor. Ayrıca, yasalarda bazı değişiklikleri gerekli buluyor. Örneğin, "analık toplumda yüceltilirken, yasalarda adeta cezalandırılıyor" diyor. Bunların sağlanması için de, toplu sözleşme masalarında kadınların olması gerektiğini, çünkü erkek sendikacıların o masada kadın işçileri unuttuklarını düşünüyor. Özellikle, kadın işçilerin ağırlıklı oldukları gıda, tekstil gibi sektörlerde, sendika yöneticilerinin kadınları desteklemeleri gerektiğini söylüyor ve devam ediyor: "Son birkaç yıl, ülkede gelişen kadın hareketine paralel olarak, biz kadın temsilci payını arttırdık. Bu şekilde danışma kuruluna üç kadın daha geldi bu dönem. Ve biz buraya görüntüyü tamamlamaya değil, bir mücadele sonunda geldik. Kadının önünü açarsanız, onu toplumsal işleve alırsanız seviyor, vazgeçmiyor, daha ileri gitmeye çalışıyor. Özellikle çalışan kadınlar, örgütlerinin yönetim kademelerine talip olmalılar. Sadece seçmeyi değil, seçilmeyi de hedeflemeliler. Kadınlar toplu sözleşme masalarında yer almalılar." "Kocanıza ne yemek pişiriyorsunuz?" sorularından fena halde sıkılmış anlaşılan. Sendika-ev ilişkisini nasıl yaşadığına ilişkin pek bir şey soramadım. Yalnız biraz annelikten sözettik. Yaşar Seyman'ın Fırat diye bir oğlu var ve doğumdan sonra kendini uzun zaman kısıtlanmış hissetmiş. Kamusal alanın nasıl kadını dışarıda bırakacak biçimde düzenlenmiş olduğunu konuştuk. Kadınların bu konuda mücadele etmeleri gerektiğine katılıyor. Zaten feministlerin gündeme getirdiği sorunların son derece gerçek olduğunu düşündüğünü ve onlara sempati duyduğunu söyledi. Ama feministlerin feminist olmayan kadınlara yaklaşımlarını çok katı buluyor. Ve kadınların birbirlerini desteklediklerinde daha başarılı olacaklarına inanıyor.

Bir Başka Kadın

Nural Yasin

Uçak maketi yapmak da oldukca değişik bir "hobby"

"Hobby" sanırım ilk önce Amerika Birleşik Devletleri'nde popüler olup, oradan dünyaya, daha doğrusu Batı Avrupa'ya ve de bu ülkelerle ekonomik ilişki içinde olan azgelişmiş ülkelerin çok gelişmiş sınıflarına sıçramış. Bu çevrelerde "Hobby"si olmayan insanların ruh sağlıklarının pek de dengeli olamayacağı düşünülür.

İnsanın boş zamanlarının değerlendirilmesi için girişilen, parasal kazanç amacı gütmeyen, piyasa değeri olsa bile özellikle piyasa için üretilmeyen şeyler yapılır "Hobby" olarak. "Hobby"nin bireysel yanı ağır basar; çoğunlukla tek başına girişilen bir uğraştır. Tenis veya golf gibi birden fazla kişiyi içeren bir oyun da olabilir ama yine bireysel başarı ön plandadır. Kişinin kendi kendine yaptığı, kendine ait

ve ona kredi sağlayan bir şeydir. Örneğin fakir çocukları koruma ya da dayaktan korunma evi için çalışmak gibi toplumsal yardımlaşma alanları "Hobby" kapsamına pek girmez; belki de kişinin salt kendine yönelik olmadığından, başkalarının yararı amaçlandığından. Nedense, kadınların boş zamanlarını değerlendirdikleri uğraşlar da tam "Hobby" tanımına uymuyor. Son zamanlarda moda olan aerobik veya jimnastik gibi, salt kadının kendisine yönelik uğraşları düşünmezsek, (aslında bunlara da çoğunlukla başkalarının göz zevkini okşamak üzere incelmek için girişilir), yün örmek, dantel yapmak, dikiş dikmek yine ortaya kullanımı olan bir ürün çıkarıyor ve kadının esas işinden uzaklaşıp nefes alması, ferahlaması ve işe tekrar şevkle sarılabilmesi için yararlanılan bir şey. İnsan "Hobby"si için çok para da harcayabilir, ama ancak diğer gereksinimleri karşılandıktan sonra, yeni bir yatırım yerine geçmemek şartıyla. Önemli olan "Hobby"nin ne para, ne de zaman ve enerji açısından "esas" işten fazla çalmamasıdır. Ertesi gün işte yorgun olmasına neden oluyorsa, pek de akıllıca bir davranış değildir "Hobby"ye o denli pabuç bırakmak. Ailenin giysi veya kitap gereksinimi varken "Hobby" için gerekli malzemeye para harcanması hoş karşılanmaz. Evde uçak maketleri yapan bir iş adamı son pervaneyi de takmak için asla randevusunu ertelemez, veya bir akşam yemeği davetini, sarı kanatlı bir kelebek yakalayacağım diye reddetmez. Yani "Hobby"nin, sahibinin yaşamı üzerinde hiç bir talebi olamaz. Başka işlerini aksattığı, esas işini etkilediği an vazgeçilir kendisinden. Sevgili renkli kelebekler, saatler harcanan uçak gövdeleri bir kenarda tozlanmaya terkedilir.

"Hobby" talepkâr değildir, haddini bilir. Kendisiyle ne denli ilgilenmek münasip görülürse onunla yetinir. İhmal edilse bile sahibinin ona tekrar ilgi gösterebilecek hale gelmesini bekler. O an gelince de onu tekrar dinlendirir, rahatlatır, önemli bir şeyler yapıyormuş duygusu verir ona ve esas işine şevk ve hevesle dönmesini sağlar. Terk edildiği an bile küsmez; sabırlıdır, kaderine razı olur. Kendisini yaşama katacak eski mutlu günlerin geri gelmesini umutla bekler. "Hobby" durağandır, edilgendir, olumlu, sevimli, pasiftir, rahatsız etmez insanı. Yaşamın boşluklarını doldurur, onunla ilgilenene ne denli önemli, yaratıcı, başarılı olduğunu hissettirir, ama bütün bunları zorlamadan, sorgulamadan yapar. Tam da bu nedenle kişiye pek derin bir boyut katamaz, süsler ama zenginleştirmez. Hatta potansiyel girift duyguların, derin düşüncelerin alanını işgal ederek, kişinin boyutlarını sınırladığı, yaşamını çoraklaştırdığı bile söylenebilir.

Bir erkekle giriştiğimiz sevgi ilişkisinde, evlenelim veya evlenmeyelim, birlikte veya ayrı yaşayalım, bizler de "Hobby" yerine konabiliyoruz. "Hobby" gibi davranmamız bekleniyor.

"Bir Başka Kadın" kimsenin "Hobby"si olmayacak. Yalnız kalma pahasına olsa da...

Taşlaşmış Cinsiyet Rolleri

(**Dagens Nyheter** Gazetesi'nde yayımlanan bir makaleden)

Latife Fegan

İsveç'te son 1985 nüfus sayımı ile ilgili olarak yayımlanan bir rapor, İsveç iş piyasasında çalışan kadının konumu konusunda çok şaşırtıcı rakamlar vermektedir. Rapor'a göre, İsveç iş piyasası çok belirgin biçimde hâlâ, cinsiyete göre işbölümü özelliği göstermektedir. İş hayatında erkek ve kadın işleri ayrımı anlayışında, son birkaç on yıllık dönemde önemli bir değişiklik olmamış. Kadın-erkek eşitliği konusunda edilen bunca lâfa ve alınan önlemlere rağmen, değişikliğin bu denli az olması çok şaşırtıcıdır. Geleneksel erkek işi sayılan 10 meslek grubu hâlâ erkeklerin elinde. Mühendislik, teknikerlik, makinistlik, mimarlık ve çeşitli teknik işlerin %90'ında erkekler çalışıyor. Ve hâlâ, büro işleri, hastabakıcılık, çocuk bakıcılığı, hemşirelik ve mutfak işçiliği gibi işlerin %90'ında kadınlar çalışıyor.

Mesleklerin cinsiyete göre bu denli belirlenmesinde eğitim seçimi çok önemli bir faktör. İsveç'te lise eğitimi neredeyse, bir büyük "kız lisesi", küçük bir "karma lise" ve gene büyük bir "erkek lisesi" görünümünde. 1986 yılında, hasta ve çocuk bakımı, ekonomi ve büro işleri, sosyal bilimler bölümü öğrencilerinin %75'i kız öğrenci idi. (İsveç'te meslek seçimi lisede başlar) Teknik lise öğrencilerinin %80'ini de erkek çocuklar oluşturuyor. Ücretler ve karar mercilerinde kimlerin bulunduğuna baktığımızda durum daha da belirgin. İsveç'teki 30 önemli meslekten 18'inde, erkekler ortalama olarak kadınlardan daha yüksek ücret almaktadır; aynı işi yaptıkları halde. Örneğin, bir erkek büro memuru 13.400 kron aylık ücret alırken, aynı işi yapan kadın memurun ücreti 9.400 krondur.

Devlet dairelerinin karar organlarında kadınların oranı sadece %16. Hiyerarşinin tepesine doğru kadın sayısı azalıyor. 1988'de, 82 devlet dairesi genel müdüründen sadece beş tanesi kadın. 83 İdare Meclisi başkanının da 9 tanesi kadın.

Böylesine taşlaşmış cinsiyete göre rol dağılımı özelliği çok açık: iş hayatı hâlâ, cinsiyete göre işbölümü esasına dayalı. Gençlerin meslek seçimi hâlâ geleneksel. Eşit işe eşit ücret kuralı işlemiyor. Kadınlar karar organlarında, erkeklere göre daha az söz sahibi. Tüm eşitlik sağlama çalışmalarına rağmen durum bu. Hükümetin, son kadın-erkek eşitliği kanun önerisi üç ana amaç taşıyor. Geleneksel 10 meslek dalında, 1993'den önce kadın-erkek sayısı eşitlenecek.

Liselerdeki meslek bölümlerinde kız-erkek öğrenci dağılımı en az 40-60 olacak ve 10 yıl içinde devlet organlarında kadınların sayısı erkeklerinkine eşitlenecek.

Bu hedefe nasıl varılacak? Yaygın bir çocuk bakımı servisi çok önemli. Kadın hareketi kaç onyıldan beri "her çocuğa yuva yeri" talebini sürdürüyor. Ama, asıl sorun, toplumda bazı kavrayış değişikliklerinin sağlanmasında yatıyor. Bu değişim üç temel alanda sağlanmalıdır: Kadın-erkek ilişkilerinde, iş hayatı-aile ve toplum-kadın anlayışlarında.

Erkekler, evin ve çocuğun bakımına daha büyük ölçüde katılmalıdırlar. Kadın-

Çayırda Piknik 1863-1983 Cath Tate'in fotomontajı

ların da mesleki kariyerlerini geliştirmek ve yükseltmek için zamana ihtiyacı vardır. Bir yandan çocuğa ve eve bakarak, mesleğinde üstün başarılar gösterecek üstün insan kadın beklentisi bir aldatmacadır. Bu ne mümkündür, ne de kadından böyle bir şey beklenmelidir. evin ve çocuğun bakımı, kadın ve erkek arasında eşitçe bölüşülmelidir önce. Bugün hâlâ, ana-babalık iznini kullanan erkek sayısı %4'tür. (İsveç'te bugün doğum sonrası izni bir yıldır ve kanunen erkeklerin de bu iznin bir kısmını kullanma hakkı vardır. Bu haklarını kullanmıyorlar!) Erkeklerin bu haklarını eşitçe kullanmaları için de mi kanun çıkarmak gerekiyor? Kadınların da burada, şüphesiz, çocuk bakımını erkeklere bırakabilme ve onlara, çocukların yetiştirilmesinde ve ev işlerini paylaşmada bir şans vermeleri gerekiyor.

Erkeklerin, doğum sonrası iznini kullanabilmeleri için, iş piyasasında da bir yapı ve kavrayış değişikliği gerekmektedir. çocuğa bakmak için izin isteyen erkeği, şefler anlayışla karşılayabilmelidir. Erkekler bir süre kariyerlerine ara vermeyi kabullenmeli ve planlayabilmelidir. Birkaç yıl evde kalan ve çocuklara bakan anne-babaların iş hayatı ve meslekleri ile ilişkilerinin kopmaması için önlemler alınmalı, örneğin kısa süreli kurslar ve seminerlerle, mesleklerindeki yenilikler ve gelişmelerden haberdar edilmeli ve insanların kendine güvenlerini kaybetmelerinin önüne geçilmelidir. İş hayatındaki tutum ve kavrayış değişikliği, ev ve çocuk bakımına karşı tavırda da bir değişikliği getirecektir. Bugün, bir çok kadın, doğum sonrası iznini kullandığında, meslek hayatında kendine güvenini yitirmektedir. Evde çocuk bakmak, ev dışında çalışmakla bir değil. çocuk doğurmak, çocuk yetiştirmek ve ev işinin değeri yeniden gözden geçirilmelidir.

Kadın-erkek eşitliğini sağlama çalışmalarının amacı, kadınları mümkün olduğu kadar, özellikle iş hayatında erkek gibi yapmak olmamalıdır. Ev işleri ve çocuk bakımını erkeklerin devralması da değildir. Hem erkekler, hem de kadınlar için, ev işi ile çalışma hayatını birlikte götürecek yeni cinsiyet rolleri gerekmektedir. Bu, eskinin terkedilmesi ve toplumda yeni türden bir yapı ve kavrayışın yerleşmesi demektir.

Karılaşmak veya Çağdaşlaşmak

Yelda

Kasım ayında ARBA yayınlarından çıkan, Tanzimat ertesinde yazılmış **Osmanlıda Kadınlığın Durumu** adlı kitap, kadınların kamudan uzaklaştırılmalarına bir eleştiri getiriyor. Ama nasıl? Bugünkü "çağdaş" yaklaşıma benzer biçimde, kadının cinselliğini yok sayıp, onu kutsal ana yaparak.

Kitabın yazarı Salahaddin Asım'a göre 'karılaşmak' "kadınların kadınlıktan, analık ve insanlıktan önce ve ondan çok dişilik veya halk deyişiyle 'karılık' yapmalarından ibarettir. 'Karılaşmak'ta esas, toplumsal işlevsellikten yoksun olmaktır. Karılaşmak demek, kadının aile ve daha ziyade cemiyet analığından uzaklaşarak ve bu suretle de insanlık ve medenilik niteliğinden çıkarak çoğunlukla 'türün devamı', 'cinsellik ve şehvet' hizmetçisi olmak demektir."(*) Ve bu da demektir ki, kadının insan olması için, çağdaş olması için toplumda ve ailede olması gerekmektedir. Günümüzde de sıkça duyduğumuz 'çağdaşlaşma ve kadın' teranesi gibi, Salahaddin Asım da 'medeniyet ve kadınlık' bakış açısıyla, kadının o günkü (ve bugünkü) erkekten aşağı konumunun sorumlusu olarak gördüğü dine ve özellikle de tesettüre milliyetçi eleştiriler getiriyor: "Turan kadınlığının karılaşmasında halkın, milletin zerre kadar kabahat ve mesuliyeti yok. Bütün hata ve ayıp millete yaşatılan suni hayatta ona hiç tarih ve seciyesi düşünülmeyerek verilen esaslarda kendi ruhi diniyetiyle bağdaştırılmadan telkin edilen dinde, ona özellikleriyle asla uygun olamadığı halde zorla kabul ettirilen arap toplumunun kurum ve kuruluşlarında, adet ve muaşeretlerinde ve en nihayet de bütün doğal olmayan ve olumsuz şeyleri ona uygulayanlardadır."

Kadınsever Millet

Yazara göre (ve günümüzde de bazılarına göre), bütün olumsuz şeyler İslamiyet'le gelmiştir, aslında Türkler çok kadınseverdir: "İslam dini, Türk kadınlığını olumlu ve gelişimsel işlevselliğinden, toplum ve medeniyetten çekip büsbütün üremeye, cinsellik ve şehvete, yani dişilik ve karılığa mahkum bırakarak karılaştırdı..."

(*) Metin Martı'nın hazırladığı bu kitabı içerik açısından eleştirdim. Dilde sadeleşmenin yetersiz olması, cümlelerdeki bozukluklar da ayrıca eleştirilebilir.

"Eğer diğer milletlerde olduğu gibi bizde de bağımsız ve sağlam, mutlak ve ayrı bir kurum halinde kadın namusu oluşabilseydi, şüphesiz kadın namusunun kaçırılmaması için tesettür gibi kara bir örtüye gerek kalmazdı... bizim kamu vicdanımız da diğer milletlerin medeniyetleriyle çağdaş olsaydı, kadın ve erkek hayatını, maddeten ve manen çağdaş bir araçla düzenler ve yönetirdi." Tesettür olmayan yerlerde ve zamanlarda da kadının namusunun erkeğin namusu olarak değerlendirilebildiğini gözardı eden yazar için de zaten namus, yazdığının aksine, kadının namusu değil, ailenin namusudur. ilerki sayfalarda kendini, kadınların aşk mektubu yazmaları hakkında söylediği şu sözlerle ele veriyor: "... her namuslu aileyi cidden lekeleyip maskara eden 'aşıkça mektuplaşma'dır. Biz, **kadınlığı analıktan hariç şeylerle meşgul ettiğimiz**, (a.b.ç.) bu suretle onları pedagoji ve sosyolojide vazifesiz bıraktığımız için, kadınlarımız ve kızlarımız zorunlu olarak bu araçlara başvurmakla karılaşıyorlar." Sözün kısası, kadının esas işi analıktır ve analık olmalıdır. Hem de öyle bir toplumsal analık olmalıdır ki, bu yoğunluk içinde kadın, başka şeylere fırsat bulamasın. Salahaddin Asım, doğrusu ileriyi çok iyi görebilmiş olmalı ki, bugün, psikoloji, biyoloji bilgileriyle donanmış yeni anneler, vitamin, kalori hesabı yapmaktan, çocuğuna sosyal aktiviteler hazırlamaktan kendi başını kaşıyacak zaman bulamamaktadır.

Aile Kadını, Zevk Karısı

Çağdaşlık esprisine karşı çıkışların anlaşılmazlığını ortadan kaldıracak en iyi örnekleri bu kitapta net biçimde bulmak mümkün. "Tesettürün bundan pek fazla, daha doğrusu bütün yaptıklarının en büyük fenalığı, bir tahribi olmak üzere vücuda getirdiği bir şey vardır ki, o da 'aile kadını' ile 'zevk karısı'nı ayrıştırma olanağını mahvetmesidir... Zevk ve aile kadınlarını aynı biçimde ortaya çıkarması yönüyle her kadını aynı muamelelere, ilişkilere, teşebbüslere duçar ediyor." Çağdaşlığı savunmak böylece; kadını ezen aile kurumuna karşı çıkmayı gerektirmediği gibi, kadının gerçek anlamda toplumsal yaşamın içinde olmasını istemeyi de getirmiyor. 1910'larda, bir erkek tarafından yazılmış bir kitaptan kadın bakış açısı beklemiyoruz fakat bu kitapta savunulan görüşler bugün de, hem de bazı kadınlar tarafından da savunulduğu için çarpıcı bir kaç örnek daha vermek gerekiyor. 'Karılaşmanın ortaya çıkardığı bir sosyal hastalık' diye nitelediği lezbiyenlik hakkındaki görüşlerine bakacak olursak: "Seviciliğin en büyük görünüm ve belirtisi, en büyük sonucu, zevcelik ve analıktan, çocuktan kaçmaktır. Sevici olan kadının en büyük düşmanı çocuktur. Hatta bu o dereceye varır ki, gebe ise mutlaka çocuğunu düşürmeye teşebbüs eder, çocuğu varsa onlarla uğraşmaktan, terbiyesinden

vazgeçer... Bu hal kadınlarımızı, **daha doğrusu millet ve ırkımızı** (a.b.ç.) iki kat olarak zarara sokuyor. Kadın hem çocuğu düşürerek veya yapmayarak millet bir organdan oluyor, hem de kendi sağlığını..."

Yaşlı erkeklerin küçük kızlarla evlenmesi oldukça yaygın bir durum olduğu halde, yazar, kadınların kendilerinden küçük yaştaki erkeklerle olan ilişkisine, "...evli veya dul genç kadınların, genç kızların kendilerinden küçük, adeta çocuk denecek erkekleri kendi şehvet ve dişiliklerine alet etmeleri..." şeklinde yorum getiriyor.

Karılaşmayı Önlemek İçin Neler Yapmalı

Bu bölümde yazarın önerdiği şeylerin çoğu Cumhuriyet'le birlikte zaten gerçekleştirildiği için sanırım bugün hayatta olsaydı bize, "daha ne istiyorsunuz?" derdi. Kılık-kıyafetteki yeniliklerle tesettürün kalkması, kız çocuklarının da okutulması (hepsi olmasa da, yeterince olmasa da), hatta kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olması (yazar, kadınlar için hayır dernekleri dışında bir sosyal yaşam önermiyor, kadının siyasette yer almasına hiç değinmiyor bile)... bunlar yazarımızın gözlerini yaşartacak derecede ileri kazanımlar olabilirdi. Kadının, karılaşmaktan kurtulmasını hani neredeyse tesettürün kalkmasında gören yazar, "tesettür kalktıktan sonra ne olacak?" sorusuna şöyle yanıt veriyor: "(Kadın), analığın bir de eğitsel estetik işlevi olduğunu düşünerek kendisinin görgü, giyim ve yaşayışları şüphesiz erkekten daha estetik bulunmasının zorunlu olduğunu kavrayarak ona göre hareket eder... süslenmeye, daha doğrusu 'düzünmek'e tenezzül etmez."

Sözkonusu kitapta kadınların çalışma yaşamına katılmalarını özendirmesi gibi boşlukların yanında, kadınların para kazanmamasının erkek egemenliğine neden olduğu da yer alıyor: "Para kolay ve güç kazanılsın, daima diğer bütün şeylere üstün olduğu için erkeğin üstünlük ve egemenliğini mutlak bir biçimde temin ediyor. Buna karşılık kadın evde bir hizmetçi..." Kadının erkeğe muhtaç durumda kalmaması için kişisel geçimini sağlamasının, 'toplumsal ve iktisadi' birey olabilmesi için üretici olarak toplumda bulunmasının gerekliliği üzerinde de duruluyor fakat burada bence dikkat çekici olan, tam da bugünkü "çağdaş" kadınları çağrıştıracak biçimde, bunu, orta sınıftaki kadın için 'özellikle' diye belirtmesi.

'Karılaşmayı' önlemek için evişlerinin ortaklaşa yapılmasını da öneriyor yazar: "Yalnız başına kocanın, geçimini temin ettiği bir ailede, kadının evini düzenlemesi, ihtiyaçlarını gidermesi, yemekleri hazırlaması, çocuklara bakması kocanın geçim işlerine az çok karşılık gelir. Fakat bunun dışında kalan o pek bayağı işler, ke-

sinlikle ortaklaşa yapılmalıdır... Oysa bizim ailelerimizin çoğunda hem o karşılık gelmeyen hizmetler kadın tarafından yerine getiriliyor, hem de bu yönetim dengesizliği hüküm sürüyor."

Kadının karılaşmasını önlemek için söylenen sözler dönüp dolaşıp hep şu oluyor: "... aşamalı veya aşamasız ilk iş, Türk ırkının büyük kadınlığını, kutsal analığını toplumsal işleve sahip yapmaktan ibaret olabilir."

Eş, Ana, Bacı Olduğumuz İçin Değil Ama "Zorunlu Askerliğe Hayır"

"Bedenimiz Bizimdir. Cinsel Tacize Hayır" kampanyasını sürdüren kadınlar ve kadın grupları olarak, Ocak ayı içinde Sokak dergisi sayfalarında Tayfun Gönül'ün başlattığı "Zorunlu Askerliğe Hayır" kampanyasını desteklemek üzere bir basın bildirisi hazırladık.

Bildiride destek gerekçemizi şöyle açıkladık:

"... öncelikle vurgulamak istediğimiz bir nokta var: Tayfun militarizmin erkek ideolojisi olduğunu söyleyerek özellikle kadınlardan destek beklediğini belirtiyor. Biz, kadınların, doğaları gereği militarizme ve savaşa karşı oldukları kanısında değiliz ve militarizme karşı olmak için kadın olmak gerektiğini düşünmüyoruz. Kadınların özellikle 'analık' rolleri vurgulanarak savaşa, militarizme içgüdüsel olarak karşı oldukları öne sürülür. Oysa biliyoruz ki, tarihin bir çok döneminde milliyetçilik ve bunun gibi ideolojilerin etkisiyle analar, çocuklarını severek savaşa gönderebilmişlerdir.

Bugün biz militarizme karşı çıkıyorsak içgüdülerimiz yüzünden değil, bilinçli olarak, militarizmin tahripkâr gücüne karşı olduğumuz içindir. Ayrıca, erkek egemen bir dünyada ordunun erkeklik değerlerinin üretilmesine hizmet ettiğini görüyoruz. Talimlerde edilen küfürler, söylenen türküler, yapılan aç-aç 'eğlenceleri', savaşlarda kadın bedeninin muzaffer tarafın ganimeti olarak görülmesi, bütün bunlar bizim kadınlar olarak ezilmişliğimizi pekiştiren olgulardır. İşte bu nedenle, biz, zorunlu askerlik tartışmasında bir tarafız ve Tayfun Gönül'ü, mücadelesinde destekliyoruz."

KAKTÜS

Mor Dayanışma

Merhaba,

Biz kadınların kurtuluşunun kendi eseri olacağına inanan kadınlar olarak, bağımsız küçük bir grup oluşturduk.

Grubumuzun giderek genişleme eğilimi göstermesiyle birlikte konuşmalarımızdan-tartışmalarımızdan çıkan sonuçları yazılı hale getirerek, bizi birarada var eden ortak anlayışlar biçimine dönüştürmenin gerekli olduğuna inandık. Yazacaklarımız kuşkusuz kadınlık durumu üzerine bizden önce dile getirilmiş, belirlenmiş bir çok doğruyu içermektedir. Ayrıca bunların konmuş-katı ilkeler olarak yorumlanmaması gerekmektedir. Her türlü geliştirici katkıya alabildiğine açık olduğumuzu özenle belirtiriz. Yapmaya çalıştığımız, sadece tek tek yaşanmışlıklarımızın genel olarak yaşanılanın bir parçası olduğu gerçeğinden yola çıkarak, kendi özelimizin de politik olduğunu kavramlaştırma çabasıdır.

Farklı toplumsal yapılarda farklı ezilme biçimlerini tarihsel olarak yaşayan kadın, günümüz toplumunda kapitalizmin sosyo ekonomik özelliklerinin doğurduğu ikili ezilmişliği yaşamaktadır. Bizler kadınların kurtuluşunun ön koşulunun kapitalizmin aşılmasında olduğunu görmekteyiz. Fakat bu durumun sadece bir ön koşul olduğunun ayırdında olarak, kadın kurtuluşunun bugünden başlayan ve yarınki toplumda da sürecek olan bir mücadelenin sonucu olacağına inanıyoruz.

Herşeyden önce sürekli edilgen-uslu, otoriteye boyun eğen ve erkek egemenliğini çeşitli kanallarla içselleştiren kadınların suskunluğu bir kenara bırakarak artık KONUŞMALARINI amaçlıyoruz. Bu yüzden kendi içimizden bazılarının iktidar ve kürsü sahibi olmaları değil, her kadının konuşabildiği ortak bir kürsünün yaratılması gerektiğine inanıyoruz.

Kapitalizmin ve erkek egemenliğinin bizleri soktuğu yabancılaşma ve rekabet alanından sıyrılıp, kendi aramızda ve giderek bütün kadınlar arasında özgür-eşitlikçi ilişkilerin yaşanmasını amaçlıyoruz.

Tek tek yaşadığımız, ezilen cins olmanın getirdiği sorunların karşısında kendi bacağımızdan asılmayı reddediyoruz! Ve bu nedenle DAYANIŞMA kavramına özel bir önem veriyoruz.

Sonuç olarak, biz bütünüyle kadınlardan oluşmuş bir grubuz. Amacımız Kadın Hareketinin tarihsel sürecine bir damla katkıda bulunmak, bir halka daha eklemek. Ancak bunu yaparken diğer kadın gruplarını karalamak ya da yok saymakla hiçbir yere varılamayacağının da farkındayız. Çünkü didişmelerle, kişilik çatışmalarıyla ve kafa-kol ilişkileriyle kaybedecek zamanımız yok.

Bizce önemli olan, kadınlık bilinciyle ortak hareket noktaları saptamak ve bu

noktalardan temel problemlerin üzerine, kenetlenmiş bir bütün olarak yürümektir. Ama bunu kendi grubumuzun özünü kaybetmeden kendi tabanımızın karakterini silmeden gerçekleştirmektir.

İşte bunun için diyoruz ki; biz çok sesliliğe inanıyoruz. Bu, grubumuz içinde olduğu gibi, gruplar arasında da yerleştirmeye çalışacağımız bir ilkedir. Farklı tabanlardan gelen farklı gruplarla oluşacak renkli platformların, üstü kare biçiminde, ezilen kadının tarihsel sorunlarına daha güçlü ışık tutacağına, çözüm yollarını daha güçlü aydınlatacağına inanıyoruz.

İşte bunun için adımız MOR DAYANIŞMA.

DOSTLUKLA

Çiğdem, Çimen, Demet, Güler, Müge, Müzeyyen, Neriman, Şükran, Yadigar.

YAZIŞMA VE İLİŞKİ KURMA ADRESİMİZ:
Bilar A.Ş. 1482 Sok. No: 22 Alsancak/İZMİR
Tel: 221209
(Her hafta Salı günleri saat 18.30'da bu adreste bizi bulabilirsiniz.)

Kürt Kadın Dergisi

Bir grup Kürt kadınının bir yılı aşkın süren çalışmaları ürününü verdi: Kürt kadın dergisi, **ROZA (JİNE KÜRD)**. Ulusal-toplumsal kimliklerinin yaşamın tüm alanlarında sömürülmesinin yanısıra, cinsiyetlerinden dolayı da ezilip sömürüldüklerini belirten Kürt kadınları, "kurtuluşunun kendisinin vereceği mücadeleyle gerçekleşebileceğini düşünen tüm Kürt kadınlarının dergisi" olacaklarını söylüyorlar. Kürt kadınları, çağrı metinlerinde, amaçlarını şöyle ifade ediyorlar:

"Bedenlerine, kimliklerine ve emeklerine bin yıllar boyu el konulduğunu düşünen ve bu değişmez gibi gösterilmek istenen kaderlerini ters yüz etmek isteyen tüm Kürt kadınlarına yapılan bu açık çağrı her türlü eleştiriye, görüşe ve tartışmaya açık olduğumuzu bildirmek amacını taşıyor. **ROZA**; "bütünün" veya "bütünlerin" çıkarı uğruna sürekli feda edildiğini, duygu, düşüncelerinin geleneksel değer yargı anlayışları altında gün be gün sömürüldüğünü düşünen ve buna karşı "bir şeyler" yapılması gerektiğine inanan ve isteyenlerin dergisidir."

ROZA'yla iletişim kurmak isteyenler 513 23 56 numaralı telefondan Fatma Karahan'la görüşebilirler.

KAKTÜS

Kadınlar ve siyaset

Yelda

Türk kadınının seçme ve seçilme hakkına sahip oluşunun 55. yıldönümü nedeniyle Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin 5-6 Aralık tarihlerinde düzenlediği "Kadınların Siyasal Yaşama ve Karar Mekanizmalarına Katılımı" konulu seminer, "Türk kadınının siyasi haklarına kavuşması, Atatürk'ün laik hukuk devriminin sonucudur" diyen Aysel ekşi'nin saptamasıyla başladı. İki gün boyunca seminere rengini veren ana konunun bu olmasına çalışıldı. Kadınların siyasetin dışında tutulması değil de, laiklik-türban tartışmalarını gündemde tutma çabaları oldu, özellikle son oturum başkanı Niyazi Öktem (İ.Ü.B.Y.Y.O) tarafından. Semineri noktalayan, bol bol demokrasi sözlerinin edildiği panelde, bu erkek, konuşmak isteyen izleyici kadınları susturmakta hiç bir sakınca görmedi. Zaten, kadınlarla ilgili bir toplantıda, kadınlar konuşmacıyken neden bir erkeğin başkanlık yaptığını da bir türlü anlayamıyorum.

Erkeklerle Elele(!)

"Cumhuriyet döneminin en önemli yapıtlarından biri, Kadın Hakları Devrimidir"

diyerek Kemalist söylemi devam ettiren Necla Arat, seminerin sloganı olan "**Eşit Hak-Eşit Katılım** tüm dünya kadınları için anahtar sözcüklerdir" dedi. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin eşit katılımı nasıl sağlayacağı ise Türkan Saylan'ın şu sözlerinde açıklık kazanıyordu: "... eşit katılımın tek çözüm olduğu bilincine varmış olan kadınlar, bundan böyle **erkeklerle elele**, (a.b.ç.) siyasal arenada daha çok yer alacaklardır." Tam ben, 'eşitsizlerin eşitliği olmaz' gibi şeyler düşünürken, Nermin Abadan Unat, "kadın-erkek arasında eşitsizlik vardır ve pozitif ayrımcılık bu eşitsizliği kapatmaya çalışır" dedi neyse ki.

Kadın, Kadını Destekliyor

Serpil Çakır, Şirin Tekeli'nin sürekli eleştirdiği, "Atatürk, kadınlara haklarını bahşetti, kadınlar mücadele etmediler" görüşüne cevap olabilecek araştırmasını sundu ve "Türk kadınının hak mücadelesi yapmadığını ileri sürmek gerçekleri yadsımaktan öteye gitmez" dedi.

Şirin Tekeli, Ayşe Güneş Ayata'nın yaptığı araştırmadan çıkan bulguları yorumladığı konuşmasında, son yıllarda kadınların seçmen davranışının, büyük ölçüde erkeklerin denetiminden, telkinlerinden özerkleşmiş olduğuna dikkat çekti. "Kadınların Refah Partisi ve MÇP gibi aşırı dinci ve milliyetçi partileri (ki programları, kadını eve kapamayı, dış dünyadan soyutlamayı, ailenin ve erkeğin egemenliği altına sokmayı öngörmektedir...) erkeklerden çok daha düşük bir oranda" desteklediklerini belirten Şirin, "Kadın seçmenlerin, kadınların belediye başkanı veya parlamento temsilcisi ya da bakan, hatta başbakan olarak siyasette sorumluluk almalarına erkeklerden çok daha sıcak baktıkları saptanmıştır" dedi. Kadınların birbirlerini çekemedikleri görüşüne karşı bunu duymak sevindirici oldu. Kadınlar kadın adayları destekliyorlar, fakat mevcut adaylar ise Şirin'e göre (bana göre de), genellikle "kendilerini kadınlardan çok erkeklerle özdeşleştiren, bir anlamda 'cinsiyetsizleşmiş', kadınların özgül sorunlarına oldukça mesafeli bakan, adeta bunlara yabancılaşmış, çoğu zaman da anti-feminist kadınlar".

Kadınların aktif politika yapması, hem de "kadınların özgül sorunlarından yola çıkarak ve kadınlara özgü değerlerden vazgeçmeden, tersine onları ön plana çıkararak" politika yapması konusunda, bugün için değilse bile gelecek için umutlu görünüyor Şirin: "Kanımca, iktidar mücadelesi odaklı yerleşik politika yapma anlayışını reddetmelerine rağmen, önümüzdeki dönemde yerel politikadan başlayarak siyasal mevkilere asıl bu kadınlar talip olmaya başlayacaklar. Ne var ki, onların hayatının özeti, iş ve ev arasındaki amansız koşuşturma, zamansızlık ve parçalanmışlıktır. Bugün için Türkiye'de kadınların, kendileri ve hemcinsleri adına aktif politika yapma kanalları oldukça tıkalı görünüyor."

Kadının Yeri Her Yerdir

Seminere Almanya'dan katılan Brigit Beisheim, kadınlar aslında eve aittirler anlayışında olan erkeklerin, 'gelecek kuşakların annesi olarak kadınların politik hayata düşmelerine gönlümüz razı değil'demelerini eleştirirken, İngiltere'den Shelia Ailen da "kadının yeri her yerdir" diyerek başladığı konuşmasında, "Kadınların politikada az sayıda temsil edilmeleri için, bu, kadınların tercihidir denir. Oysa kadınlar özgür seçim yapacak durumda değildirler. Egemen ideoloji, kadınları mahkum ediyor" dedi. İzleyicilerden Seniha Halman (BM Radyosunda çalışmış), "yurttaşlık, cinsiyet belirtilmeksizin tartışıldığında hemen daima erkek yurttaşlar kastedilmektedir" diyen Shelia Ailen'ı doğrulayarak, yaşamından bir örnek verdi: "Aile reisi olmadığım için Amerika'dan yurda dönerken, konsolosluk, şahsi eşyalarımı getirmeme izin vermedi. Eşim izin çıkarınca, yani kocamın izninin olduğunu gördükleri zaman nakli mekan yapabildim."

Yunanistan'dan Eleni Staminis, "politika, ele geçirmemiz, fethetmemiz gereken bir kaledir. İktidarın olduğu yerde kadın yoktur, kadının olduğu yerde iktidar yoktur. Kadınlar, erkek politik kültürüne sızmak değil, geleneksel politikayı değiştirmek istiyorlar" dedi. Bizim, dilimizden düşürmediğimiz, Filiz K.'nın şarkısındaki "Kadınlar vardır-kadınlar her yerde" sözlerinde olduğu gibi Angelo Grosso da sadece siyasette değil, kamuda her alanda yer alabilmek için İsviçre'de Jura kantonundan kızlara "Değişik Meslek Seçin-Şimdi Zemin Hazır" kampanyası yürüttüklerini açıkladı.

Batı Kültürü - Doğu Kültürü

Seminerin en çok ilgi gören konuğu, Türkiye'de özellikle 'Sıfır Noktasındaki Kadın' adlı kitabıyla tanınan Nawal El Saadawi oldu: "Enternasyonal kapitalizm, dünya kültürü dediği kültür ve değerlerini empoze ederek, ulusların kendi özel kültürlerinin yokolmasına neden olmuştur. Arap Feminist hareketi diğer ilerici hareketlerin düştüğü tuzağa düşmeyecektir, yani emperyalist çevrelerin, avlarını bekleyerek özenle kurdukları dine karşı çıkma tuzağına. Arap feminist hareketi ideolojisini yaygın kadın yığınlarından aldığı için kendi izole edilmiş teorik dünyalarında yaşayan kadınlar olmaktan çok popüler bir hareket olacaktır."

Kadın bedenini ticari bir nesneye dönüştüren emperyalist Batı kültürüne eleştiri getirirken Doğu kültürüne payeler verme eğilimine (Nawal El Saadawi'nin bazen yaptığı gibi) karşı, Finlandiya'dan feminist Sari Nare, hristiyan kültüründe de islam kültüründe de kadın bedeninin kontrol edildiğini belirterek, "hristiyan kültüründe bu kontrol esas olarak normatiftir ve kendini pornografide gösterir" dedi. Ve fakat islam kültüründe de kadın bedeninin örtülüp saklanarak çok sıkı bir kontrol ve gizlilik altında tutulduğunu hatırlatan Nare, bu kontrolün uç bir örneği olarak kadının sünnet edilmesini gösterdi.

Siyasi Partilerde Kadınlara Kota

Necla Arat'ın, "Kadınların siyasal partilerde etkin görev almalarını ve aday olmalarını sağlamak üzere kota ya da benzeri geçici önlemler benimsenmelidir" diyerek kota tartışması başlatılması bence oldukça yararlı oldu. Çünkü kadınları oy deposu olarak gören siyasi partilerin kota konusundaki görüşlerini öğrenme fırsatını bulduk bu sayede. Şu anda mecliste 6 milletvekiliyle sadece %1.5 oranında temsil edilen kadınların siyasete katılımlarını özendirme amacıyla SHP, Sosyalist Enternasyonal'in üyesi partiler için öngördüğü en az %25 oranına uygun olarak tüzük değişikliği yapacak. Diğer muhalefet partisi DYP'nin genel başkanı Süleyman Demirel ise "bir toplumda, siyasette kadın olmuş, erkek olmuş farketmez" diyerek, şimdilik kadınlar için kota uygulamayacaklarını ima etti. 'Şimdilik'kaydını ben koydum, çünkü Avrupa'da da önce sosyal demokrat partiler bu uygulamayı başlatıyor, arkasından muhafazakâr partiler. DSP lideri Bülent Ecevit de, boş tencere edebiyatı yapan Demirel'e benzer şekilde, kota uygulamasına karşı çıktı. Gerekçesi ise: Kadınların siyasete atılırken vermek zorunda kaldıkları mücadele toplumun yararınaymış! Ecevit de toplumcu olduğu için olsa gerek, kadınları toplum çıkarına feda ediyor.

Adana'dan Coşkulu Bir Toplantı

6 Ocak 1990, Adana yaklaşık 80 kadının katılımıyla gerçekleşen bir toplantıya sahne oldu. "Kadın Kimliği ve Değerlerinin Sorgulanması" konulu toplantıya Sedef Öztürk konuşmacı olarak katıldı.

Hukukçular Lokali'nin çiçekler ve afişlerle süslenmiş salonunu dolduran kadınlar dul kadın olmaktan, öğrenci kadın olarak yaşanan sorunlara, cinsel tacizden, kota ve dayak konusuna değin birçok konuyu da tartışma olanağı buldular. Tüm bu sorunların "toplumsal mücadele ile çözüleceğine" inanan bazı kadınların soruları her zaman olduğu gibi bir ara sosyalizm tartışmasını da gündeme getirdi. Ama aslında çoğunluğun "en azından şimdilik" özgül kadın sorunlarını tartışmak istemesi sevindiriciydi.

Adana'dan ve civar kent ve kasabalardan gelen kadınların önümüzdeki günlerde düzenli olarak toplanma kararı, Adana'nın yakın gelecekte ses çıkaran bir kadın hareretliliğine sahne olacağını müjdeliyor.

KAKTÜS

Bayrampaşa Cezaevinde Kalan Bir Kadın Siyasi Tutuklunun Mektubu

Aşağıda okuyacağınız mektup KAKTÜS'e değil, kadın kurtuluş hareketi içinde yer alan kadınlara geldi. Cezaevlerinde kadınların sadece kadın oldukları için maruz kaldıkları özel baskıyı, tecriti, olumsuz sağlık koşullarını vb. açıkça ortaya koyan bu mektubu, bu kadınlarla dayanışmada KAKTÜS'ün kendi sınırları içinde bir katkısı olması umuduyla yayınlıyoruz.

KAKTÜS

"Adli-siyasi kadın koğuşları, normal cezaevi mimarisine göre tutuklulara tahsis edilmesi gereken biçimde değildir: Aynı bloğun yemekhanesinde adliler, yatakhanede de siyasiler olmak üzere bu tutuklular iç içe yaşamaktalar. Gerek adli, gerek siyasi kadınlar bu yatakhaneyi her türlü faaliyetlerinde (yemek yeme, mutfak işleri, okuma) kullanmak zorundalar. Bütün faaliyetler iç içe.

Özellikle kadınlar koğuşunda su çok yetersiz akmakta ve bu pislik ve kargaşa içersinde bir de su sorunu olunca, katmerleşmiş bir temiz olmayan ortam doğmakta. Ayrıca, koğuşlar yeterince dezenfekte edilmediği için de bütün mikrop taşıyıcı haşereler ve fareler çok kolay üremekte ve bunlar yiyeceklerin içinde, yanında çok rahat cirit atmaktalar. Böyle bir ortamda tek bir bloğa sığdırılmaya çalışılan, şimdilik 40 siyasi, sivil 60'lara varan bir kalabalık...

Salgın enfeksiyon bütün bu ortamdan kaynaklanan ve çok daha farklı nedenlerin belirleyici olduğu bir durumda gittikçe yaygınlaşıyor. Mecut enfeksiyon, üst solunum sistemi hastalıkları ile başlayan bu salgın, bu gidişatla, bu yaşam koşullarıyla birlikte boşaltım sistemi enfeksiyonlarına neden oldu ve bu gün en az 4 kişi aşırı halsizlik-yoğun ateş'le yatıyor ve mevcut durumu değiştirecek hiç bir koşul yok. Hastane zorlamaları sürekli yetersiz ve sonuçsuz kalıyor. Cezaevinde bu-

lunan revire ise kadınlar götürülmüyor; buna, revirin bulunduğu yerin erkeklerin kullandıkları koridor olması gerekçe gösteriliyor...

Diş ancak ağrı üst boyuttaysa çekiliyor. Organ onarıcı hiç bir müdahele yok.

Ayrıca, kadınlar koğuşunda, 'kaloriferlerin yakılmaması'na özen gösteriliyor.

Tek tuvaletin 40 (siyasi) kişi tarafından kullanılması bir vahşet.

Sıcak su -eğer söz edilebilirse- tutuklularca çözülen bir sorun.

Yeterli dolap yok, masa yok... vb.

Sonuç itibariyle, yerleşim sorunu çok zor ve tıkış tıkış bir mekanda her türlü yaşamsal sorunları (okuma, yazma, uyuma, yemek) çözmek oldukça zor olduğu gibi, bunun da ötesinde adım atacak, dolaşacak yer bile yok."

Bayrampaşa Cezaevi
C - Blok
Kadınlar Koğuşu

Basın Açıklaması

Kadınlar, 30 Ocak Salı günü Sultanahmet Parkı'nda toplanarak aşağıdaki basın açıklamasını okudular.

Sağmalcılar Cezaevindeki siyasi tutklu kadınlar tünel ve firar gibi gerekçeler öne sürülerek adli tutukluların kaldığı koğuşun yemekhanesinde yaşamak zorunda bırkılmışlardır. Erkek tutukluların bulunduğu koridorda boş koğuş olmasına karşın, cezaevi idaresi siyasi kadınları erkeklerden uzak tutmak için bu yola başvurmuştur. Şu anda kadın koğuşunda kapasitenin çok üzerinde tutuklu yaşadığı için, tutuklu kadınların ciddi sağlık sorunları sözkonusudur. Ayrıca koğuşun yetersizliği yemek, okumak, uyumak, dinlenmek, yazmak, sohbet etmek gibi zorunlu ihtiyaçların karşılanmasını engellemektedir. Devlet kadınları sadece hapsetmiyor, aynı zamanda "kadınlıkları"na da hepsediyor. Siyasi tutuklu kadınlar, kadın oldukları için kötü koğuş koşullarında yaşamaya zorlanıyorlar. Kadınlara, tutuklanmadan önceki sorgu evresinde tecavüze varan erkek sarkıntılığı sürerken, aynı kadınların namusunun cezaevi idaresi tarafından güvence altına alınmış gösterilmesi ikiyüzlülüktür.

Sağmalcılar Cezaevindeki siyasi kadın tutukluların, erkek tutuklu koridorundaki boş koğuşa taşınma ve iyi yaşama koşullarının sağlanması mücadelesini destekliyoruz.
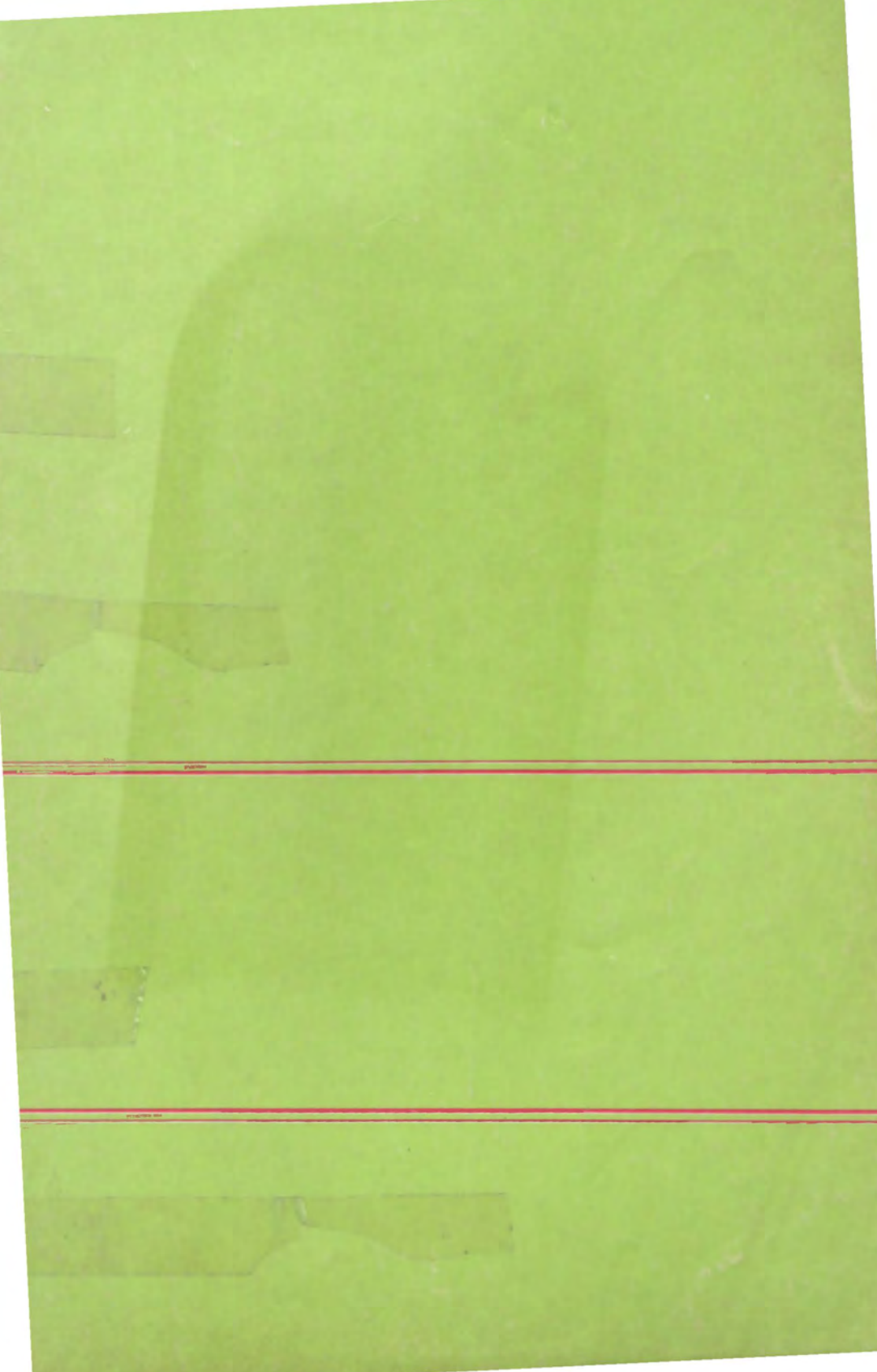
KADINLARIN KURTULUŞU İÇİN MÜCADELE EDEN BİR GRUP KADIN